

KATEDRA

S PRILOGO IZPOD PULTA

Franci Čuš: Maribor by night

Jože Jager: Bil sem pretepač in nasilnež

Črna gradnja v Tomšičevem drevoredu

Primer za dežurnega inšpektorja

Uničenje modrih žensk

Carter, Butthole surfers, Borghesia

Dinamika, s katero nastajajo nove avtonomije in se postavljajo nove meje na tleh bivše (mar res?) Jugoslavije, je predivja za površnega opazovalca. Srbi za vsakim vogalom snujejo svoje krajine, najnovejši biser v tej pomladi narodov 150 let kasneje pa je nedavna Miloševićeva izjava, ko je dejal, da se morajo sosede med seboj razumeti — mislil je na Srbijo in Grčijo — pri tem pa pozabil na vselej šikanirano Makedonijo. Politični jezik ni enak političnemu jeziku. Samo o tem, ali želimo slišati podporo enotni, pa kakršni si že bode Jugoslaviji ali pa o tem, da je prihodnost stvar, ki je v rokah domačih politikov, se je treba odločiti. Ta odločitev je hkrati odločitev o sogovorniku. Kakor Markoviću prija Mitterandova podpora enotni Jugoslaviji — tradicionalni francoski centralizem pač — prija slovenskim slom avstrijsko laskanje Sloveniji.

Obča debata o tem, ali nam bo lepše samostojnim ali ne je zgrešena v toliko, da ni povsem zanesljivo kako bo, če bi se politiki odločili tako ali drugače. Če bi bile zadeve vsaj približno jasne, demosovi Ultrasi ne bi mogli očitati cincanja, ker ga ne bi bilo — bili bi razdruženi ali pridruženi. Sicer pa očitek o cincanju ni brca mimo. V glavah oblikuje državnotvorni nabo. Zahteva po štajerski avtonomiji je zatorej kvečjemu prva iz tovrstnega plazu na naših tleh. In avtonomijo slehernemu Blatnemu dolu že lahko podeli srce, toda srčna moč ni diplomatska kategorija.

Što Ivanine

UVOD V POMLADNO RAZPRODAJO PODLOŽNIKOV SLOVENSKE DRŽAVE

Sotrpin Izток Saksida-Sax je zadnjič pravilno napovedal glede novopečene slovenske države, »da se bo morala slej ko prej pustiti razprodati, in to za smešno nizko in ponižujočo ceno«. Zgolj uvidevnost do bravca, ki bi se bržčas prežolčno razburil, pa ga je zadržala, da ni naravnost zapisal, da država še nikoli ni razprodajala same sebe drugače kakor tako, da je — za smešno in ponižujočo ceno, kakršno ta država kot ponudnica in ponuda hkrati pač ima po tržnih zakonitostih v politiki — razprodajala svojo uporabno vrednost, namreč svoje državljane, ki bi jim glede na stanje stvari ustrežnejše rekli podložniki. Ali se je (ni se, ni!) tiskarska barva na zadnji Katedri osušila, preden so glavne buče samoslovenstva butnile, da smo tako rekoč kot jagnje brez matere, odkar je morala razkleniti svoj objem Austrija felix in smo ostali neboljgledni sred ceste bratstva in zajedništva?

Komunikatorjem z javnostjo ne bo všeč, ko jih bomo zdajle spomnili, da bi morali svoji muziki

spodobno reči — farbanje blaga. Blago: to smo namreč, kadar nas kot gledavce TV prodaja oglaševavcem ali kadar nas anketirji javnega mnenja prodajajo politikom. Ali kadar nas lastniki slovenske države kot vodniki prodajajo svojim prihodnjim gospodarjem.

Komuniciranje z blagom se na blago nikoli ne naslavlja kot na blago. Če so bili antični sužnji govorci orodja, smo podložniki svoje nadvse samostojne države južno od Mehrwertsteuerja govorci reče blago, a ker blago po definiciji ne more na lastno pest odločati o svoji menjalni in uporabni vrednosti, imamo — kot blago — imobiliziran jezik. Zato se obračajo na nas v naši iluzorni neblagovnosti — kot na Slovence, dobre in razumne ljudi, (po potrebi, a ne prepogosto, Srednje-) Evropejce, pridne, mirne, domoljubne, bogaboječe, ... krščanske duše.

Naj poskusijo! Znabiti bodo vmes ugotovili, da smo nenavadno blago tudi v tem pogledu, da se ne mislimo sami hvaliti, da bi imeli oni večji profit; smo blago, ki se zna poučiti o prijemih, s ka-

Akademski časopis Katedra
Tyrševa 23
62000 Maribor
Telefon (062) 212 004
Telefax (062) 24 246
s pripisom »za Katedro«
Številka žiro računa
51800-678-81846

Ustanovitelj in izdajatelj:
Študentska zveza
Univerze v Mariboru
(v pravnem neredu prehodnega obdobja)

Predsednica časopisnega sveta:
Dragica Korade

Katedra izhaja ob podpori Druženega dogovora o financiranju mladinske periodike v Sloveniji.

Uredništvo: Danilo Vezjak (glavni urednik), Sašo Dravinec (odgovorni urednik), Robert Hernec, Albert Mrgole, Rajko Muršič, Darinko Kores-Jacks, Miro Lenič.

Naslovnica in oblikovanje:
Didie Senekar

Tehnična urednica:
Snežana Stabi

Tisk GZP Mariborski tisk
Cena posameznega izvoda 15 din
Polletna naročnina znaša 60 din, za pravne osebe 120 din, celoletna naročnina za tujino 30 DEM oziroma enako vsoto v drugi valuti.

Oproščeno temeljnega prometnega davka po sklepu št. 421-1/70 z dne 11. 1. 1970.

Uradne ure: razen v soboto in nedeljo vsak dan med 11. in 13. uro.

terimi ga prodajajo, in zna, ko se poslovi od svoje blagovne vloge, vljudno reče: »Nein, danke!« v več svetovnih jezikih, da o domačih narečjih in žargonih niti ne govorimo.

Ko se jim bo to posvetilo, nas Avstriji ne bodo več prodajali le s cuketami o pretrgani tisočletni kontinuiteti. Spomnili se bodo sorodstvenih vezi (ki so jih pretrgali — kdo? — boljševeki kajpak), narodnostnih manjšin, Slovenije kot geografskih vrat Avstrije proti Sredozemlju, vse folklorno in umetnostno izročilo bo na mah postalo »srednjeevropsko«. Srednja Evropa z Alpami je lep okvir tudi za prodajo Slovenije Bavarski: ali nam niso pravkar sporočili, da niso z one strani Alp le polke in valčki, pač pa celo panjske končnice? Črednikom naroda je bila polka ukazana in se tarantele bojijo, ne pa toliko, da katere izmed pokrajin moje dežele ne bi prodali Italijanom v imenu tisočletnega mirnega sožitja ob obali (kdaj, gospodje, je bila pretrgana pa ta kontinuiteta: 1918? 1943? 1945? 1947? 1954?), jezuitov, ki so nam prinesli koledniške igre in jaslice, in Rima s papežem. Ostalim interesentom za nakup bo ostalo bolj malo, pa vendar nas z vsakterim veže kaj pri srčnega: Francozom nas lahko prodajo, ker smo jim dolžni človekove pravice in Ilirske province; Angležem se lahko izročimo v varstvo, ker imajo tisočletno parlamentarno tradicijo; Belgiji, ker je majhna katoliška dežela, srečno razdružena na dva bratska naroda; Ameriki so se prodali že vsi drugi in nam ne more biti v sramoto, če dobijo še nas; Japonci in Kuvajtčani imajo pa tako ali tako povsod kaj v lasti. In če nas končno prodajo še našim dozdajšnjim bratom, nas ne sme presenetiti, saj smo že navajeni.

JOŽE VOGRINC

ANTIPROPAGANDA

DODATNA PONUDBA

Dodatna ponudba je bolj ali manj nujen dodatek k osnovni. Kaj nam pomaga, če se kak uvoznik spomni prodajati brazilске avtomobile na špiritni pogon, če na naših črpalkah ne točijo špirta? Kaj nam pomagajo še tako dognani izdelki, če ni na razpolago potrošnega materiala zanje? Če nekje prodajajo blago v razsutem stanju, nimajo pa embalaže, v kateri bi ga potrošnik lahko transportiral, je to prav tako pomanjkljiva ponudba. Npr. v trgovini s tekstilnimi ostanki na Koroški cesti v Mariboru nimajo vrečk, ki si-cer niso njihov prodajni artikel, pač pa bi utegnile priti prav kupcem — velja se skratka zamisliti nad resnostjo poslovanja, ki za to »malenkost« ne poskrbi.

Taka dodatna ponudba je stvar ponudnikove kulture, in je bolj potrebna ponudnikom samim, kot pa potrošnikom, vsaj v razmerah urejenega in konkurenčnega trga — potrošnik se pač odloča za ponudnika, ki mu pod najugodnejšimi pogoji nudi največ. Ta »(naj)več« je lahko prav neznačajna malenkost: npr. da gostu, ki je v gostinskem lokalu naročil le hrano, pijače pa ne, samodejno postrežejo s kozarcem vo-

de, da kupcu tekstilnega izdelka pojasnijo najboljši način vzdrževanja in čiščenja, da kupce različnih naprav opozorijo na posebnosti delovanja in stvari, na katere morajo biti posebej pozorni (kljub obveznim priloženim navodilom!), da ti na bencinski črpalki očistijo šipe ipd. K dodatni ponudbi večjih izdelkov spada tudi dostava, eventualna postavitev, priključitev, demonstracija delovanja ipd. Vse to je praviloma vključeno v ceno osnovnega izdelka ali storitve in samo po sebi umevno.

Kjer je osnovni izdelek/storitev mogoče dopolniti, prilagoditi individualnim željam kupca ipd., imamo praviloma opraviti z dodatno ponudbo za doplačilo — žal so pri nas izjeme, ki to pravilo potrjujejo, pravi pa se jim slabi ponudniki, razmeroma pogoste. Manko kakršnekoli dodatne ponudbe ni opravičljiv z nikakršnimi »objektivnimi težavami«, ampak izključno z radikalnim znižanjem cen osnovne ponudbe — z umanjkanjem dodatne ponudbe (tudi zgolj kot možnosti, ki je potrošnik niti ne namerava realizirati) se namreč zmanjša tudi vrednost osnovne!

D. K. J.

UTRINKI

Štirinajst dni bivanja v tujini zadostuje, da spoznanja spodrinejo iluzije. Nenehno primerjanje je del življenja, ki ga zaznamuje posebna vrsta vmesnosti. Iz ugotovitve, da življenje domačinov v tujini ni idilično, se porodi nenavadne občutje. Srčno sem si zaželel, da bi se čim večjemu številu mladih raziskovalcev posrečilo zapustiti Slovenijo — uiti po možnosti za zmeraj (Slovenci iz diaspore želijo dokončati prekinjeno igro iz mladosti; zakaj bi morala njihova igra prizadeti mlade). Mladi raziskovalci se bodo izmaknili nečemu najbolj bolečemu za posameznika: grenkim malenkostim, s katerimi jim v Sloveniji ozaljšajo znanstveno delo.

Zgodba se je začela z razveseljivo novico. Vsem »mladim raziskovalcem« z opravljenim magistriranjem je odslej omogočen študij v tujini. Navedeni sta bili dve obliki: opravljanje celotnega doktorskega študija v tujini, kar mora biti posebej utemeljeno, in nekaj mesecev trajajoča študijska izpopolnjevanja, ki naj bi jih opravilo čim več raziskovalcev. Sredstva bodo zagotovljena, je pisalo v obvestilu, s preoblikovanjem zneskov, ki jih fakultete (oziroma druge raziskovalne ustanove) prejmejo od republiškega sekretariata za raziskovalno dejavnost in tehnologijo za »mlade raziskovalce«, v študijske. Na prvi pogled je bilo videti vse idealno: kot verovanje v razmerje med marko in dinarjem v letu 1990.

Potem se je kmalu pokazala poroznost obvestila. Najprej v tem, da odslej »mladim raziskovalcem« niso več dostopne »redne« študijske republiške sekretariata. Potem pa še z ugotovitvijo, da so »mladi raziskovalci« razdeljeni v štiri kategorije, ki se razlikujejo predvsem po višini zneska, ki ga dobijo fakultete (ne pa tudi: raziskovalci) vsak mesec. Ker gre za razpon med 33.000,00 in 46.000,00 din (v marcu 1991), je postalo hipoma jasno, do kakšnih razlik pride med študijskimi. Delna upravičenost razlik doma, ki je utemeljena z ločevanjem na družboslovce, humaniste, tehnike in naravoslovce na eni strani in na kabinetno, laboratorijsko in terensko delo na drugi, postane v tujini zanemarljiva ali celo spretnjena: ravno kabinetni družboslovci in humanisti še berejo ob revijalnih člankih tudi knjige. Iskane knjige je tudi eno njihovih glavnih početij v tujini, toda prav oni dobijo najnižje študijske.

Sprva so bile informacije o študijski takšne, da kategorije sploh niso bile omenjene, temveč so bili vsi izračuni narejeni po najvišji, D kategoriji. Potem pa se je sprožil hudičev ples opozoril. Prvo je bilo, da je osnova za izračun znesek po kategorijah. Drugo, da je višina študijske v tui valuti povsem odvisna od spreminjanja vrednosti dinarja. Tretje, da je izračun odvisen od nakazanega.

zneska v posameznem mesecu. Drugo opozorilo se je medtem že izpolnilo z zahtevo za plačilo »rabata« za nakup deviz na borzi (zmanjšanje študijske za najmanj 20%). Tretje je bilo ponazorjeno s podatkom, da je v letu 1991 znesek, ki ga dobijo fakultete, vsak mesec tudi nominalno manjši.

Postopek za pridobitev študijske je na papirju bil jase. Pri izvedbi se je začelo zatikati. Kar je koristno, ker so postale znane nekatere podrobnosti in pasti. Čeprav je študijska zasnovana na že odobrenih sredstvih, za odobritev ne zadostuje mentorjev predlog, ki ga potrdijo na fakulteti. Pridobiti je treba še mnenje vodje raziskovalne skupine, da lahko zadevo pretresejo in potrdijo na republiškem sekretariatu — in jo vnesejo v računalnik.

Strokovni delavci sekretariata za raziskovalno dejavnost in tehnologijo so nasprotovali popolni ločitvi študijske za »mlade raziskovalce« od osnovnega sklada za študijske, ki je bila utemeljena s trdnim/vezanim tečajem dinarja v lanskem letu. Prvotni razlog za ločitev je bila želja, da bi odpravili podvajanje stroškov. Fakultete so prejemale zneske tudi v času, ko je »mladi raziskovalec« prejemal študijsko iz »rednega« sklada. Toda zdaj znesek, ki ga sicer prejema fakulteta, ni večji ali manjši delež v znesku enotno določene študijske v tui valuti, temveč nekaj, kar tolče po glavi in žepe predvsem »mladega raziskovalca«. Vodstva fakultet pa so nekoliko jezna, ker so ostala brez blagodejnih mesečnih prilivov.

Med tekanjem od Poncija do Pilata za podpisi in pečati izve »mladi raziskovalec« tudi to, da je sekretariat določil **spodnji** znesek študijske: 1.200,00 dolarjev na mesec za življenje in 100,00 dolarjev za knjige oziroma delovne pripomočke. Ne more pa izvedeti, ali bo sekretariat nakazal fakultetam dovolj visok znesek, da bodo lahko nesrečnim in revnim »mladim raziskovalcem« iz kategorij A in B izplačale vsaj to zajamčeno študijsko. Izplačil ne opravlja neposredno sekretariat, temveč fakultete.

Zneski, ki jih omenjam, so nekajkrat večji od zajamčenega osebnega dohodka v Sloveniji. Dodam lahko samo še, da so nekateri življenjski stroški v tujini celo nižji kot pri nas, kar naredi primerjavo še bolj shrljivo.

Toda ključno je nekaj drugega. Vladajoči sloj, ki ne zmore zagotoviti podmladku svoje inteligence zajamčenih študijskih, ni vreden primerjave z jaro gospodo, ki jo je opisal Janko Kersnik. Maja Godina je v komentarju v februar-ski številki Katedre opozorila, da vladajoči sloj brez ustreznih vzorcev vedenja ni vladajoči sloj temveč vladajoče barbarstvo.

Igor Kramberger

VESELA ZNANOST®

Zbornik lahko naročite na naslov: KUD France Prešeren, Karunova 14, 61000 LJUBLJANA ali po telefonu 061 332-288.

ZBORNİK PREDAVANJ
1988/89, 89/90

radio MARŠ

MARIBORSKI RADIO ŠTUDENT

95.9 MHz UKV stereo

oddajamo 24 ur dnevno
lasten program od 15. ure do 21. ure
ob vikendih od 15. ure do 24. ure
in satelitske programe

pripravljamo popoldanski glasbeno-informativni program
ter večerne glasbene in govorne termine

oglašujte na našem radiu!

Gospodstva cesta 87/b, 62000 Maribor
tel & fax (062) 221-442, 20-179

Napredek

LEPE DUŠE MIROVNIŠKE

Prav gotovo se še spomnite erupcije mirovniškega nezadovoljstva na »civiliziranem« delu svetovne oble, ki jo je podžgal eksistenčni strah pred možnostjo razširitve spopada v Zlivi — otrokom, ki o miru razmišljajo predvsem skozi mitologijo pesmic tipa Give Peace a Chance, so se že ob misli, da bi lahko bili vključeni v kakršnokoli vojno, tresle hlače. Kasnejši dogodki so jasno pokazali, da v tem novodobnem mirovništvu še zmeraj kraljuje hipokritični infantilizem, ki je pred dvema desetletjema razsul gibanje, katerega slogan — make love, not war — sta po svoje »realizirala« razcvet mestnogverilske »neposredne akcije« z orožjem v rokah na eni in yuppijevski »business« na drugi strani.

Če bi mirovniška paradigma zares pledirala predvsem na zaščito temeljne človekove pravice — pravice do življenja — v najbolj univerzalnem humanem smislu, potem bi se morali mirovniki zavzemati za obrambo življenja v katerikoli konkretni situaciji, še posebej v trenutku, ko na (bivšem) bojišču niso (več) ogroženi le vkopani vojaki, ampak milijonska reka civilistov, ki si poskušajo rešiti golo življenje z begom preko go-
ra (da bežijo pred »lastno« voj-
sko, je svinjarja, ki bi morala mi-
rovnike še posebej podžgati). To-
da — nikjer nobenih demonstra-
cij, nobenih zborovskih prepe-
vanj, nobenih (niti krokodiljih)
solza in nobenih obtožb.

Nojvseko zakopavanje glav v pesek je način preživetja ekonomskega sistema »zahodnega sveta« in na tej točki se vsa zgo-
ba začne in konča. Kako vendar
dopovedati kakšni tretjini delovne
sile na zahodu, da bo ob službo,
če po kakšnem božjem čudežu
čez noč »zmagajo« mirovniki? V
štorijah o »svetovni imperialistični
zaroti« je bilo — kot vse kaže —
kakšnih devet desetih resnice, le
v interpretacijski desetini se je
skrivalo jedro ideološke »zmote«.

Sploh pa: ali bi bilo človeko-
ljubni mirovniški duši sploh dano
prenesti krike vesti, ki bi se zave-
dala, da je neizbrisno oblepljena
s krvjo tistih, na katerih preizku-
šajo najmodernejšo uničevalske
tvarine duha, ne da bi po tistem
verjela v rasistično predpostavko,
da oni drugi pač niso dovolj »lju-
dje«, da bi bilo mogoče soču-
stvovati z njimi, in da so si za
bombe, ki so jih dobili na glavo,
pravzaprav sami krivi.

Vzpon humanitarnega zahod-
njaškega duha se nam ob vsaki
realni krizi kaže v prav nič zavidi-
vi luči: dejstvo je, da je ljudi, ki so
ob televizorjih pred tremi meseci
občudovali velik »show« nad Bag-

dadom, še najbolj prizadela slika
v naftno smolo zlepljenih kormo-
ranov, medtem ko so ob skrbno
cenzuriranih »posnetkih« trupel
ostali mrtvo hladni, češ — saj so
njihova, ne naša.

Zimski mirovniški »upor« je bil
upor lepe duše, pritlikavega du-
ha, ki hoče pred seboj in svetom
sprati lastno slabo vest — krivdo,
ki se je hudičevsko dobro zaveda v
vsej svoji razsežnosti, potlači z
nekakšnim »protestništvom«. Ev-
ropsko (in še bolj ameriško) mi-
rovništvo je padlo na izpitu: s
tem, ko je zahtevalo brezpogojen
konec vojne, je samo dokazovalo
lastno slepoto — kje je bilo ta-
krat, ko si je cela zahodna polo-
bla mazala delovne roke s krvjo,
žrtvovano za »obrambo« pred
islamskim fundamentalizmom,
utelešenim v Mefistovski podobi
lmama Homeinija? In kje se skr-
iva mirovništvo takrat, ko državne
institucije na zahodu žegnajo raz-
voj novih in novih orožij? In nena-
zadnje — zakaj se jih sploh ne ti-
če pobijanje ljudi daleč za deveti-
mi vodami in desetimi gorami?

Tudi naša majhna deželica s
fiksno idejo o demilitarizaciji ne
izstopa iz vsesplošnega mirovni-
škega infantilizma. Kje je bil pri-
tisk podpisnikov deklaracije za
demilitarizirano Slovenijo takrat,
ko so oblasti pripravljale obramb-
ni zakon in vojaško vzorno zač-
njen proračun?

V mednarodnih odnosih dejan-
sko ni sentimenta — na tem polju
še najbolj velja zakon močnejšega,
zakon džungle. Majhni ali »nezgo-
dovinski« narodi morajo venomer
plačevati davek zgodovini —
predvsem krvni davek. Ali se pov-
prečen zahodnjak sploh zaveda,
koliko genocidnih dejanj je v tem
stoletju zakrivila igra interesov
»zgodovinskih« narodov? In koli-
ko državnega terorja v resnici visi
na njihovih »nedolžnih« dušah?
Da in ne — sodobni humanizem
se nam zmeraj bolj kaže kot v
modne cunje zapakirano barbar-
stvo.

Brezobzirna mitologija »na-
predka« in »civilizacije« kaže svoj
resničen obraz ravno tam, kjer so
točke ravnovesja »svetovne ure-
ditve« dodatno tlakovane s kost-
mi žrtev zgodovine. In civilizacija,
ki si zatiska oči pred dejstvom,
da pravadna rodovna (morda še
neolitska) skupnost ni nič manj
ČLOVEŠKA od nje same, ni vred-
na nikakršnega spoštovanja. Če
bi bili Kurdi samo en nesrečen
primer v zgodovini, bi ga bilo mo-
goče rešiti — toda genocid je se-
stavni del obstoječega svetovne-
ga reda: in TO JE ZARES KATA-
STROFA ZAHODNEGA DUHA.

RAJKO MURŠIČ

Mediji

NACIJA ALI DEMOKRACIJA

Letošnji marec je bil za Srbe
bistven — mnogi so namreč ugo-
tovili, da so Srbi, ne po 8. seji,
ampak po 9. marcu, in to z razlo-
gom: marec ni predstavljal le pro-
testa proti neomejeni oblasti, am-
pak predvsem spopad dveh kon-
ceptij srbstva. Ena trdi, da je naj-
večja vrednota, iz katere velja iz-
peljevati vse ostalo, **nacija**, druga
pa zastopa stališče, da je največ-
ja vrednota za neko nacijo, drža-
vljana, človeško bitje, **Demokra-
cija in Svoboda**, in da velja iz teh
vrednot izpeljevati vse ostale.
Marčevski dogodki so najboljše
slika situacije v Srbiji in Beogra-
du. Marčevski dogodki so naj-
boljša slika situacije v Srbiji in
Beogradu. Poseben pomen je
imel marec za nas, medijske ljudi,
ker so medijski preboji postali
mogoči šele po marcu, ko je med
inteligenco, študenti in večjim de-
lom tiste skupine novinarjev, ki je
branila svojo integriteto, prevla-
dalo drugo stališče — torej nas-
protno predpisanemu uradnemu
mnenju, ki je veljalo zadnja 4 leta.

Poleg tega strateškega boja
okoli dveh koncepcij srbstva se
je odvijal tudi spopad med ti.
beograjsko nacijo na eni in **nacijo
v notranjosti** na drugi strani. Raz-
log nesoglasja je boljša informi-
ranost in permanentna kritičnost
Beograjčanov do oblasti, zaradi
česar jih je težje držati pod kon-
trollo, medtem ko je notranjost
slabše informirana, konzervativ-
nejša, in torej še vedno pristaja
na staro razumevanje, po kate-
rem se ne sme insistirati na de-
mokratizaciji Srbije, ker je Nacija
v nevarnosti! Torej, dokler je
Nacija v nevarnosti, nima nihče
pravice postavljati vprašanj de-
mokracije, spoštovanja državlj-
skih in osebnih pravic in svobo-
ščin. Torej, to ni bil le spopad

dveh koncepcij srbstva, ampak
tudi **dveh vrst Srbov**; beograjskih
in »notranjskih«. V ta boj se je
vmešala še tretja skupina Srbov,
namreč **Srbi, ki živijo zunaj Srbi-
je**, in so konzervativnejši tako od
Beograjčanov, kot od Srbov iz
notranjosti, iz preprostega razlo-
ga, ker se v teh časih počutijo
ogroženi. Ta **biološka ogroženost**
jih sili, da zastopajo predvsem
teorijo o kolektivni varnosti srbs-
ke nacije, tj. da ni več mogoče
iskati varnosti v sobivanju s Hrva-
ti, Albanci, Muslimani — iskati je
torej treba novi varnostni sistem
na osnovi izbiranja okoli nacional-
nega jedra. Zato je **Milošević**, ki
je v Beogradu zgubil na politi-
čnem **ratingu**, za Srbe izven Beo-
grada in Srbije še vedno nesporna
narodna veličina. Če spregle-
damo pritehni nivo politike, je
trenutno najaktualnejša bitka, iz
katere bi morale iziti vse posledice
— boj med srbi, razdeljenimi
na **srbsko četniško nacijo** in **srbsko
partizansko nacijo**.

Bistvo te bitke je v tem, ali se
bomo končno spravili in priznali,
da je državljanska vojna končana,
ali pa nadaljevali bedasto ideolo-
ško obstreljevanje med partizani
in četniki. To seveda nima nikakr-
šne logike, je nespametno in ne
služi ničemu — razen morda le-
gitimiranju današnjih političnih
teorij, platform, orientacij... Ta
razkol je viden tudi v medijih, saj
so se tudi novinarji razdelili na
»četnike« in »partizane«, in to ne-
glede na morebitne posledice —
tovrstne težnje je mogoče zazna-
ti celo znotraj **Politikine** hiše in
Nina, kar nakazuje na možnost
neke vrste maksimalne svobode.
Ta pa je danes mogoča zato, ker
so intelektualci in študenti dilemo
demokracija ali nacija razrešili v
korist demokracije.

Sedem resnic

MARIBOR BO (SPET) GOREL

21. junija 1988. leta. Več kot tri
tisoč delavcev Tama se je zjutraj
v koloni odpravilo proti mestni
skupščini, pridružili so se jim Pri-
matovi. Potem so prišli še iz MTT,
Elektrokovine, štrajkati je začel
skoraj ves Maribor. Deset tisoč
jih je še tri dni prihajalo v središ-
če mesta, ustavili so promet po
cestah in blokirali železniško po-
stajo. Prva resnica: Deset tisoč
ljudi lahko zaustavi vlake!

Liletovi delavci, ki so bili takrat
v največjem dreku, se kljub pozi-
vom štrajkačih iz drugih tovarn
niso upali pridružiti protestom. Pa
so jih nato kljub temu prodali. Po-
godba, katere veljavnost želijo
sedaj tudi sodno razveljaviti pa
ima samo nekaj členov in je napi-
sana na niti ne celih dveh A 4
straneh papirja. Druga resnica:
Delavci v največjem dreku
se težko odločijo za protest.
Ko pa ni več nevarnosti za
oblast, bodo prav tisti najprej
slabo prodani!

Eni so rekli, da je Maribor doži-
vel tako hud delavski potres, ker
v njem več let ni bilo socialnih
pretresov in so številne organiza-
cije postale neambiciozne. Ko-
mentatorji so po štrajku še dejali,
da kaže nekatere od zahtev stav-
kajočih v Mariboru podpreti. Na
primer »da je treba varčevati na
vseh področjih, da je treba dati
več možnosti zaposlenim, da bo-
do v lastnih kolektivih sami odlo-
čali o razporejanju dohodka in
osebnih dohodkov, da naj delo-
vne organizacije vodijo sposobni
gospodarstveniki, ne pa politiki
dvomljivih sposobnosti za vode-
nje gospodarstva. In da bi politiki,
ki se pogovarjajo s stavkajočimi,
bi morali skupaj z delavci iskati
predvsem možnosti za zmanjše-
vanje stroškov, nikakor pa obljui-
bljati višjih bruto osebnih dohod-
kov, ki ne bi imeli opore v večjem
dohodku.« Tretja resnica: Ko-
mentatorji klamfajo!

Delavci so šli v boj za plačo. In
jo dobili. Za to so morali kričati na
Trgu svobode. Zato so morali s
tovornjaka s katerega so jim poli-
tiki želeli govoriti nagnati pod-
predsednika takratne vlade Jane-
za Bohoriča. Zato so skoraj obr-
nili Čukov službeni avto in razbili
stekla na Skupščini. Četrta res-
nica: Zamajala se je oblast!

In po tistem se je stanje slab-
šalo. Od 563 mariborskih podjetij
(med katerimi je 364 zasebnih),
jih je lani na primer 183 poslovalo
z izgubo. Skupna izguba je bila
2.052.235 tisoč dinarjev. Kar 86
odstožkov vseh izgub maribor-
skega gospodarstva je v treh in-
dustrijskih panogah in gradbeni-
štvu: elektrogospodarstvo, stroj-

na industrija, proizvodnja elektri-
čnih strojev in aparatov in grad-
beništvo. Med največjimi izgubar-
ji (ki imajo nad sto milijonov di-
narjev izgub) so Metalna, Drav-
ske elektrarne, Elektrokovina,
Elektro Maribor. Socialni mir je
kršen in delavci so, po mnenju
sindikalistov, ostali brez podpore
legitimno izvoljenih predstavnikov
v skupščinskem sistemu. Katerih
lider vse ostreje zahteva politične
spremembe. »Naši člani vedno
pogosteje postavljajo vprašanje
zaupanja v poslance in vlado ter
zahtevajo odgovornost. Zakon-
ske in druge rešitve, sprejete v
skupščini, ki zadevajo pravice in
položaj delavcev, so jih največ-
krat razočarale in zrevoltirale.
Sprejeti socialni program je pro-
gram, ki ne omogoča niti prežive-
tja. Je program umiranja na obro-
ke. Delavci vse bolj poudarjajo,
da nimajo več kaj izgubiti, saj dan
za dnem izgubljajo plačilo za
opravljeno delo, ki zamuja mesec
ali več, ali pa ga sploh ni, je rekel
Ravnik. Peta resnica: Potem
bo odstopil!

Poleg Mariborčanov, ki pripra-
vljajo nove delavske proteste —
najbolj obveščeni trdijo, da bo
Maribor znova zagorel, pripravlja-
jo kovinarji štrajke tudi na Koro-
škem, Gorenjskem in v Ljubljani.
Do spopada z vlado torej lahko
pride vsak čas. Vlada, ki je s so-
delovanjem drugega dela Demo-
sove politike in sindikata uspela
preprečiti generalni štrajk konec
lanskega leta in je kritizirana iz
lastnih vrst se bo tako morala
brani. Čeprav je malo verjetno,
da bo do zaposlenih izredno re-
presiven sistem, v katerem se je
tvegano upirati, kar tako privolil h
kritiki iz proletarske organizacije.

Šesta resnica: Čas proletar-
cev je po njihovem mimo!

Takrat, junija 1988. leta, jim ni
uspelo oblikovati druge zahteve
kot to, da hočejo višjo plačo. Ni-
so imeli politične kulture. Kot De-
mosovci, ki so prišli prvič v Skup-
ščino in niso znali govoriti in se
obnašati, so bili. Maribor pa je
ostal vroč lonec, na katerem se
smodijo tako zablode bivšega si-
stema, kot nepripravljenost
zdajšnje politike na ljudski potr-
pežljivosti primeren način za po-
pravljanje njihovih napak.

Zdaj eni ugotavljajo, da se po-
nižni Maribor spreminja v nevar-
nost za mlado demokracijo, če-
prav je Maribor, ki je vedno trpel
najtrše režime, ki ni imel inteli-
gence, svoj spopad z oblastjo na
romunski način že doživel 1988.
leta. Naslednji bi tako moral biti
bolj kulturn. Sedma resnica:
Maribor je kulturno mesto!

ALEKSANDAR TIJANIĆ

BOJAN TOMAŽIČ

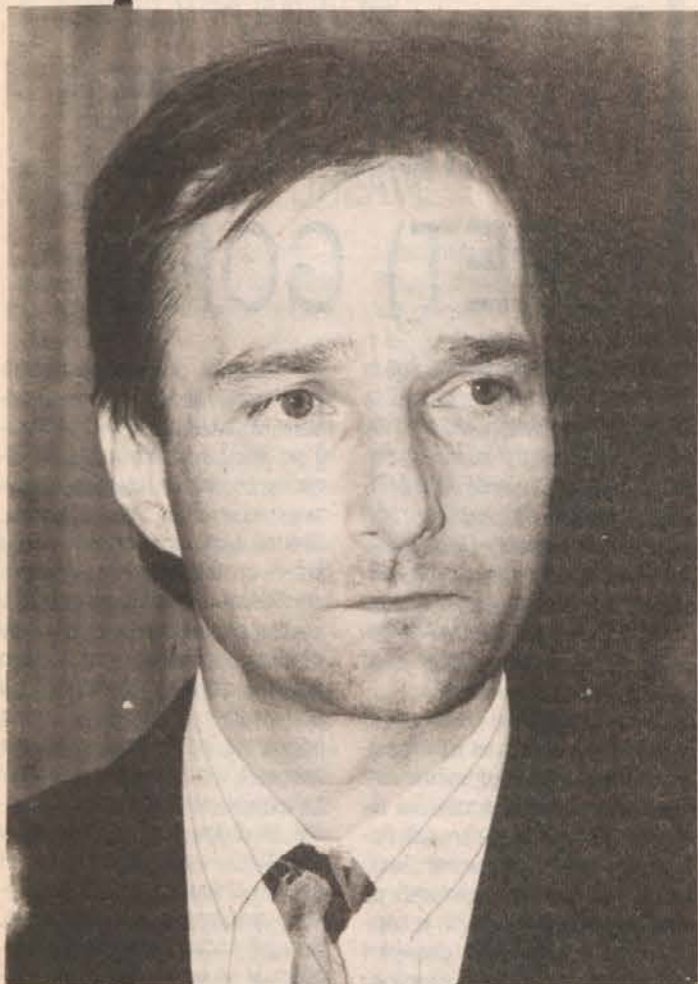
BARVNE - LASERSKE - COLOR - FOTOKOPIJE
FOTOKOPIJE VELIKIH FORMATOV ... A1 ... A2 ...
FOTOKOPIJE NA BARVNE PAPIRJE
POVEČAVE - ZOOM - POMANJŠAVE

BIROSTORITVE
tiskarna
založba
trgovina
kopirnica
pisarniško
reklamne
storitve
62001 MARIBOR
GLAVNA TRG 6, PP 91
TELEFON (030) 26-390
TELEFAX (030) 26-474

EXPRESS TAJNICA

MARIBOR BY NIGHT

Tipična lastnost Maribora je, da v vseh statističnih pregledih njegovo gospodarstvo po vseh pozitivnih kazalcih bistveno zaostaja za slovenskim povprečjem, po vseh negativnih kazalcih pa to isto povprečje precej presega. Ker že slovensko povprečje ni ravno bleščeče, je razlog za zaskrbljenost seveda dvojen. Toliko za tiste, ki jih zanimajo številke; v Mariboru le-te postajajo kot sredstvo za detekcijo problemov irelevantne. Zoprna vprašanja s tem v zvezi smo dr. Franciju Čušu, mestnemu ministru za gospodarstvo, zastavljali dan po tem, ko je izvršni svet izšel iz prvih resnejših zaostritvev kot prepričljiv zmagovalac.

Katedra: Za začetek si definirajmo polje današnjega razgovora; sintagma »prestrukturiranje mariborskega gospodarstva« je lahko problematična. Po eni strani je vprašanje, če sploh obstaja »mariborsko gospodarstvo« kot poseben fenomen, po drugi strani pa lahko ima »prestrukturiranje« prizvok nekakšnega projekta odrešitve.

Čuš: Mislim, da je smiselno govoriti o mariborskem gospodarstvu posebej; ustvarja 330 milijonov dolarjev izvoza, zaposluje 60 tisoč ljudi v industriji, tega ne moremo negirati. Kako to funkcionira, kakšna je njegova vsebina in ekonomika pa je rezultat ča-

Velik uspeh te vlade je, da se uveljavlja spoznanje, da ni naloga izvršnega sveta pisanje sanacijskih programov in sprožanje kadrovskih sprememb.

sa, ki smo ga dosedaj živeli. Če se lotimo samo tistega dela, ki Maribor z negativnim prizvokom real-socializma najbolj izpostavlja v Sloveniji, torej industrije, potem so te posledice giganti, nefleksibilni sistemi, stari programi, stara miselnost, podkapitaliziranost, težave z likvidnostjo, težave z znanjem. Kar se tiče prestrukturiranja: da pride od tega, niso več potrebne nobene politične odločitve ali dekreti. V tržni ekonomiji

je vzrok za prestrukturiranje samo trg. Veliko podjetij v Mariboru ni konkurenčnih. Prestrukturirati pomeni razbiti sisteme, ki so nefleksibilni in jih organizacijsko, kadrovske in programsko obnoviti.

Katedra: Mariborska vlada je eden izmed subjektov, ki se s tem prestrukturiranjem ukvarja. Pri tem pa ji manjka inštrumentarij: makroekonomske okoliščine ji določajo drugi, v mikroekonomiji pa se ne more več vpletati. Kaj torej lahko napravi?

Čuš: Velik uspeh te vlade je, da se uveljavlja spoznanje, da ni naloga izvršnega sveta pisanje sanacijskih programov in sprožanje kadrovskih sprememb. Zelo pomembna naloga izvršnega sveta mesta in republike pa je pospeševanje tega procesa. Prišlo bo do spontane transformacije, toda proces bo trajal dalj časa. V okviru naših pristojnosti ga lahko pospešimo. Nikakor pa naj direktorji in delavci podjetij ne mislijo, da bo namesto njih nekdo drug odločal, oni pa bi čakali na serviranje odločitve. Danes cela vrsta tujcev išče posel z našimi podjetji; če predstavnik lokalne vlade pri teh kontaktih sodeluje, je to zanje dodatna garancija. Enako velja z banke in finančne institucije.

Katedra: Kakšna je v tem okvirju funkcija projekta »Maribor jutri«?

Čuš: Vse nakopičene težave v podjetjih lahko veliko lažje rešimo, če jih rešuje več partnerjev in ne podjetje samo; če se torej vključijo banke, lokalni izvršni svet, republiški izvršni svet in

ostale institucije. To so izkušnje iz Porurja, iz Amerike itd. Med temi subjekti obstajajo konfliktni interesi; za vsak večji projekt je treba najti konsenz vseh, ki pri tem sodelujejo. Zaradi tega iščemo partnerje v slovenski vladi, da bi lažje kontaktirali z bankami, ki se ta hip nočejo pogovarjati o finančni konsolidaciji. Tudi kot davkoplačevalci, ki polnimo proračun, moramo dati vedeti vladi, da je že zaradi pomembnosti na-

šega deleža tudi v njenem interesu, da Maribor gospodarsko ne bankrotira.

Katedra: Eden izmed očitkov v zvezi s projektom »Maribor jutri« pravi, da bi bilo potrebno zbrati več ponudb različnih svetovalnih agencij; kaže, da je nekaj podobnega sugerirala tudi republiška vlada?

Čuš: Včeraj sem dobil dopis s strani enega izmed slovenskih ministrov, ki je ta projekt z velikim navdušenjem sprejel, češ da je smiselno samo sistematičen pristop. V naslednjih dneh pa bomo dobili tudi konkurenčno ponudbo s strani stanfordskega raziskovalnega inštituta. Ta inštitut je angažiran v bivši DDR, na Madžarskem, v Češkoslovaški. Kar se ti-

Ne prinašajo nam čudežnih konceptov ali elegantnih rešitev; prinašajo samo dejstva, sliko o nas.

če metodologije, konceptov dela, med temi institucijami ni velikih razlik. Njihovi cilji morajo biti realizirani že zaradi tega, ker si ne želijo negativnih referenc. Razlog, da nismo šli izključno v domači projekt (pri čemer McKinsey in ostali ne zavračajo domačega znanja) je v tem, da bo potrebno pri bankah in drugih institucijah imeti za sabo nekoga z imenom z mednarodno referenco.

Katedra: To ni sporno; mogoče pa je sporno to, da ponudniki niso v enakem izhodiščnem položaju. Nove ponudbe se pripravljajo potem, ko je ena ponudba že bila razgrnjena v javnosti...

Razlog, da nismo šli izključno v domači projekt, je v tem, da bo potrebno pri bankah in drugih institucijah imeti za sabo nekoga z imenom z mednarodno referenco.

Čuš: Eno so pravila, ki jih poznamo v poslovanju sicer, drugo pa so pogoji, ki jih poznajo takšne institucije, ki so navajene vsega. Sedaj izgleda, kot da je za McKinsey projekt »Maribor jutri« prvi tak projekt. Če oni ne bodo delali tukaj, bodo delali pač nekje drugje, so razprodani — prav tako Stanford. Tudi sam sem najprej mislil, da je to problematično, pa so me opozorili, da na pravila igre ni potrebno gledati sentimentalno.

Katedra: Nekaj očitkov je bilo naslovljenih tudi na dejstvo, da McKinsey ne garantira rezultata.

Čuš: Ali Teodor Lorenčič garantira rezultat?

Katedra: To bi bilo treba vprašati njega.

Čuš: Tudi meni se namreč zastavlja precej vprašanj. Nekateri krogi so celo lansirali trditev, da imam jaz velik honorar od tega. Kar se tiče garancije: s tem, da se takšna institucija loti posla v tako rizični državi in regiji, že izkazuje prepričanje v svoj uspeh. Nasploh pa nam mora biti jasno, da to ni projekt npr. McKinseya, ampak naš projekt, projekt Maribora. Mi smo tisti, ki se moramo prestrukturirati; da bi se lahko, potrebujemo nekoga, ki bo s svojo metodologijo in znanjem omogočil hitrejši in blažji prehod v poslovanje, kakršno pozna svet. Ne prinašajo nam čudežnih konceptov ali elegantnih rešitev; prinašajo samo dejstva, sliko o nas.

Katedra: Ali lahko s konkretnimi parametri opredelite, kaj bo v določenem času uspeh, kaj polovičen uspeh in kaj neuspeh?

Čuš: Karkoli napovedovati je izredno rizično. Če se zgodi miselnostna transformacija, če pričnemo deliti, kolikor prodamo, če se borimo za tržišče in odmislimo privilegije, je že to veliko. Cilj našega dela je ustvarjanje podlage za konkurenčno industrijsko strukturo po tržno gospodarskih kriterijih.

Katedra: Verjetno pa je projekt vendarle toliko razdelan, da se ve, v kolikšnem času naj bi se kaj zgodilo? Kaj je torej mogoče pričakovati, denimo, čez tri leta?

Čuš: Vsi bi morali biti optimistično razpoloženi. Če bomo že a priori prepričani v neuspeh, je boljše, da se izselimo iz te države. Ne glede na politična razmere pričakujemo, da bo makroekonomska politika v Sloveniji do konca leta tako daleč, da bomo lahko pričeli s privatizacijo, z aktivnostmi glede monetarne politike, carin, cene kapitala itd. Mi pa moramo naše poteze pripravljati vzporedno. Ne moremo torej čakati na kompletno novo zakonodajo, temveč se moramo paralelno pripravljati na tržno gospodarstvo.

banke in ostale institucije, tudi za izvršni svet, pa projekt pomeni veliko informacij — o potrebnem financiranju, potrebnih aktivnostih na socialnem področju in podobno.

Katedra: Mariborski izvršni svet se je pri svojem delu poslužil tudi metode, ki je dvignila precej prahu: direktna kreditiranja firm. Kakšen je vaš odnos do tega?

Čuš: Tu se srečujeta dve logiki — ekonomska in socialna logika. Zagovorniki trde variante tržne ekonomije so proti kakršnemuko-

svet izdelane kriterije, po katerih dodeljuje kredite...

Čuš: Tega zdaj več ni, z novim proračunom to ni več možno. Takrat je bilo to mogoče napraviti, v vseh občinah so se zbirali viški sredstev. Če je možno denar nekemu posoditi, to seveda pomeni, da nekje obstaja višek sredstev. Bilo bi nepošteno, da ljudstvo strada, denar pa stoji. Tudi sam imam težave pri tem, saj so mi pravila ekonomije jasna. Očitno se bo pa treba med več variantami bržne ekonomije odločiti, ali hočemo bolj brutalno ali bolj

Po mojem prepričanju je bil Maribor lani v poletju pred bankrotom. Totalni bankrot v Mariboru pa bi pomenil kaotično stanje z neobvladljivimi posledicami.

li poseganju s finančnimi sredstvi v podjetja. Z vidika socialne tržne ekonomije pa je izredno pomembno, da ima država izdelane tudi socialne kategorije. Pri nas socialno breme nosijo še vedno le podjetja; kar bi morala prevzeti država, prevzemajo podjetja. Po mojem prepričanju je bil Maribor lani v poletju pred bankrotom. Z nekaterimi posegi — eden od teh je to kreditiranje — smo preživeli do aprila 1991, pod nenormalnimi pogoji gospodarjenja. Iz gospodarstva se je nenehno pritiskalo na republiko, da so prispevki previsoki. Eden izmed načinov, da smo prispevke zmanjšali, je bilo tudi vračanje sredstev v obliki kreditov. Trditve, da je bil to stran vržen denar, so neprimerne. Tudi ni bil namenjen le socialni; omogočil je izpeljavo kakšnega posla do konca, ki sicer zaradi blokade ne bi bil realiziran. Totalni bankrot v Mariboru pa bi pomenil kaotično stanje z neobvladljivimi posledicami.

Katedra: Če bi naj imele take poteze funkcijo izenačevanja bremen, potem bi to zahtevalo, da ima izvršni

Aleš Razpet

NOVA DOBA

ČASNIK ZA SLABE ČASE

Dobimo se na cesti. Vsako sredo pri vašem prodajalcu časnikov.

Rektor Univerze v Mariboru dr. Alojz Križman je med tribuno na temo »Univerza, kje si«, do katere je prišlo na pobudo Zveze študentov Maribor, večkrat jasno pokazal, da mu popuščajo živci. Kdo ve, kako bi pogovor potekel, če bi nanj, kot je bilo predvideno, ob ministru dr. Vencelju prišel še ljubljanski rektor. Ne pa da ga je nadomestil prorektor dr. Boštjan M.

Univerza JASNA KONTLER-VENTURINI TRIBUNA, KI JO JE DOBRO POZABITI

Zupančič s svojim znanim temperamentom in precej zvišenim odnosom do mariborske univerzitetne province. Ta si je pri razčiščevanju vzrokov za meduniverzitetna neskladja (naj spomnimo: samo mariborska univerza je pripravila prenovljene visokošolske programe in samo ljubljanski znanstvenopedagoški svet ni sprejel te za pripravo Zakona o univerzi) privoščil izjavo: »Dr. Križman vi imate socialistično demorfirano zavest, če se bojite, da bo minister pisal zakon za univerzo.« In še: »Motite se, če mislite, da boste vi diktirali stari univerzi, kakšne programe naj ima. Učinka takih omalo-

važevanj ni mogla spremeniti dovolj prepričljiva Zupančičeva bojazen, da bo »to, da se mi tu pripravimo, izkoristil nekdo tretji in si namesto nas zagotovil pristojnosti«.

Tu bi bilo zanimivo vedeti, na kaj je mislil ljubljanski prorektor, ko je vendar pred tem tako kategorično zavrnil Križmanovo bojazen, da bi Zakon o univerzi nazadnje minister dal napisati dr. Marku Kosu, skupščinski glasovalni stroj pa bi to nato izglasoval. Kot da je tu nekaj shizofreničnosti: ljubljanski univerzitetniki ne morejo dopustiti, da se med njih in oblast vtakne DRUGO slovenska univerza. Tako je

ljubljanski univerzitetni vrh (v Zupančičevem zastopništvu) strmečim udeležencem mariborske tribune razkril dokaze za bolj častno ravnanje ljubljanske univerze. Ta je namreč ob zlovesči prerokbi dr. Veljke Rusa, da »ni nikjer rečeno, da mora univerza sama dati glavo na tla« zavrnila že tako rekoč sprejete omenjene zakonske teze in se (menda) dokončno opredelila, da sme Zakon o univerzi »vsebovati samo ista določila, ki opredeljujejo odnos med univerzo in širšo družbeno skupnostjo«. Mariborska univerza — tako je bilo razumeti ljubljansko stran — iz nekakšnih svojih razlogov

podpira posege v univerzitetno avtonomijo in si pri prenovljenih programih s podaljšanimi semestri tehnike hoče zagotoviti večji delež republiškega univerzitetnega denarja.

Minister dr. Vencelj se je pri tem sporu držal zelo modro: povedal je, da prav rad prepusti univerzama reševanje »njunih zadev«, toda zadnjo besedo bo vendar imela republiška skupščina in tudi reš je, da imajo vladajoče stranke svoje zakonske zamisli, ki dišijo po »državni univerzi«. Tako si je šolska oblast umila roke — rektor dr. Križman, ki se ni znesel niti nad ministrom, niti nad dr. Zupančičem (ta je tribuno tudi predčasno zapustil), pa je na koncu pošteno ozmerjal edinega skupščinskega poslanca mariborske univerze — študenta Dejana Murka. Ta je namreč kritiziral teze s stališča, da ne predvidevajo dovolj soodločanja študentov.

Rektor je Murku oponesel, da ne pozna tez, kasneje pa še, da je »prekinil študij tehnike in se zato na Tehniški fakulteti ni imel priložnosti udeležiti razprave o tezah«. Murko je medtem vidno užaljen zapustil tribuno. Ne glede na to, če je študentski poslanec morda res premalo pozorno prebral dopolnjene teze (te namreč vsebujejo tudi omenjeni študentski predlog) in čeprav je res študij tehnike zamenjal za študij prava, je verjetno smisel tolikšne rektorjeve ogorčenosti večini ostal nedoumljiv. Morebitna korist je morda samo v tem, da je jasno pokazal, da ne obstaja nikakršna aktualna naveza med rektorjem in aktualnim alternativnim študentskim vodstvom.

Žal nam čas oddaje tega teksta ne dopušča primerjave z napovedano tribuno v organizaciji ljubljanskih študentov, ki želijo soočiti univerzo in celotno vlado. Tako bodo končno stvari postavljene na pravo mesto: mariborski rektor se lahko skrega z ljubljanskim prorektorjem, toda za dialog s Peterletom mora že biti »prava univerza in pravi rektor«.

Nulla poena sine lege ZDENKO KODRIČ PA ZAPOJMO ENO PO TIROLSKO ...

Znameniti Alf (ni iz znamenite televizijske nadaljevanke Twin Peaks) vpraša, mar pizza ne pristaja mojemu jeziku. Odgovorim mu, da mu krasno pristoji. Ga pa takoj tudi opozorim, da mora v hudih časih razmišljati tudi o postu (ne o lakoti). In ako hoče kaj zanimivega o njem slišati, naj prebere prigodno in intimno pridigo. Lojzeta Peterleta, slovenskega premiera in profesorja, ki je boja tako lepo o njem govoril v slovenski posvečeni vaški cerkvi svetega Janeza v Preski pri Medvodah. Alf predavanja našega vladarja ne bi razumel in sem zato misel o prevodu in obči razlagi slovenskih političnih navad v trenutku dobre volje čisto opustil in sklenil, da znamenitega Alfa s tem ne bom obremenjeval in bo rajši pojem o postu dobro razložil sebi in mimogrede še kakemu imenitnemu bralcu.

opozorilo duši in telesu, ki naj bi ju Slovenci ne razvajali preveč. Post je pot k zdravju — zato ostanite zdravi v postu, Slovenci, vzdržite vsaj še do junija, ko bo nastopil dan D in bo trajal do leta 2991 (po prerokbi Edija Kardelja).

Baš mi metafora nije jaka strana života.

Ob Peterletovem razmišljanju o postu in o tem, kako se naj človek posti, sem se spomnil tiste znane, samo da ima eno oko zdravo in že misli, da vse vidi prav in da je lahko edini, ki je sposoben ocenjevati in razsojati. Z gospodom Peterletom se strinjam, ko govori o postu, nikakor pa ne pristajam na njegovo pragmatično opozorilo »da vas ne pripravljam k temu ...«, kajti to njegovo priporočilo faranom Preske pri Medvodah ni tolikanj prozorno in nenavadno, da bi bilo lahko neresnično. Takih napovedi sem se

Povsem brez Peterletovih misli pa le ne morem — zato nekaj povzetkov. Po njegovem je post duhoven smisel: »Ko se postimo,« pravi gospod Peterle, »se začnejo v telesu procesi, se začne neko dogajanje, ki navsezadnje utrdi telo in ga očisti, ki mu ne vzame nič bistvenega, ampak odvzame, kar je v telesu preveč.

Mu odvzame odvečne maščobe, ga razstrupi itd. Skratka, ga očisti, ker pa je telo povezano z duhom, potem to vpliva na samega duha ... Po predsednikovih besedah so posti in postitve nekaj povsem normalnega in za človeka dobrodošla navada. Gospod Peterle se posti ob ponedeljkih — zaradi praktičnosti, pravi, in njegovo predavanje v cerkvi Sv. Janeza je postalo razumljivo šele takrat, ko je dejal: »Da vas ne pripravljam k temu, da se nam je treba počasi navaditi na glodanje.« Premier torej postja ne jemlje kot metaforo, ampak kot

vedno bal. Čeprav nimam posebnega talenta za dobre metafore, čutim in slišim v tankem telesu in posušenih jetrih namig Boga, ki raji hoče reči, saj ni nič, bo pa še. Podobnih čustveno retoričnih eksplozij duha resda nisem mnogokrat slišal in prebral. Iz izkušnje pa vem, ko tako ljudje z oblasti mislijo, misel ponavadi tudi uresniči. Skrajni čas, gospod Peterle, da Slovincem udari huda ura in skrajni čas, gospod predsednik, da podalpski ljudje onstran Balkana končno zvedo za vladno namero. Junij se namreč bliža z neverjetno svetlobno hitrostjo in postoriti je treba vse, da dan pred rojstvom moje hčere ne bo poln najrazličnejših neprijetnih presenečenj.

Baš mi je metafora jaka strana života.

Ali kakor pravi Diareja: »Kugá je u Kinder-jajčki? Republika Slovenija ...«

Pa zapojmo eno po tirolsko ...

Minister Peter pa — nič

KOROŠKA OSIROMAŠENA

Koroška preživlja tačas veliko gospodarsko in družbeno krizo, lahko bi rekli kar »mariborski sindrom«. Gospodarstvu, ki je že tako in tako na kolenu, je dal dodatno klopoto minister Vencelj, ki je kratko malo ukinil dislocirane oddelke na srednjih šolah. Za Koroško pa to pomeni, da bo ob današnji armadi brezposlenih kovinarjev dobila še nove in nove generacije brezperspektivnih kovinarjev.

Koroška regija ima tri srednje šole. Nekoč dobra gimnazija na Ravnah je z atentatom usmerjenega izobraževanja in odhodom nekaterih profesorjev postala povprečna srednja šola, pod streho katere se drenjajo tako gimnazijci kot prilagojeni programi kovinarjev. Ravenska šola ni imela dislociranih oddelkov, zato se je skozi Venceljevo sito lepo prebila. Drugače pa je na Muti, kjer je srednja kovinarska šola, ki ima status matičnosti. Zaradi razvpitih afer z »mrtvimi dušami« (dijaki so bili le na papirju in v redovalnici, pač zato, da je republika dajala denar), ki sedaj doživlja epilogo na sodišču (mimogrede: ravnatelj te šole je bil v Gogoljevem času Ervin Kokošinek, De-

mosov poslanec v republiški skupščini) so se na Muti kmetijske šole že prej odpovedali (ta šola je bila »ekspozitura« mariborske), zelo trpko pa so preživeli ukinitve programa tekstilnih konfekcionarjev in gradbenikov ter tesarjev. Šola na Muti je bila tista, ki smo ji v časih realnega socializma radi dali pohvalo, da se približuje združenemu delu. In prav z dislociranimi oddelki tekstilcev, zidarjev in tesarjev se je koroško gospodarstvo s temi kadri okrepilo. Vsaj za Korošce velja, da jo pri šolanju odločilna bližina šole (kar 85 odstotkov osmošolcev izjavlja, da je to za njih odločilen kriterij) in se neradi podajo v Maribor in Ljubljano. Možnosti šolanja v bližini doma pa so zelo siromašne.

In končno: tu je še slovenjgraška srednja šola, ki nosi ime po Edvardu Kardelju, letos pa je izgubila pred leti težko priborjen oddelek za lesarje. Zato pa so še vedno razpisali oddelek za zdravstvene tehnike, ki se kljub razmeroma bolni Koroški ne bodo imeli kje zaposlovati. Sicer pa so namere pokazale, da bi za lesarstvo bilo zanimanja najmanj med 40 Korošci, veliko pa je vprašanje, ali bo desetina takš-

nih, ki se bo mizarskih večšin učila v Mariboru ali kje drugje.

Verjetno bo potrebno pritegniti argumentom; da so dislocirani oddelki dražji, da kvaliteta pouka morda ni enakovredna izobraževanju na matični šoli. Gotovo pa Vencelju ne bi bilo potrebno z enim zamahom zradirati z mreže šol, te podeželske oddelke, ki so si jih ljudje le s težavo priborili. Tako ima sedaj Koroška kar 11 razpisanih oddelkov za kovinarje (šola na Muti je pač razpisala dodatne oddelke kovinarjev, da bi se tako rešila propada), na drugi strani pa taista republiška vlada dobiva v roko platno in škarje s podžalvanjem železarne Ravne, kjer bodo zaposlenost skrčili vsaj za 1500 delavcev, Pučnikovi socialdemo-

krati pa v eni od svojih izjav izražajo celo bojazen o pet tisoč in več železarjih.

Po vsem tem pa je v to osiromašeno Koroško prišla še okrožnica slovenske gospodarske zbornice, da lahko naši osmošolci nadaljujejo šolanje na kakšni od poklicnih šol v Celovcu. In — kot da bi Avstriji vedeli, da je za okoli 1200 koroških osmošolcev na voljo le 200 kadrovskih štipendij — sosedje ponujajo še mamljive vajeniške nagrade, za tretji letnik denimo 11 tisoč šilingov. V normalnih razmerah ponudba na mestu, ob siromašenju možnosti za šolanje doma in ponujajo preko meje pa Korošci pravijo:

Kakšna ironija. Kakšen paradoks!

BARVNE - LASERSKE - COLOR - FOTOKOPIJE
FOTOKOPIJE VELIKIH FORMATOV ... A1 ... A2 ...
FOTOKOPIJE NA BARVNE PAPIRJE
POVEČAVE - ZOOM - POMANJŠAVE

BIROSTORITVE
tiskarna
založba
trgovina
kopirnica
pisarniško
reklamne
storitve
62001 MARIBOR
GLAVNA TRG 6, PP 97
TELEFON 6022 IN 200
TELEFAX 6002 75 81 84

EXPRESS TAJNICA

Jože Jager: Bil sem pretepač in nasilnež

SAMO MRZIM LAHKO ŠE

Ko sem spraševal po njem, so mi rekli, da je spet v zaporu (Obsojen je bil zaradi roparskih napadov)

»Sreča in nesreča je za človekovo samozavest središčno doživetje.«
Dr. Anton Trstenjak: Hoja za človekom

»En policaj mi je rekel: Zdaj si vse odsedel, zdaj si čist, kaj če bi ti kaj za nas naredil.«

Ko sem nazadnje spraševal po njem, so rekli, da je menda spet v zaporu. Enainštiridesetletni Jože Jager iz Kungote. »Do mojega 25 leta je bilo vse dobro. Edino v življenju sem se jaz rad pretepal, bil sem pretepač, nasilnež. Po 25. letu pa se je začelo: sodnikov za prekrške nisem plačeval in zaradi tega sem šel nekajkrat v zapor. Prvič sem bil star 27 let, dobil sem štiri leta in štiri mesece.

»Prvo kazen sem dobil, ker me policaji niso mogli obvladati. S štirimi sem se tepel. Potem so me obvladali in sem dobil batine...«

Nisem vedel, da bom v to padel. Sem šel po Kungoti. Me pokliče en policaj. Jože pride sem, za sodnika za prekrške niti plačal, je rekel. Jaz pa sem rekel, tja tudi ne bom šel. Je rekel, zapomni si, če zdaj ne greš na policijo z mano, boš v kratkem padel v eno veliko sranje. Jaz sem se smejal. Kaj mi moreš, jaz bom sodnika za prekrške plačal, pa bo vse v redu, sem si mislil.

15. maja 1977 pridejo trije policaji na Podigrac v klet v delavski bife in me aretirajo. Pil sem pivo, pustili so me, da sem jo spil. Lisice so mi dali na roke in so šli z mano.

»Ne bi rekel, da je dežurni krivec!«

PETER GOLOB, komandir milice v Kungoti: »Poznam ga dobro. Ne bi rekel, da je dežurni krivec. Toliko problemov, kot je, potem bi stalno pri njemu stali. Ker je povratnik, se terenski miličnik občasno oglasi pri njemu. Ne maitretiramo ga.«

Sem rekel, dobro, povej mi, kaj je narobe. Je rekel iz Maribora smo dobili. Sem rekel, saj se bo razčistilo. Na postaji milice so me premlatili, ko konja. V Mariboru so me spet prebotali. Nisem imel kaj priznat, pa me je eden, kako bi rekel, za moda od zadaj prijel in jih zvijal. Sem rekel, lepo prosim spusti me, bom povedal. Ko so me spustili, sem si dal roke na moda in rekel, da nimam kaj povedat. Pri preiskovalnem sodniku sem rekel, da ne vem zakaj gre. Na glavni razpravi ni bilo niti oškodovanca niti priče, so prisegli, in sem bil za štiri leta in štiri mesece obsojen.

»Na zdravljenju je huje kot v zaporu! Osem dni sem bil tam. Če bi se zdravil, bi danes še bolj pil. Bil bi zmešan. Film bi se mi utrgal.«

Slo naj bi za roparski napad. Da naj bi jaz ob cesti ležečega moškega oropal. To je bilo za Kalvarijo. Moški naj bi imel hudo sladkorno in se vlegel ob cesti, jaz pa ga oropal. Nisem ga, ne, nisem ga. Nisem ga videl v življenju; niti na sojenju. Pričo, ki tudi ni bila na sojenju sem iskal, jaz sem jo mislil zadavit, vam odkrito povem, pa je nisem našel.

Ko sem prišel ven, dela nisem dobil. Priložnostno sem delal, mira pa nisem imel več. Kličejo me na policijo. Naj se javim gor, sem dobil kartico. Prstne odtise so mi spet vzeli in slikali so me.

Za obnovo kartoteke, so rekli. Pravi eden: Jože tak je, zdaj si vse odsedel, zdaj si čist, kaj če bi ti kaj za nas naredil? Sem rekel, kaj bi naj bilo, čeprav sem takoj vedel, kaj bo. Je rekel, malo več boš noter v zaporu moral biti. Da bi moral špicl biti. On je mislil, da bi me v preiskavo dali, da bi se jaz pogovarjal z ljudmi in njim javil. Tovariš, sem rekel, jaz imam dosti teh sivih sten. Jaz bom gledal, da nikoli ne bom več noter padel. Je rekel, Jože zapomni si, še prosil boš za pomoč. Sem rekel, ne, ne bom prosil, meni ste toliko hudega napravili v življenju, da vas lahko samo mrzim še.

Je bil 4. november, sem bil spet noter. Isto leto, ko sem prišel ven, sem dobil tri leta in osem mesecev. Ravno tako roparski napad, samo s to razliko, da sem tokrat človeka videl, ko je prišel na soočenje. Prepaj na nikoli. To je bilo, kot zakleto. Ali je bilo zmenjeno

»Sem se napil in šel na policijo, sem rekel, prasec, zapri me, da bom imel mir! Je rekel, da bom šel v zapor, ko bo čas za to.«

ali so mi nastavili človeka, jaz pojma nimam. To bi naj bilo v bližini kolodvora. V tem je tisti hec, da sem jaz v Mariboru tisti dan bil. Mene so na ulici dobili, me legitimirali in me odvedli. Šest nas stoji blondnih tam. In mene pokaže. Ravno mene pokaže. Pa prej ga videl nisem.

V preiskavi sem bil v sobi večinoma sam, ker sem se bal špicljev. Z vsakim, ki je prišel sem se skregal in ga vrgel ven. V priporu nisem mogel zdržati. Dvajset minut sem hodil, jaz moram ven priti, jaz bom znorel. Na Dob sem šel pred pravnomočnostjo sodbe. To sem odsedel.

Ko sem prišel ven spet nisem imel službe. Policaj mi je pil živce sigurno dve leti. Tudi pretepli so me. Ko sem komandirju to rekel, se mi je smejal in rekel, to ne more biti res. Sem rekel, tak zdaj pa konec, jaz moram iz tega kraja iti.

Sem spoznal žensko in šel živeti na Koroško. Tam sem bil v redu, se dobro razumel. Pa so me takoj pogrešali. Ko so zvedeli, kje sem, je dan na dan začela hodit k meni policija. Ja je bil edini problem, ki sem ga imel, da so me z mopedom dobili brez izpita. Tak

dolgo so delali, da sem šel nazaj v domači kraj. Pa se nisem mogel prijaviti. Najdem si drugo žensko in grem v Ljubljano, nikomur nisem povedal. Pa so policaji bili spet tam. Nisem imel mira. Spet sem šel domov.

Terenski policaj pride k meni domov. Sem rekel, če prideš na dvorišče, ti bom s sekuro glavo razbil. Ne hodi k meni, ker mi krivico delaš. Pošteno živim, ne delam nobenega sranja, pusti me na miru. Če bi prišel, jaz bi mu res razbil glavo.

Dve leti nazaj. V civilu je bil. Ja Joža, kje ti živiš, je rekel. Najprej mi reci do-

ber dan, potem se bova lahko menila, zdaj pa ne, sem rekel. Sem rekel, bi me radi stran spravili, kot ste onega. Je rekel, saj Joža, tebi se tudi lahko kaj takega zgodi. Sem rekel dobro, bom pazil.

»V preiskavi sem bil v sobi večinoma sam, ker sem se bal špicljev. Z vsakim sem se skregal in ga vrgel ven. Na Dob sem šel še pred pravnomočnostjo sodbe.«

Jaz hočem to preprečiti. Delam, čeravno službe ne dobim. Ne rabim kaznivega dejanja delati, toliko zmeraj zaslužim. Rad bi imel samo mir.

Kriv? So bile tudi takšne. Dvakrat sem moped vzel. En čas sem se klatil. Nisem pošteno živel. Sem tudi kaj zmaknil. Priznam. V zaporu sem tudi bil, ker sem punco udaril. Sem dobil sedem mesecev. Sodnik za prekrške iks krat, zaradi pretefov, zaradi kršitev javnega reda in mira. Bilo je.

»Terenski policaj pride k meni. Sem rekel, če prideš na dvorišče, ti bom s sekuro glavo razbil, ker mi krivico delaš!«

Prvo kazen sem dobil, ker me niso mogli obvladati. Ker sem bil divji, s štirimi policaji sem se pretepal. Saj so me obvladali in sem dobil batine. Drugo pa, ker nisem hotel sodelovati z njimi. Zbili so mi zobe. Glejte, tu jih imam zbite.

Hočem povedati, da sem trpel in naj me pustijo na miru. Ne rabim odškodnine. Star sem štirideset let, imam čas še družino ustvariti. Še penzijo lahko zaslužim, čeravno nimam več, kot osem let službe. Sem pod močnim pritiskom. Živim pri starših. Rajši sem

»Tri leta in osem mesecev sem dobil za roparski napad na človeka, ki sem ga prvič videl na obravnavi. Pojma nimam, ali je bilo zmenjeno, ali so mi nastavili človeka.«

doma, da imam alibi. Naj me pusti na miru, ker sem živce izgubil. Sem se napil in šel na postajo, sem rekel prasec zapri me, da bom imel mir. Je rekel, da bom šel v zapor, ko bo čas za to. Dan za dnem hodi in sprašuje, da bi ga zlomil, suhljad. Zda se ne bom več selil. Celo življenje bova skupaj živela. Se bova srečala, on bo dol pogledal, jaz pa nikoli, ker on ima za kaj dol gledati, jaz pa ne.

Vem, da ga rad pijem, da sem tudi zmešan. Vem pa, da takšne stvari ne bom naredil, da bi šel v zapor. Zdravnik? Pri zdravniku sem bil in rekel, da sem živčen. Rekli so, da sem živčen od alkohola. Na zdravljenju v Ormožu sem bil pod takimi pritiski. Tiste tablete ne preneseš, pacienti govorijo, da so vrablova jajca, ker so okrogla kot jajca, če jih pregrizneš imajo okus kot amoniak. Od njih sem bil tako zmešan, da nisem vedel, kje sem. Osem dni sem bil tam. Bilo je huje, kot v zaporu. Če bi se tam zdravil, jaz bi danes še bolj pil. Bil bi zmešan. Film bi se mi utrgal.

Bojan Tomažič

Kraje vozil pred našimi očmi

BORIS STRMŠEK

POZOR, HUD PAJEK!

Do podražitve 1450 din

Maribor — center mesta. Možakar srednjih let se začudeno ozira okoli sebe. »Ja kje pa je moj avto? Tukaj je bil parkiran... Ukradli so mi ga!... Pa čisto nov je bil.« Eden od mimoidočih se ustavi in pripomi: »Kdo vam bo le ukradel avto sredi dneva, sigurno ga je odpeljal pajek!«

Spet isto prizorišče. Mlajša ženska se jezi: »Pa kako so mi ga lahko odpeljali? Samo za pet minut sem skočila v banko, avto sploh nikogar ni oviral!«

Tako pač je, avtomobil je najbolj varen na parkirnem prostoru, teh pa v Mariboru še zdaleč ni dovolj. Ljudje se znajdejo kakor vedo in znajo, mnogokrat na škodo in v oviro pešcev, kolesarjev in drugih voznikov. In tako so mestni očetje si omislili **pajka**. Petminutni skok v trgovino ali na banko te lahko sedaj drago stane. Pajek se pripelje, naloži tvoj avtomobil in se odpelje. Enostavno! Ko plačaš odvoz, ga dobiš nazaj. Seveda pa to ni nobena rešitev stiske s parkirnimi prostori, razen seveda za tistega, ki mu odpeljejo avto na **parkirišče Snage v Nasipno 64**. Naj pa omenim, da je **parkirna** zelo visoka za naš balkanski standard.

Ker po nekaterih virih pajki odvažajo samo avtomobile, ki ogrožajo ali ovirajo promet, bi morali odpeljati včasih tudi kakšnega svojega soimenjaka. **Konkreten primer:** Pred semaforiziranim prehodom za pešce na **Svetozarski (pri Merkurju)** je na desni strani cestišča nepravilno (!?) parkiran avtomobil (prostor za invalide). Pripelje pajek, ustavi pred semaforjem in prične se nalaganje parkiranega vozila. Ker je ustavljen na cestišču, ga morajo avtomobili prehitovati čez polno črto, torej so drugi vozniki prisiljeni narediti prometni prekršek. Poleg tega se semafor ne vidi, ovirani so tudi pešci...

Ker mi v zvezi s pajki stvari nikoli niso bile jasne, sem se oglašil na **postaji milice v Maistrovi 2** in tam so me napotili k **Franju Kozelu**, višjemu inšpektorju milice, ki je odgovoren za varnost prometa na področju UNZ Maribor. Pojasnil je nekatere stvari v zvezi s parkiranjem in odvozi vozil. Vse to je zapisano tudi v **Odloku o ureditvi prometa Mesta Maribor iz 1988. leta**. Milica odreja odvoz samo z javnih prometnih površin, če vozilo ogroža ali ovira promet. Odvoz z drugih površin, dvorišč ali privatnih zemljišč ni v njihovi pristojnosti. Takšen primer je tudi **mariborska bolnišnica**. Znotraj njenih meja odvoz vozil odredi **varnostna služba bolnišnice**. Vsako nepravilno parkirano vozilo se ne odpelje. Če je vozilo parkirano na pločniku, mora ostati še najmanj 1,6 metra prostora, da lahko pešci in invalidi neovirano hodijo mimo. Na primeru **Gospodarske ceste**, kjer **odvažajo vozila, čeprav ni prometnega parkiranja**, je Franjo Kozel pojasnil: »Parkiranje na pločniku in cestišču je prepovedano in za to ni potreben prometni znak. Parkiranje je dovoljeno samo na prostoru, ki je namenjen za to in je označen s črto. Če je odvoz vozila neutemeljen, ga plača Republiški sekretariat za notranje zadeve, ki nato zahteva regresno plačilo od delavca, ki je odredil odvoz. V lanskem letu je bil samo en takšen primer.«

Po **Pravilih za upravljanje uradnih oseb organov za notranje zadeve** se vozilo, odrejeno za odvoz, obvezno fotografira, tako, da se vidi registrska tablica in mesto parkiranja. Vozilo se prej pregleda, če so na njem kakšne poškodbe, se tudi te fotografirajo. Za poškodbe, nastale pri odvozu, je odgovoren odvoznik, v Mariboru je to **Komunalno podjetje Snaga**. Če pride voznik prej, preden se prične z nalaganjem vozila, plača samo kazen za **nepravilno parkiranje**. Ta znaša sedaj **750 dinarjev**. Če je vozilo že naloženo, plača še **polovico stroškov odvoza**, kar znaša **350 dinarjev**. V zadnjem času se ne odvažajo vozila iz **zaprte cone**, saj tam ne ogrožajo prometa, voznika, ki je vozilo parkiral, tam pa lahko doleti samo kazen za nepravilno parkiranje.

Na očitek, da odvažajo tudi vozila s tujimi registracijami, katerih vozniki seveda ne poznajo dobro prometne ureditve v Mariboru, je gospod Kozel pojasnil, da to ne drži najbolj. **Takšnih vozil ni bilo dosti, sicer pa so tudi tisti, ki imajo celjsko, ljubljansko ali katero drugo od naših registracij, v bistvu tuji v našem mestu. Pri prekrških tujih vozil pa se dostikrat pokaže, da so njihovi vozniki naši ljudje na delu v tujini. Pri nas na-**

sploh ni prave prometne discipline, kar pa za druge države ne drži, saj so tam tudi kazni neprimerne višje in se prekrški ne izplačajo. Mogoče bo po zadnjem povišanju denarnih kazni tako tudi pri nas!?

Pri odvozi vozil pa nastopa še en problem. Na Snagi ti vozila **ne vrnejo, dokler ne plačaš odvoza**. Če voznik ne bi imel denarja pri sebi, bi lahko to uredili s položnico in bi odvoz plačal naknadno. Uslužbenka na Snagi mi je po telefonu pojasnila, da je to **možno samo v izjemnih primerih, odločitev o tem pa je seveda v njihovih rokah**. Najbolje je torej, da po vozilo brez denarja ne hodiš. Še en majhen nasvet — če denarja nimate pri sebi, vozilo pa nujno potrebujete in vam ga ne vrnejo, je možnost tudi Rent-a-car in pa sodišče, ki izterja stroške za izposojeno vozilo od Snage. Po vseh zakonskih osnovah naj bi to špilo.

Prometni režim v mestu je stvar občine, občini pa ne zaupam najbolj, zato se bom še dalje vozil po mestu z biciklom. Nič ne popije (sam sem precej večji porabnik), pa držim se tistega »Vsi na kolo za zdravo telo«, konec koncev pa mi ga tudi pajek ne bo odpeljal. Vzamite si zgled!

Dva različna dela pižame in čevlji na nogah

KAJ SE DOGAJA V MARIBORSKI BOLNIŠNICI

Zakaj so nezadovoljni delavci in zakaj pacienti

Marec je bil mesec prenekanterih dogajanj in dejanj, vsaj v Mariboru. V tem okviru, po svoje pa neodvisno, se je v mariborski splošni bolnišnici ravno tako pripetilo marsikaj. Prejšnji direktor je odstopil, prišlo je do določenih kadrovskih sprememb (še več jih bo v bodoče), delavci sami so bili ravno toliko v štrajku kot ostali delavci Maribora, do neke mere pa so bili pripravljeni nastopiti še bolj ostro. Bili so pripravljeno prav zares ustaviti delo, če 15. marca ne bi dobili osebnih dohodkov. Te so sicer dobili, vendar le zajamčene.

Nekaj hude krvi je povzročil nov urnik specialističnih ambulant, najbolj zaradi tega, ker le redko sprejemajo oziroma naročajo nove paciente v doglednem času. Do tega je prišlo po sprejetju novega zakona o delovnih razmerjih in Zakona o dohodninski pravi, da se prekoračenih ur ne sme izplačevati. V teh ambulantah pa imajo približno štirinast ur, kot bi jih po tem novem zakonu lahko izplačevali, in tako so zdravniki in ostalo osebje sklenili, da teh ur več ne bodo opravljali. Na splošno omejitveni ukrepi v našem zdravstvu pomenijo predvsem zmanjšanje števila zaposlenih v zdravstvu (čeprav peripetija s specialističnimi ambulantami očitno kaže, da je kadrov še premalo).

Da je mariborska bolnišnica v globoki krizi, kažejo podatki iz marca, ki so imeli kopico zapadlih računov — dva meseca za elektriko, tri do štiri

je verjetno jasno vsakomur. In kjer so obrežovanja, zadovoljstva v kolektivu ni, le napetost se iz dneva v dan stopnjuje, zadajajo se nizki udarci, prihaja do hude krvi. Kaj pa delo?

Nezadovoljne so medicinske sestre. Ne zato, ker bi se bale zgubiti službo, ampak zaradi narave dela samega. Žalosti ali besni jih, da so degradirane na raven prejšnjih bolničark, se pravi, da so dobre le za delitev hrane in tablet, postiljanje in odnašanje kahel. O bolj strokovnem delu pa že ni več govora — to je večinoma v pristojnosti višjih medicinskih sester. Konstantna nezadovoljnost se lahko odraža, in tudi se, ne le v odnosih v kolektivu, pač pa tudi v odnosu do pacientov, ki koncu koncev niso krivi njihove slabe volje.

Seveda pa je odnos do pacienta primaren, in njihovi strokovnosti skorajda ni kaj očitati (tako bi bilo tudi med štrajkom, če bi se se pripetilo), trpi pa človeška plat zdravstvenega poklica, ki je konec koncev osnovna komponenta le tega. In kako so pacienti občutili (še občutijo) nedavno krizo, ki s svojimi koreninami sega ravno tako daleč kot vsesplošna gospodarska kriza?

Včasih je mariborska splošna bolnišnica slovela po prijaznem osebju vse od strežnic do zdravnikov, po odlični in obilni hrani. Danes? Že pri sprejemu se ti lahko zgodi, da te bodo po-

ma ležalni dobi. Res je sicer, da so ležalne dobe bile predolge, toda danes marsikdo oddide domov, ko so urejene najnujnejše zadeve, pri tem pa morda še ni sposoben skrbeti zase. Tukaj pa se dotikamo boleče točke, ki je bolnišnico (vsaj interni oddelek) marsikaj umeščala na mesto nekdanjih hiralnic, ki so skrbele za ljudi, ki zase predvsem zaradi zdravstvenega stanja, niso bili sposobni poskrbeti, življenje pa se jim je iztekalo. Danes sorodniki vse preradi bolnega starega človeka pošljejo v bolnišnico, kjer naj bi doživel daleč od njihovih ušes in oči. Tako ali drugače, nekateri med pacienti čutijo, da so bili odpuščeni iz bolnišnične nege prej kot bi bilo do-

bro, oziroma, kot sami pravijo, se počutijo slabše ob odpustu kot pri sprejemu. Ampak to je navsezadnje stvar zdravnikov.

In na koncu, koga ne bi popadel smeh, če vidi bolnike v pižamah in s čevlji na nogah, če ti medicinska sestra reče, da je drek njen vsakdanji kruh in že kdovekolikokrat odnese kahlo izpod riti pacientke, ki ji vsakokrat uspe posrati posteljnino, naslednji dan pa bo odpuščena; če pižame že so, da boš verjetno dobil le zgornji ali spodnji del, da o tem, da bi bila enaka, sploh ne govorimo; če se pacienti prebujajo tožeč, da so lačni, oziroma od iznajdljivejših slišiš ponoči le žvečenje... MIRJAM SEVČNIKAR

Tomšičeva 1 ČRNA GRADNJA V NAJELITNEJŠEM DELU MARIBORA

Stanovalci KS Toneta Tomšiča protestirajo proti gradnji, s soglasjem Zavoda za spomeniško varstvo so se dogajale čudne reči, objekt pa raste in bo (če) do jeseni končan

Dalj kot leto že traja afera okoli gradnje stanovanjskega bloka v Tomšičevi ulici 1. Pred kratkim (3. aprila) je bil v Večeru objavljen daljši tekst na to temo. Vendar se vsi ljudje (predvsem pa prizadeti) ne strinjajo in oporekajo zapisanemu v omenjenemu tekstu. Gre pa preprosto za to, da v zaselku, ki nosi epitet »elitnega«, Marking in Gradis gradita stanovanjski blok, ki po videzu tja ne spada, po mnenju tamkajšnjih stanovalcev pa je to tudi »posev in lepo urejen mestni park in Tomšičev drevored«, predvsem pa se pojavljajo vprašanja igralskih površin za približno 100 otrok in parkirnega prostora za bodoče stanovalce spornega bloka.

Če zanemarimo vse pripombe stanovalcev KS Toneta Tomšiča, ali je sporno to in ono, nam še vedno ostane nepojasnjeno »čudno« pridobivanje vseh potrebnih soglasij za gradnjo s strani Markinga in Gradisa. Predvsem ni jasno, po kakšnem naključju so izvajalci gradnje uspeli pridobiti soglasje Zavoda za varstvo naravne in kulturne dediščine Maribor, saj

je zazidano območje sestavni del zaščitenega mariborskega mestnega jedra, kjer se morajo vse eventualne novogradnje funkcionalno in oblikovno prilagoditi in uskladiti s historičnim jedrom. Da v omenjenem primeru temu ni tako dokazuje tudi kopija dopisa Zavoda za varstvo naravne in kulturne dediščine Markingu, kjer črno na bellem piše, da lokacijska dokumentacija ne ustreza pogojem za gradnjo, in da zato »ne morejo dati predmetnega soglasja«.

Toda, samo nekaj dni kasneje so iz iste ustanove, Zavoda za varstvo kulturne in naravne dediščine Maribor, poslali na Zavod za urbanizem Maribor dopis, v katerem pa z lokacijsko dokumentacijo soglašajo. Torej, izvajalcu del, Markingu, niso dali potrebnega soglasja, Zavodu za urbanizem pa so, in to za isto zadevo. Ker je čas za pripravo lokacijske dokumentacije običajno nerazumljivo dolg, res ni jasno, kateri moment je vplival na spremembo odločitve na Zavodu za varstvo kulturne in naravne dediščine Maribor. Da pri vsej stvari nekaj smrdi, pa je več kot očitno.

DAVID LA VARTIĆ KIZAVIĆ
KULturne dediščine, MAR 202, p. 1
MARIBOR, Slovenski trg 5.

MARKING
Partizanska 11
MARIBOR

12.6.90
1.2.1990

gradnja nadomestnih objektov v gradbenem sklopu Tomšičeva 1 v Mariboru —
znanje o lokaciji

smatrati kot orodje. To velja predvsem za ljudi in vzporedni tok gospodarskih oslonj nekdanje grajske pristave, med tem, ko bi bila potrebna ponovna proučitev uporabnosti severnega trakta, ki bi bil zaradi svojih arhitektonskih vrednot in monumentalnosti vredno ohraniti in refunkcionalizirati.

V celoti pa je potrebno pri projektiranju višine obstoječih uočevati višine obstoječih objektov, da se v višini kralj in slamen ter tistih na enenost. Nadalje je potrebno pri oblikovanju in izbiri materialov upoštevati značilno zasedbo rime in ulice in seveda podrejenosti novogradnje kulturnemu spomeniku.

Na osnovi navedenega moramo upoštevati, da urejeni projekt kakor tudi na njegovi osnovi izdelana lokacijska dokumentacija kljub celini ustrežajo predmetne zakonodaje in predpisov na ustreznost pogojem za gradnjo na tem mestu in zaradi tega na določeno vrsto prostorskega soglasja.

Zaradi izjemne občutljivosti danega prostora je potrebno izdelati študo študijo za predlagano zasedbo, ki bo dala odgovore na vsa vprašanja v nekaj varianti idejnih zasnov, ki bodo osnova za nadaljnjo strokovno razpravo.

Lea pozdrav

Lea pozdrav
Lea pozdrav
Lea pozdrav

Mrtvec ne pride po ljubico

GLEDALIŠKA PREDSTAVA ODPADE

Teater na Srednji ekonomski šoli

»KOLIKO DEM JE IZVAJALKA S. M. PLAČALA AVTORICI S. M. ZA IZVAJANJE ŠANSONA?«

Na Srednji ekonomski šoli v Mariboru deluje gledališče Pigmentki. Gre za povsem amatersko skupino, ki v glavnem pripravlja šolske predstave (torej takorekoč za zaprt krog občinstva), udeležuje pa se tudi tekmovanj Naša beseda. Člani skupine pod vodstvom mentorice Alenke Lep so za svojo letošnjo predstavo izbrali besedilo Svetlane Makarovič Mrtvec pride po ljubico. Vse bi se izteklo po predvidevanjih, če...

KRONOLOGIJA

Decembra lani so začeli s pripravo. Pri ZKO Lenart in zasebnih obrtnikih so dobili materialno in tehnično pomoč. Natisnili so 100 plakatov. Ker naj bi bila premiera na srečanju amaterskih gledališč Naša beseda 23. 3. letos, je mentorica 28. 2. letos poslala avtorici pismo, v katerem jo prosi za dovoljenje, da besedilo uprizarjo. Svetlana Makarovič ni neposredno odgovorila, pač pa je to 17. 3. storil njen odvetnik Andrej Škrk iz Ljubljane, ki zahteva za uprizaritev honorar v višini 6000 DEM neto, v nasprotnem primeru pa šoli grozi s tožbo. Gledališče Pigmentki je seveda takoj odgovorilo sodelovanju na Naši besedi in umaknilo predstavo tudi s šolskega sporeda. 26. 3. sta izšli v Večeru odprti pismi Andreje Lep in Pigmentkov, 30. 3. in 13. 4. pa odgovora Svetlane Makarovič.

PISMA

Prvo, namreč tisto, v katerem mentorica nadse vpludno in ponižno prosi avtorico za dovoljenje, ni dostopno javnosti. V njem je pojasnjeno, da so si prav ta tekst izbrali sami učenci, člani gledališke skupine, da gre za amatersko gledališče, ki za svoje predstave ne pobira vstopnin, sicer pa nastopa le na šolskih prireditvah in srečanjih amaterskih odrov. Pojasnjuje tudi, kako daleč so s pripravo. V drugem odvetniku Škrk govori o ogorčenju svoje stranke Makarovičeve nad odločitvijo šole in zahteva ekskluzivnosti teksta primeren honorar. Odločki iz tega pisma so objavljeni v tretjem, namreč v Večeru objavljenem mentorinem, v katerem, tudi s pomočjo citatov iz besedil Svetlane Makarovič, izraža svoje razočaranje nad tako odločitvijo, priloženo pa mu je pismo članov skupine z njihovim videjem. Dostojno zadnje, namreč v Večeru objavljeno pismo Svetlane Makarovič, pojasnjuje, da avtorica pogosto zastoj dovoli izvajanje svojih tekstov, če jo le pravočasno prosijo za dovoljenje, sprašuje, kje so tekst, ki sicer ni objavljen, sploh dobili, in članom skupine z mentorico vred na nič kaj prijazen način deli lekcije iz korektnega vedenja.

DEJSTVA

Pigmentki do teksta niso prišli po kaki ilegalni ali pollegalni poti, ampak so si ga sposodili v mariborski Univerzitetni knjižnici. Besedilo namreč je

objavljeno, vendar ne kot trgu dostopna knjižna izdaja, ampak kot nekakšna interna gledališka publikacija v zvezi z eno od dosedanjih uprizoritev. Mentorica se je pozanimala pri osrednji avtorski agenciji, kjer pa ne vejo nič o tem, da bi bil tekst avtorsko zaščiten — najbrž je zaščiten preko kakšne gledališke hiše. Doslej je bil tekst že večkrat izveden, v Mariboru že pred kakimi desetimi leti, in sicer na grajskem dvorišču v izvedbi amaterske skupine s 1. gimnazije Tespisov voz pod vodstvom takrat še dijaka Tomaža Pandurja. Uprizoritev je takrat bila namenjena javnosti, vstopnina je bila dokaj visoka, premiere se je udeležila tudi avtorica, ki za izvedbo takrat menda ni zahtevala honorarja. Dejstvo pa je tudi, da ima avtor vso pravico zahtevati honorar za izvedbo svojih del, in to povsem po lastni presoji, stvar izvajalcev pa je, če avtorjeve pogoje sprejmejo, ali pa vse skupaj pustijo. V praksi se sicer ne dogaja, da bi šolski recitacijski krožki za potrebe internih šolskih prireditev prosili avtorje za dovoljenje, da lahko uprizarjajo njihove tekste, a vse kaj drugega je, če želijo s predstavami sodelovati na javnih gledaliških srečanjih, pa čeprav amaterskih.

DOMNEVE

Ostra reakcija Svetlane Makarovič je najbrž posledica dejstva, da so jo za dovoljenje zaprosili prepozno, torej ne pred začetkom dejanskega priprav, ampak šele takrat, ko je bila predstava že pripravljena. Če bi jo zaprosili pravočasno, bi najbrž dala dovoljenje brez odškodnine, čeprav krožijo po Mariboru nepreverjene govorice, da naj bi za svojo udeležbo na podelitvi bralne značke na neki osnovni šoli zahtevala poln honorar in avto (vendar ne juga ali katre) s šoferjem, kar naj bi dokazovalo njen pohlep po denarju tudi na račun otrok. Pa pustimo babje čenče — Svetlana Makarovič končno živi od svojega avtorskega dela. Skupina Pigmentki je predstavo prvotno namenila le svoji šoli, in šele, ko se je pokazalo, da je uprizaritev zelo uspešna, so jo sklenili predstaviti na Naši besedi, za kar so tudi prosili avtorico za dovoljenje. Z malo več poslovnostjo korektnega obnašanja na strani mladih gledaliških zanesenjakov in malo več razumevanja popustljivosti s strani avtorice ta nedvomno zanimiva popestritev amaterske kulturne scene v Mariboru in širše najbrž ne bi propadla. Škoda...

FRANC KRAMER

mesece za zdravlila — za izplačila osebnih dohodkov pa so skupaj zbrali le za zajamčene plače.

Vse to je med delavci povzročilo nemalo hude krvi in plaz nezadovoljstva. Izplačilo zajamčenih osebnih dohodkov je bila le kapljica v prepoln kozarec. Ampak kaj preveč si svojega nezadovoljstva le ne upajo pokazati, saj lahko po novo sprejetem zakonu o zavodih delavca brez komentarja odpustijo. Čistilke pravijo, da čistijo iz dneva v dan več, pri tem pa ne vedo, »če bodo šefu ravno tisti dan dovolj všeč, ko bo odpuščal nadštevilo«. Da takšen strah vzpodbudi plaz obrekovanj,

slali domov z opravičilom, da nimajo perila, ali pa ti bodo dali pižamo in te prosili, da na nogah obdržiš svoje čevlje, ker copat pač nimajo, halje pa so tako ali tako redkost. Temu niso krivi delavci bolnišnice: če nimajo, ne morejo dati. Kriva je kriza, pravijo. Po eni strani vse bolj obubožani pacienti in njihovi obiskovalci odnašajo »vse, kar ni pribito«, po drugi pa ima bolnišnica vse manj denarja za nabavo materiala in nabavlja pač le najnujnejše. Morda bi mi kuharice oporekale, toda pacienti tožijo, da so obroki tako »lahki«, da »kar padejo skozi«.

Kriza se kaže tudi v obravnavi oziro-

BARVNE - LASERSKE - COLOR - FOTOKOPIJE
FOTOKOPIJE VELIKIH FORMATOV ... A1 ... A2 ...
FOTOKOPIJE NA BARVNE PAPIRJE
POVEČAVE - ZOOM - POMANJŠAVE

BIROSTORITVE
tiskarna
založba
trgovina
kopirnica
pisarniško
reklamne
storitve
EXPRESS TAJNICA

Pogovor z beograjskima študentskima liderjema

KAKO NEODVISNA JE LAHKO ŠTUDENTSKA ORGANIZACIJA

Jugoslovanski študentje so v minulih desetletjih pri dobivanju in izgubljanju pravic samoorganiziranja z neverjetno preciznostjo odražali stopnjo družbene demokracije. Koncem 60-ih, ko so se pridružili svetovnemu študentskemu punktu, niso samo docela zbegali tedanjega političnega vrha, temveč so tudi »spočeli« nacionalno obarvano opozicijo, ki je sedaj na oblasti ali se kot uradna

Željko Bjelajac

politična sila bori za oblast. Sami študentje pa so si s svojim tedanjim revoltom pripravili pravico do lastne organizacije — posvojila jih je mladinska organizacija in vsaj do sredine 80-ih je bilo delovanje univerzitetnih konferenc skoraj docela sterilno in povsem uglašeno s partijsko linijo. Šele na pragu parlamentarne demokracije so si pred poldrugim letom priborili nazaj študentsko zvezo, ki pa je kot odraz političnih razmer ostala ločena po republikah.

Doslej najmočnejši dokaz, da študentje spet predstavljajo upoštevno vredno politično silo, so ponudili beograjski študentje, ki jim je uspelo celo nekaj za te čase povsem neverjetnega: dobili so nedeljeno podporo študentov po vsej državi. Seveda pri tem ni šlo le za študentsko solidarnost, ampak morda še bolj za politično računico. Vendar je to, da so se študentje »zgodili« v obrambo svobodne misli, nekoliko zbrisalo beden vtis nekaterih drugih nedavnih protestov srbskih študentov, ki so bili docela uglašeni z aktualno uradno propagando.

Vsekakor pa je zanimivo zvedeti, kaj o tem sodijo študentje sami. Moja sogovornika sta iz najzgodnjega kroga voditeljev demonstracij: **Željko Bjelajac**, podpredsednik Zveze študentov Studentski grad, in **Dušan Marić**, glavni in odgovorni urednik *Studenta*. O prvem sem slišala, da je ob demonstracijah takoj alarmiral

stanovalec študentskega naselja, o drugem pa študentje govorijo kot o intelektualnem liderju in uredniku, ki je Studentu »vrnil nekdanji ugled«, sicer pa kaže precejšnjo mero tolerance do sedanjih oblasti (tipična izjava: »Ni važno, kaj si mislim o Miloševiću — legitimno je bil izvoljen in ni naša pravica, da ga pozivamo k odstupu«).

Oba skušata dokazati politično nevtralnost Zveze študentov. **Bjelajac**: »Mislim, da je demokratizacija tako daleč, da se študentje nočejo nikomur vdinjati, ampak enostavno terjajo spoštovanje svojih pravic, v politično dogajanje pa se vključijo le, če jih politika do neznosnosti ogrozi.« **Marić**: »Zveza študentov je imela od ustanovitve več problemov z opozicijskimi strankami kot s SPS. Opozicija verjetno meni, da študentje kot tradicionalna opozicija oblasti sodimo k njim. Mislim, da se v Srbiji ne bo zgodil razcep študentov po strankah, kot se menda dogaja v Sloveniji in na Hrvaškem.«

Na vprašanje o garancijah študentske avtonomije **Bjelajac** odgovarja: »Vladajoča stranka je že med predvolilno kampanjo zahtevala avtonomijo univerze, ker ji je to pač ustrezalo, saj so se zavdali, da je med študenti veliko pristašev opozicije, še več pa takih, ki jim je le do demokracije in torej ne morejo sprejeti tega, kar

koristila študente v svoje name. Se lahko kaj takega ponovi?

Bjelajac: »Sprva so bile naše večinske simpatije res na strani opozicije, a v zadnjih mesecih so se bistveno spremenile, saj smo sprevideli, da tudi to ni tisto pravo. Na demonstracijah smo se dovolj jasno distancirali od opozicije. Naše zahteve ne morejo biti njihove, nam gre le za resnico in svobodo.« **Marić**: »Na srečo so študentje pravočasno dojeli, da boj za oblast ni njihova stvar — to naj rešita Milošević in Drašković sama.«

Na nobenih dosedanjih demonstracijah niso bile v ospredju zahteve, povezane s študijem in razmerami na univerzi. **Marić**: »To bo v drugem planu vsaj še toliko časa, dokler nas bodo politične razmere navdajale s strahom.« **Bjelajac**: »Eksistenčna vprašanja študentov trenutno niso v ospredju — pravzaprav živimo bolje od večine ljudi, v obnovljenem delu študentskega naselja so razmere kot v hotelu B kategorije.«

Kako ste usklajeni s profesorji in kako gledate na sporno osebnost vašega rektorja, sicer predsednika srbske skupščine?

Marić: »Mnogi študentje so do nedavna mislili, da rektor manipulira z njimi v korist Miloševićeve politike, zato je bil tudi na demonstracijah sprva izžvižgan. Ko pa sem spremljal kasnejšo

Dušan Marić

oblast od njih zahteva. Pristajanje na avtonomijo kot izolacijo od aktualnega dogajanja bi posredno pomenilo vdinjanje oblasti. Neposrednega vpliva na Zvezo študentov vladajoča stranka nikoli ni imela, pač pa je dosegla, kar je hotela, z omenjeno depolitizacijo univerze in prirojenim poročanjem javnih občil. S tem je ustvarila prostor zase in omejila delovanje študentov.«

Ob demonstracijah se je veliko govorilo o tem, da je opozicija iz-

razpravo v srbski skupščini, sem prišel do stališča, da je dr. Slobodan Unković za kulisami delal v našo korist. Še bolj nas je presenetil prorektor Babić, ki nas je v skupščini odločno podprl.« **Bjelajac**: »O rektorju bi lahko rekli marsikaj, važno pa je, da na nas ne more vplivati. Pri profesorjih, ki so bili skoraj vsi z nami, pa je vprašanje, kdo je to storil iskreno in kdo zaradi taktike.«

Je po vašem realno pričakovati, da bi se na osnovi sedanje solidarnosti v državi na kakršenkoli način trajno povezali? **Bjelajac**: »To bi bilo v skladu z evropskimi procesi — nacionalni interesi tega ne bodo mogli dokončno zavrniti. Pričakujem, da se bo študentski proces, čeprav na drugačen način, ponovil tudi drugod — demokracija ni zatirana le v Srbiji.« **Marić**: »Verjamem v skupno delovanje jugoslovanskih študentov, ki bo, če se država razcepi, verjetno celo lažje kot sedaj, ko nas politika razdvaja celo pri stvarih, ki so vsem študentom skupne. Zda se je pokazalo, da smo si še vedno blizu, a seveda bodo že jutri solidarnost prekrile stare zamere...«

J.K.V.

Gologlavo nasilje

MLADI IN POJAV SKINHEADOV

Tako na Češkem

JIŘI SVÍTEK

Poplavi vzpodbud z vseh strani ni videti konca. Skozi odprta okna naše hiše vleče močan preprih. Iz prahu pa se ne pojavljajo samo čisti obrisi prihodnosti, ampak je ta slika marsikaj močno zamegljena. Zaostri se se predvsem negativni pojavi, in na površje prihajajo težave, ki so bile v preteklosti zanemarjene ali zamolčane. Poseben problem so razne skupine, ki se držijo svojih lastnih pravil oz. se izločajo iz splošnih družbenih konvencij. Najpomembnejši so pristaši *Ku-Klux-Klana*, *pankerji* in *skinheadi*. V vseh omenjenih skupinah so v večini mladi ljudje.

Na začetku je imelo skinheadovsko gibanje na Češkem, predvsem v Pragi, lep, »češki« videz — omejevalo se je na poslušanje glasbe in pitje piva. V pivnicah so skinheadi sedeli skupaj s pankerji in med njimi ni prihajalo do nesoglasij. Najbrž zato, ker so se skini rekrutirali prav iz vrst pankerjev — predvsem tistih, ki se jim je zdela moda »Oi!« sprejemljivejša od ekscentričnega in provokativnega punka, svojo vlogo pa je odigral tudi osebni pogum (biti panker je pomenilo braniti se pred napadi divjih pivopivcev v lokalih). Skini teh težav sprva niso imeli.

Policija takrat še ni bila zdresirana za delo z novimi objekti in prihajalo je do paradoksalnih situacij, da so se iz totalnih pretepov v pivnicah in diskotekah uspeli brez težav izvleči le skini kot dostojno oblečeni in ostrženi ljudje, medtem ko je policija aretirala in vodila na zasilnišča hipije in pankerje.

Koncem 1988 je začela igrati praška skupina *Orlik*, takrat edina skin grupa na Češkem, ki je doprinesla k množičnemu razmahu skinheadov na Češkem in predvsem v Pragi. Žal pa se je

sočasno začel spreminjati ustroj skinheadovskih skupin. Ljudje iz začetka gibanja so postopoma odhajali, nadomestila pa jih je množica mladeničev med 15 in 17 letom starosti.

Če obrnemo zadevo na smešno stran: Kako so skinheadi pravzaprav nastali? Živelo je nekaj mladeničev, ki so hoteli postati močni. Niso hoteli biti kozmopoliti, ampak zdravi nacionalisti. Niso se hoteli drogirati, zelo pa jim je bilo všeč pitje. Iz verodostojnih virov so zvedeli za obstoj nekakšnih *skinheads*. Takoj so se postrigli, v zahodnem inozemstvu so nabavili suknjiče, imenovane »bomber« in težke okovane čevlje, in tako so postali skinski. Na suknjiče so si pripeli bedže s češkim levom ali zastavo, zbirali pa so se v pivnici *Pri češkem levu*. Tam se je lepo pilo. Ko se je delovni čas pivnice iztek, so prehajali v vinarno *Orlik*. Tudi tam se je zelo lepo pilo. In ko se je tudi *Orlik* zaprl, so odhajali v kako privatno stanovanje zaključiti pijačevanje. Če se jih je zbralo večje število, se jim ni bilo težko stepsti s *Cigani* (pardon, Romi) ali *črnici*. Tako je poteklo nekaj let in iz sprva enotne skupine so začele nastajati manjše skupinice z nekoliko drugačno orientacijo.

Med idejami skinheadovstva, kakršne poznamo iz zahodne Evrope, je nedvomno tudi nekaj pozitivnih: gojenje telesa in fizične kondicije, odklanjanje drog, minimum stiliziranega odražanja bednih življenjskih razmer (pretiravanje glede tega je bilo skupno hipijem in pankerjem) in nenazadnje ideja »oko za oko, zob za zob«, ki pa je že loviljenje ravnotežja na noževi ostrini, kajti postavlja se vprašanje sodnika, ki naj odloča, kakšna reakcija na kakšen povod je še primerna. Zelo

malo je treba, da se plemenita ideja izrodi v golo nasilje. Problem je tudi v tem, da nazor »oko za oko« niso sposobni sprejeti vsi. Kristjane naj bi npr. vodilo geslo »Kdor tebe s kamenjem, ti njega s kruhom«. Morda so skinski prav zato praviloma ateisti.

Po splošnem mnenju je agresivnost najbistvenejša lastnost skinsov. Resnici na ljubo pa se mnogi od njih obnašajo nasilno predvsem zato, ker to od njih pričakujejo njihovi vrstniki. Tovrstnim skinom je všeč »Oi!« glasba, čiščenje okovanih čevljev, postavljanje z »bomber« suknjiči in potikanje po mestu, ne pa tudi žaljenje moidočih in demoliranje predmetov, naporno pa utegne postati, če kateri izmed njih začuti potrebo obrniti pozornost nase: npr. ljubitelju *Depeche Mode* vzame kapo, ostali skini se smejiijo, »depeche« spregovori nekaj grobega in že je na vidiku konflikt, ki pa ni niti slučajno enakopraven, saj se praviloma konča z masakrom nad »depecherjem«. Vsak skin se pač rad pokaže pred kolegi z znanjem borilnih veščin. S pogostim ponavljanjem takih dogodkov in z dopolnitvami s pomočjo »tihe pošte« prerase dogodek v herojsko dejanje, vredno posnemanja. In tako vsak normalen skinhead išče priložnost, da tudi sam nastopi v podobnih herojskih spopadih. Skinhead pač mora biti agresiven. Enako, kot mora biti hipi dobrodušen, mora biti obnašanje skinheada kar najbolj arogantno. Pankerji masovno obožujejo podgane, in če bi se v skupini zvedelo, da se nekomu od njih podgane gabijo, bi bil avtomatsko izobčen. Pri skinih vloga podgan pač prevzema nasilje, ki postaja vse bolj brutalno.

Fenotipske razlike

SILVA HREN

KAKO MED ZDRUŽENIMI NEMCI LOČITI VZHODNE OD ZAHODNIH

Najbrž se sprašujete, zakaj neki bi še zdaj obstajala potreba po takšni distinkciji. Res, saj tako vzhodni kot zahodni so po naravi Nemci, in zdaj, ko so se najbolj nasršeni strahovi pred združenimi Nemci razblinili, res ni nobenega razloga, da bi si še dalje belili glavo z njimi. Kakšna zmota!

Naivni popotnik seveda ne pričakuje, da bi se lahko vzhodni Nemci kakorkoli razlikovali od zahodnih. Predpostavlja namreč, da so vsi Nemci predani *redu*, in se naježijo že ob najmanjšem odstopanju od njega. Človek se torej z olajšanjem približuje spalniku in presenečen ugotovi, da en vagon pelje tudi v kraj, kamor je namenjen. Rezervacije do tja sicer nima, a to ni nikakršna prepreka — cena ležišča tako ali tako ni odvisna od razdalje.

V veselim pričakovanju, da bo lahko dalje spal, se torej zbaše v vagon in povpraša, če je še kaj prostora. Izkaže se, da ga je dovolj, a glej ga zlomka — ko pokaže rezervacijo in razloži kako in kaj, ležišča kar naenkrat ni več. Spremljevalec vlaka se celo razjezi, ker ga popotnik nadleguje, ko pa vendar že ima rezervacijo. Odtovori se torej do vagona, v katerem ima rezervirano ležišče, in se še enkrat pozanima, če je taka zamenjava vendarle možna. Izkaže se, da je, zato se ponovno poda na drugi konec vlaka. Potniki so že spakirani po kupejih, spremljevalci vlaka pa se marljivo ukvarjajo z administracijo. S svojo prošnjo mora zmotiti prav tistega spremljevalca vlaka, ki že udobno leži in prebira revijo. Spremljevalcu se kar sterni pred očmi, ko ponovno zagleda istega gnjavatorja prav v trenutku, ko se je že predal brezdelni ležernosti. Nasršeno oddrda svoje, tako da potnika kar odnese nazaj v njegov vagon, kjer se hostesa kar naježi ob izpričani neuslužnosti. Ogorčeno odgovori, da ona že ve, kdo tam dela, in mu bo že povedela svoje. V svojem navalu ogorčenosti se ji posveti, da bi lahko konec koncev o tem obvestila tudi nadrejene. »Ne, ne, saj ni treba!« reče potnik in in zmedeno odtaša na svoje ležišče.

Ko si človek potem razbija glavo z vprašanjem, kaj neki se je zgodilo z nemškim redom, ki ga je vajen, se mu

iz nekega zaprašenega kota zrcali neka sumljiva domačnost. Nejevera se izoblikuje v domnevo: pa ne da je tisti tip nekdanji vzhodni Nemec?

Ob modrovanju z bivšim zahodnim Nemcem o dogajanju po svetu lahko potem zve, da se sedaj tudi oni podrobneje seznanjajo z vplivom socializma na ljudi. Predvsem, da njihovi vzhodni sonarodnjaki niso bili vajeni letati za službami. To je, kot je videti, druga plat medalje, na kateri se svetijo svoboda, možnost potovanja in izobilje materialnih dobrin.

Pa ja, seveda, od tod ta domačnost — način dela je nekam znan! Prijaznost do strank pač ni naravna danost, zato je njeno pojavljanje podložno višjemu *redu* stvari. Tisti, ki so pobegnili čez zid, pa se morajo šele navaditi na na drugačen način dela oz. drugačen red stvari. Nekaterim od njih očitno ne gre v račun, da je v kapitalizmu način

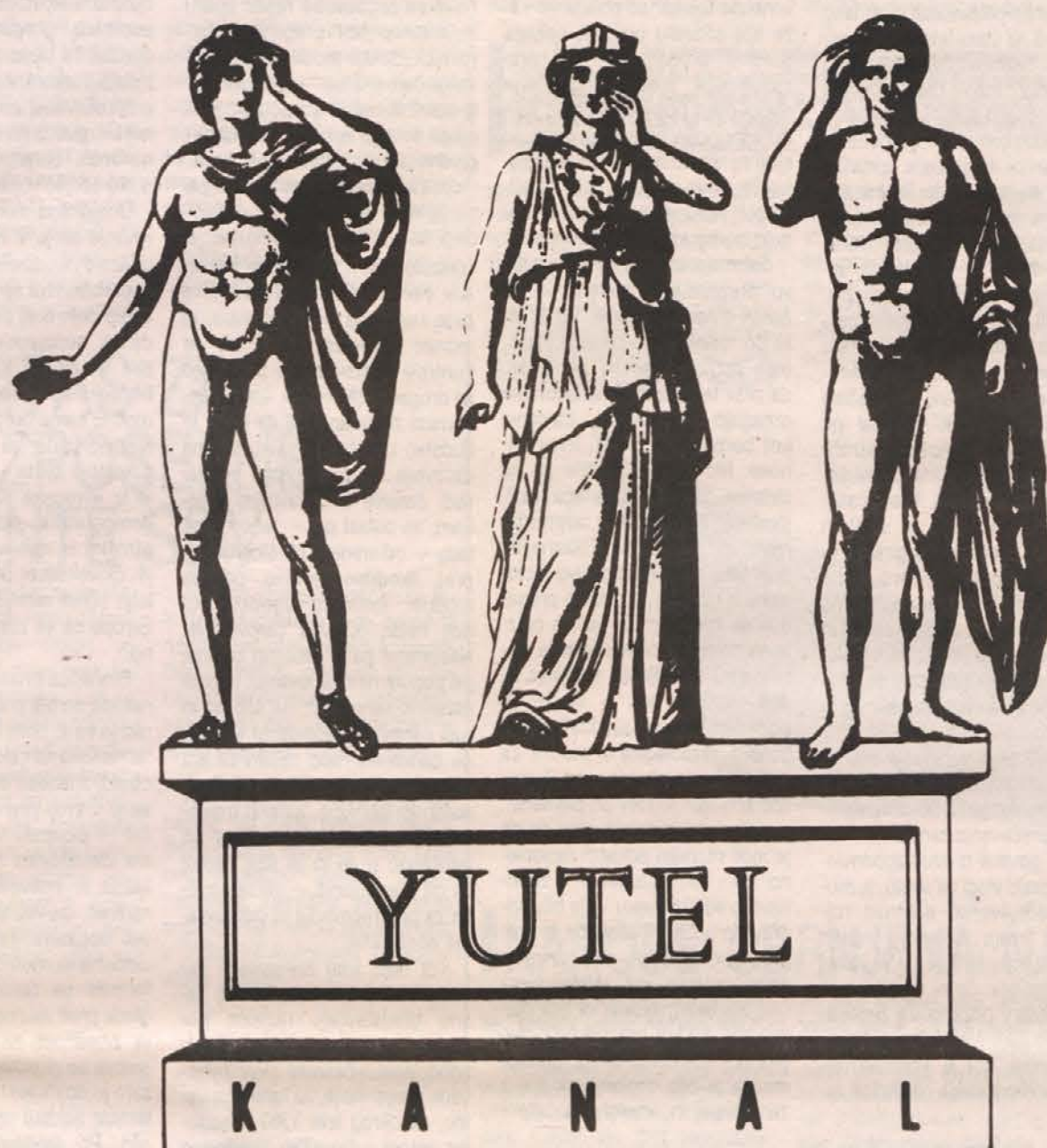
dela drugačen. To seveda velja tudi za tiste, ki so ostali doma, na vzhodni strani, a tam je podobna ekonomska podrtija, kot pri nas doma, le da so pritekajoči potoki kapitala večji.

Tako se izkaže, da v Združenih Nemčiji ni več prisoten le ene vrste *Red*; kaže, da sta trčila dva: socialistični in kapitalistični.

Ni videti, da bi bila tekma izenačena, pa tudi ne, da bi bili bivši vzhodni Nemci enoglasno navdušeni nad doletelo jih spremembo. In tako imamo za naš album razlik še eno, ki ji trenutno grozi izumrtje — krasen primerek za v zbirko *razlik ponikalnic*.

VSE VRSTE
MARKETINŠKIH
USLUG, IZDELAVA
REKLAMNIH
SPOTOV IN
NAMENSKIH
FILMOV,
PREDVAJANJE
PROPAGANDNIH
SPOROČIL,
SVETOVANJE,
YUTEL VAS
POVEZUJE
Z DRŽAVO
IN SVETOM.
TAKOJ!

Telefoni:

011/332-633, 331-930

Fax:

011/334-790

YUTEL

MARKETING

TRG MARKSA IN ENGELSA 11

BEOGRAD

UNIČENJE MODRIH ŽENSK

Gunnar Heinsohn, Otto Steiger

PREVOD: SILVA HREN

Razprava o pravici do splava poteka že dobro leto. Zato je čas za objavo zgodovinskega prikaza o razlogih za izginotje znanja o kontroli rojstev, ki je obstajalo do srednjega veka, in njegovem ponovnem vzniku, videti kar pravišnji. Predstavljamo vam torej del uvoda v knjigo sociologa GUNNARJA HEINSOHNA in prof. gospodarskih znanosti OTTA STEIGERJA, UNIČENJE MODRIH ŽENSK.

Poskusi omejevanja pravice do splava ali kar njene prepovedi, temelječe na ideologiji svetosti življenja niso zgodovinsko nov pojav. Lahko bi rekli, da sovpadajo z vzponom krščanstva oz. z večanjem moči cerkvene oblasti. Ker pa prevod, ki smo vam ga pripravili obravnava predvsem vzroke in posledice preganjanja čarovnic-babic, torej nosilk znanja o kontroli rojstev, v srednjem veku, se bomo najprej vrnili še bolj nazaj v preteklost in po isti knjigi povzeli nastajanje načela svetosti življenja.

Izkaže se namreč, da nosilke znanja o kontroli rojstev, niso bile prve, ki jih je pregazil iztrebljevalski vlak. Že leta 318. n. š. je zakon Konstantina Velikega, ob podpori cerkvenih dostojanstvenikov, razširil uporabo termina *parricidium* (umor sorodnika) tudi na ubijanje otrok. S tem kasneje vzpostavljeno načelo svetosti življenja ni bilo podprto le moralno, marveč tudi s smrtno kaznijo. Prvič pa se je uporaba tega načela sprevrgla v masaker med leti 372–444 n. š., in sicer nad MANIHEJCI (1), ki »so seksualnost in razpelojevanje pojmovali kot medsebojno ločeni zadevi, in se zato posluževali klasičnega arzenala kontrole rojstev, razen ubijanja otrok.« (2)

Bežen pogled na zgodovinsko dogajanje nam torej kaže, da načelo svetosti življenja — ne glede, da ob svojem nastanku morda ni imelo tako jedrnatega imena — ljudem ni prineslo nič drugega kot smrt, in to prav iz rok njegovih zagovornikov. Tak bežen pogled seveda ne razkriva vsega, saj so posledice veliko razsežnejše, kot le pomor ljudi, izginotje znanja o kontroli rojstev in demografska eksplozija, a z njimi se bomo ukvarjali drugič.

Tokrat bi si pogledali le še, kako zgrešijo naši zagovorniki prepovedi oz. omejitve splava v imenu svetosti življenja. Njihova trditev, da nataliteta Slovencev dosega le še biološko reprodukcijo, predpostavlja poleg ekonomskih možnosti tudi prazen prostor, ki naj bi ga presežek biološke reprodukcije zasedel. A ta prostor ni prazen — zasedajo ga ljudje, ki so se v Slovenijo priselili iz drugih krajev Jugoslavije, imajo tukaj svoje družine in prispevajo svoj delež k slovenskemu gospodarstvu. Če torej ta prostor že sedaj ni prazen, ni za pričakovati, da bi bil kasneje, pa tudi dogajanja v svetu kažejo v smeri migracij na industrijsko bolj razvita področja.

Ker pa presežek biološke reprodukcije pride do svojega polnega izraza šele čez desetletja ali stoletja, se je za vprašati, če imajo zagovorniki omejitve oz. prepovedi splava morda namen Slovence izvažati — pač po analogiji z izvozom presežka evropskega prebivalstva v Ameriko, Avstralijo, Novo Zelandijo ipd. A ob petih milijardah svetovnega prebivalstva je to videti kaj majavo podjetje. Za naselitev ostajajo namreč le še manj ugodna področja (npr. del Antarktike, ki ne pripada nikomur), razen, če tovrstni ideologi ne računajo, da utegne kakšna vojna iztrebiti kako, za naseljevanje bolj ugodno področje.

Ali pa ima njihov namen zgolj antikomunistično podlago, tj.: izbrisati vse, kar so naredili komunisti?

Poudariti je treba, da naju preganjanje čarovnic kot tako sprva sploh ni zaposlovalo. Delala sva predvsem na nerešenih ugankah razvoja evropskega prebivalstva. Teza o vzrokih padanja natalitete v BRD iz leta 1965, Gunnarja Heinsohna in Rolfa Kneiperja, objavljena v *Teoriji družinskega prava — odpravljanje spolnih vlog, zapuščenje otrok, padanje števila rojstev* (Frankfurt/M, 1974) pravi, da je število otrok v določeni meri odvisno od **individualnih ekonomskih interesov** staršev. Ti interesi pa se lahko izrazijo le, če

javljena v *Teoriji družinskega prava — odpravljanje spolnih vlog, zapuščenje otrok, padanje števila rojstev* (Frankfurt/M, 1974) pravi, da je število otrok v določeni meri odvisno od **individualnih ekonomskih interesov** staršev. Ti interesi pa se lahko izrazijo le, če

so ljudem sredstva za preprečevanje naraščaja dostopna. Pri mezdni delavcih pa tak interes manjka, zato se nagibajo k temu, da so brez otrok: ne razpolagajo namreč s premoženjem, ki bi ga otroci lahko podedovali in jih tako preživljali na stara leta ali v primeru dela nezmožnosti. Istočasno pa so prav mezdni delavci tisti, ki so v nasprotju s svojim ekonomskim interesom pri razmnoževanju v Evropi dolgo časa spravljeni na svet največ otrok. To opazno nasprotje naju je postavilo pred vprašanje, od kod torej trume otrok v 18. in 19. stoletju oz. evropska demografska eksplozija. Zagonetnost tega vprašanja naju je vodila k naslednjemu, namreč: zakaj se, kot je videti, sposobnost kontrole rojstev, brez katere se tudi ekonomski interesi pri razmnoževanju ni mogel uresničiti, kot razširjena praksa pojavi šele konec 19. stoletja. Prepričanje neomaltuzijancev, ki so v 20-tih letih 19. stoletja propagirali preprečitev spočetja, kot svoj izum, ne vzdrži niti bežnega pogleda na zgodovinsko literaturo iz antike in srednjega veka, kot tudi etnoloških študij ne. Kljub temu pa neomaltuzijanci le niso povsem zgrešili s svojo trditvijo, da pred njimi v javnosti tega vprašanja skorajda niso obravnavali. Da pa so lahko neomaltuzijanci ob propagiranju preprečevanja zanositve v dobri veri govorili o svoji zgodovinski pionirski vlogi na svetu, je morala srednjeveška kontrola rojstev, v vsem bogastvu njenih oblik, na kakršenkoli način doleteti potlačitev, če ni v veliki meri kar izginila v pozabo. Za zagonezni zatoni tako elementarne človeške prakse, kot je kontrola rojstev, pa nisva imela nikakršne razlage.

Avtorji MALLEUSA Maleficariuma trdijo, sklicujoč se na **BULO O ČAROVNICAH** Innocenca VIII., da lahko čarovnice-babice »spočetje v materinem telesu preprečijo s »sedmero čarovnijo«, in sicer:

- PRVIČ, da srca ljudi spravijo v stanje nenavadne ljubezni;
- DRUGIČ, da slabijo spolno potenco;
- TRETIČ, odstranijo spolnem aktu namenjene ude;
- ČETRTIČ, s prevaro spreminjajo ljudi v živalske oblike;
- PETIČ, uničijo zmožnost oploditve pri ženskih bitjih;
- ŠESTIČ, izvezejo prezgodnje porode;
- SEDMIČ, otroke žrtvujejo demonom.

Zgolj slučajno sva naletela na vrsto raziskav o čarovnicah, ki so konec 70. let doživele preporod. Tudi te raziskave trčijo ob nepojasnljiv dogodek, namreč ob »veliko zgodovinsko uganko« (Delumeau): preganjanje čarovnic v srednjem veku. Če midva nisva vedela, kako so izvajali kontrolo rojstev po srednjem veku, pa raziskovalci čarovnic še zmeraj niso znali razložiti, zakaj so bile modre ženske uničene. Naju pa je zanimalo zgolj, če in koliko sovpadajo trije zagonetni dogodki: izginotje vedenja o preprečevanju zanositve, preganjanje čarovnic in demografska eksplozija.

Ob tem sva postala pozorna na to, da se je iztrebljevalski vlak proti modrim ženskam skoncentriral na babice, ki so bile izrecno in zmeraj znova identificirane kot čarovnice. Babice pa v srednjem veku niso delovale le kot pomočnice pri porodu, ampak tudi kot specialiste za kontrolo rojstev, torej za njihovo preprečevanje. Prav razloge za izginotje tega vedenja pa sva iskala, da bi lahko razumela demografsko eksplozijo v evropskem novem veku.

V prvem delu knjige podajava izčrpno razlago o tem, da pri preganjanju čarovnic ne gre le za odstranjevanje kontrole rojstev, temveč, da je bilo uničenje modrih žensk vzpostavljeno izrecno

z demografsko-političnim namenom — zato, da bi si lahko cerkev in država kontrolo rojstev podjarmili sami. Paralelnost obeh dogodkov pa nikakor ni videti kot naključno sovpadanje. Izginotje kontrole rojstev se potem ne kaže kot stranski produkt nekega povsem drugega, doslej nerazumljenega, stoletja trajajočega masovnega pomora, marveč šele razjasni politično racionalnost, ki stoji za tem masakrom. Preganjanje čarovnic v novem veku bi lahko prej razumeli kot stranski produkt borbe za kontrolo rojstev.

Šele nepoznavanje tega grozljivega preprostega namena — iz žensk izvleči več otrok, kot bi jih te po lastni presoji hotele roditi, nam razjasni tragični paradoks, da prav feministične raziskovalke razlagajo preganjanje čarovnic kot borbo proti ženski iracionalnosti. Nič manj nemočne pa so ostajale šole etabliranega raziskovanja čarovnic, ki z razpravljanjem o »čarovniški blaznosti« prav tako zgrešijo grozljivo racionalnost nikakor ne blaznih preganjalcev čarovnic. Za tezo o blaznosti izmišljeni očitki čaranja, čarovništva osumljenih, je danes videti resnično nor, — če že ne podležemo iracionalni ideji, da so ženske razpolagale z močmi za odpravo naravnih zakonov. Z analizo kontrole rojstev pri plemenih, v starem in srednjem veku pa ga je moč razrešiti povsem racionalno: že v teh kulturah — v zgodnjem srednjem veku — je bila priprava in uporaba napitkov, ki preprečujejo zanositev ali povzročijo splav grajana kot »Maleficium« (= zlo delo), vendar ni bila pojmovana niti kot praznoverna magija niti kot čarovništvo, praviloma pa je bila izročena skupaj z zarotitvami in amuleti, za katere

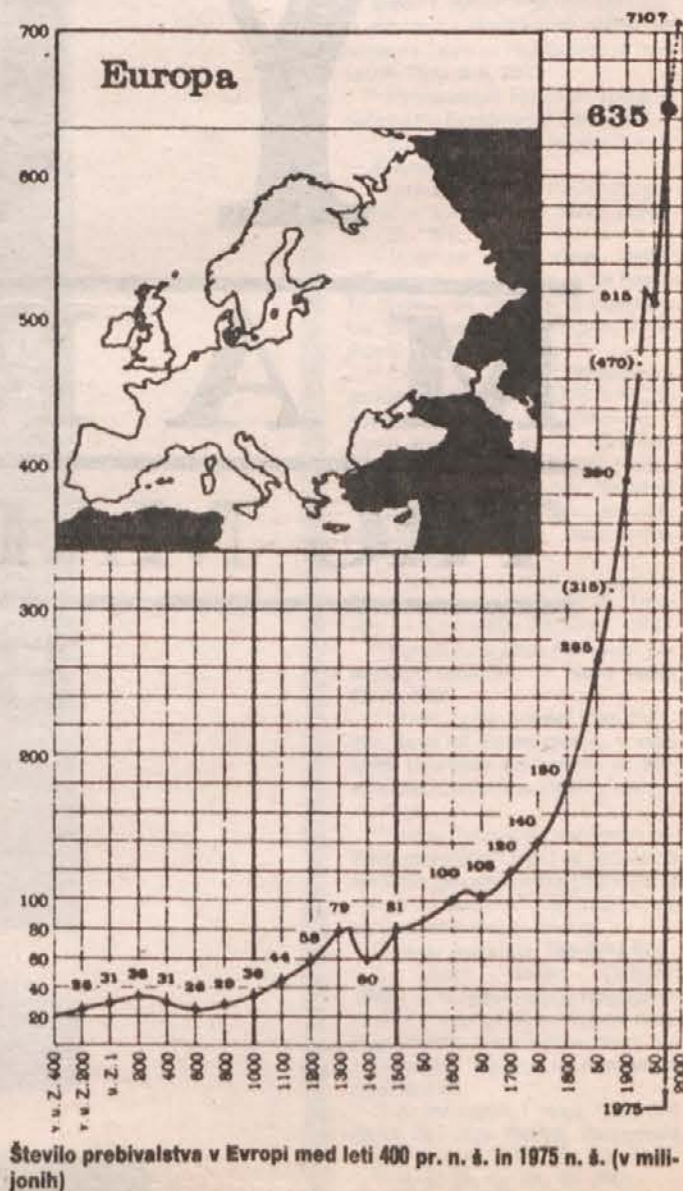
str. 34), da »zgodovine evropskega čarovništva ne bomo razumeli, dokler ne pokažemo, kako se pri preganjanju čarovnic stikajo interesi oblasti in ljudstva«, že vodi na pravo pot. Ta apel pa seveda ne more prispevati k rešitvi uganke o evropskem preganjanju čarovnic, dokler moderno raziskovanje čarovništva — povsem kot fevdalni zemljiški gospodje zgodnjega novega veka — vsako neplodnost ljudi identificira kot sramoto za oblast in ljudstvo. Kar pa se je med podložniki in gospodarji dejansko premaknilo, se je izkazalo za trk nasprotnih interesov. Ker raziskovanje čarovništva tega nasprotja ni prepoznalo, še moralo spregledati tudi to, da kontrola rojstev deluje z »magijo in drogami« (Noonan), torej s čarovnimi zaklinjanji, ne da bi se je ljudstvo zato balo. Prav ta želena čarovnija — za ljudstvo zmeraj tudi čaranja z zdravilnim učinkom, za oblast pa — tako najina teza — od sredine 14. stoletja naprej, škodljivo čaranja, prinaša modrim ženskam zgodovinsko nov način očitanja čarovništva. Nasprotno pa je prototip čaranja pri popularnem umevanju: letenje čarovnic na metlah na sabbat in tudi njihovo spreminjanje v živali, še dandanes moč dešifrirati kot rezultat uživanja mamil s halucinatornim učinkom, katerih izdelovalke so preganjali zato, ker so istočasno — in to jih šele naredi za cilj preganjanja — varile napitke za preprečevanje in odpravljanje nosečnosti.

Kot nam zdaj preganjanje čarovniške spretnosti povsem jasno predstavljajo različne postopke kontrole rojstev, pa s tem zgodovinsko-časovni okvir njihovega preganjanja, za katerega vemo, da okrog leta 1360 nenadoma vstopi v človeško zgodovino nikakor ni jasen. Iz zgodovine demografije pa vemo, da je prav v tem času ti. **evropska demografska katastrofa** dosegla vrhunec. Njeni vzroki so povsem razumljivi: veliko zmanjšanje letin od cca. leta 1300 in velika kuga med leti 1348–52 sta Evropo stala približno 25 milijonov človeških življenj, ob samo 80-tih mili-

joni celotnega prebivalstva. Križa, ki se je začela okrog leta 1300, se pojavlja hkrati z močnimi pretresi srednjeveškega fevdalnega gospodarstva. Tlačani se niso le povsod upirali, marveč je njihova količina za krščansko in posvetno gospodo dramatično upadla. Ta izpad pa naj bi nadomestili z izkoreninjenjem znanja o preprečevanju zanositve. Ženske naj bi izgubile sredstvo, s katerim so znale ohraniti tradicionalno nizko število rojstev.

Dolgoletno morjenje in nadzorovanje se je v vsakem pogledu izkazalo za uspešen ukrep. Število prebivalstva se je večalo in doseglo celo prej omenjeno, še do danes nepojasnjeno, demografsko eksplozijo. Človeški izvir je bil celo tako bogat, da je bilo moč iz njega brez problemov rekrutirati kader za naseljevanje in osvajanje sveta — in že zdavnaj je iz evropske nastala svetovna demografska eksplozija. Pojavi otroške in masovne bede, ki so jih človekoljubi poznega 18. stoletja očitali zemljiškim gospodom Evrope pa se zdaj kažejo globalno.

Posledica produkcije ljudi, ki je nastala zaradi preganjanja čarovnic, in se je proti koncu 15. stoletja razširila na celo Evropo, je tudi obstoj znanosti o prebivalstvu, ki se je v svoji prvi — merkantilistični — pionirski fazi še popolnoma identificirala z računico klerikalnih in posvetnih oblastnikov, namreč, da več ljudi prinese tudi več bogastva. Prav klasična nacionalna ekonomija pa pomena te formule ne razume več, četudi gleda proti valu revnih ljudi; njihove zmožnosti za ustvarjanje bogastva še ni pritegnjena, in ravno zato jo pojmujejo kot konstantno, vendar nekako zajezeno naravno silo. Pri modernih ekonomistih populacije in zgodovinski demografiji, kot novi disciplini, je še danes, kot znanstvena vera, prisotna ocena, da obstaja pri človeku naravna želja do poroke in razmnoževanja. Ta biološkična pozicija odločilno prispeva k temu, da je demografom preprosto dostop k obstoju njihove lastne vede ostal enako nejasen.

PRIMER ZA DEŽURNEGA INŠPEKTORJA

Slepi občan L. P. se je odločil, da si bo v ljubljanskem kinu Sloga ogledal pornografski film Vabljava pica gospe Mice. Njegove težave so se začele že pri vstopu, saj mu niso dovolili vzeti s sabo psa-vodnika, ki ga je bil torej primoran prevezati pred vhodom v kinodvorano. Medtem, ko je čakal, da se njegov gospodar vrne iz kina, je pes obljubil večino moidočih, prestrašil nekega otroka, ogrizel dva klateža, ki sta ga po izjavah očitno dražila, in ponesnažil pločnik in stojalo za bicikle. Slepi občan L. P. je bil z vsebino filma Vabljava pica gospe

Mice sicer zadovoljen, motilo pa ga je, da ni bilo podnapisov v Brailovi pisavi. Zaradi vsega tega se je pritožil dežurnemu inšpektorju, ki je po temeljiti proučitvi primera dal na svetlo sledeči odlok: »Ko pade sekira giljotine, se lahko začne splošno ljudsko rajanje, razen v primeru slabega vremena!« Ta odlok je sicer iz nekega drugega starega vica, vseeno pa dokazuje, s kako težkimi nalogami se pri svojem vsakodnevnem delu srečujejo državni uslužbenci, predvsem pa, da je oblast pri nas v službi ljudstva.

CARITAS ZA BREZPOSELNE AGENTE SDV

Z reorganizacijo oz. razpustitvijo Službe državne varnosti (popularno imenovane Udba) so mnogi njeni agenti ostali brez dela in s tem brez zaslužka, zato so se nekateri od njih očitno odločili, da bodo s svojim dosedanjim delom nadaljevali, tako pridobljene zaupne informacije pa prodajali javnim medijem. Da omenjena domneva ni povsem iz trte izvita, dokazuje nekakšen vzorčni primer bodočih informacij iz omenjenega vira, ki je anonimno prišel na naše uredništvo, glasi pa se nekako takole:

»Laična študentka teološke fakultete Magdalena Š. je, zgubivši nedolžnost z neličnim kolegom Benediktom K., prišla do spoznanja, da pravoslavna, protestantske in podobne heretične cerkve sploh niso tako napačna stvar.«

Ker omenjena informacija dokazuje, da bivši udbovci prisluškujejo celo spovedi, smo, prav tako neuradno, izvedeli, da jim namerava katoliška dobrodelna organizacija Caritas zamašiti usta z izdatnimi količinami blagoslovljene šunke.

EKO

Maribor—Ljubljana

V učbeniku *Biologija za začetnike* lahko preberemo, da se sesilni organizmi razvijajo regresivno, in na koncu razvoja ostanejo od njih le še prehranjevalni in razmnoževalni organi, pa seveda tisto, s čimer so pritrjeni na podlago. Človek se premika, torej ni sesilni organizem, in, sodeč po istem učbeniku, se razvija progresivno. Razvil se je že do te mere, da mu cilj premikanja ni ono samo, ampak praviloma prehajanje iz izhodiščne v končno točko. Človek se zaveda, da je čas omejen in torej dragocen, zato si prizadeva čimbolj skrajšati čas, potreben za premik. Bolj učeno bi se temu reklo *pospeševanje komunikacij*.

Čprav bi nas nekateri od nas radi prepričali, da smo nadljudje, nekateri od drugod pa nas imajo za podljudi, smo Slovenci vendarle samo ljudje — brez predpone. To velja tako za centraliste, ki prevladujejo v republiški vladi, kot za regionaliste, razpršene naokoli. A četudi nam bo sreča mila in bo demokratično izvoljeni centralni oblasti navkljub prevladala regionalistična oz. policentrična opcija, ostaja dejstvo, da Ljubljana ni le prestolnica in največje mesto, ampak tudi kulturni, izobraževalni, poslovni in komunikacijski center Slovenije. Kdaj pa kdaj je torej treba iti v Ljubljano in se od tam vrniti, enako pa velja tudi za stike med

regijami. Kako torej priti tja (in nazaj oz. naprej), da bi za premikanje samo porabili kar najmanj časa?

Vzemimo kar moj primer! Usojeno mi je bilo oz. sem si usodil izbrati študijsko smer, ki jo na sončni strani Alp najdemo le v Ljubljani. Če se odločim za javna prevozan sredstva, je časovna kalkulacija približno taka: od doma na Betnavi do postajališča dvojke imam približno 5 minut; avtobusi vozijo v povprečju nekako na pol ure (ob nedeljah celo na 50 minut), in če pridem na postajo neke vmes, pomeni to povprečno 15 minut čakanja, približno toliko pa traja tudi vožnja do železniške oz. avtobusne postaje; vlaki in avtobusi (ti so dražji, predvsem pa manj udobni, saj njihovim načrtovalcem očitno še ni šinilo v glavo, da so med potniki tudi višji od meter petdeset) vozijo v povprečju vsako uro ali dve, torej čakam povprečno pol ure, vožnja traja v povprečju 2 uri 50 (če ni kake zamude — sicer pa traja toliko že od časov Franca Jožeta, in le zakaj bi spreminjali svetle tradicije?); od končne postaje do lokalnega avtobusa in od avtobusa do doma na Bežigradu imam skupaj približno 5 minut, na bus čakam povprečno 10 minut, čas vožnje je okoli 5 minut — skupaj torej 4 ure in pol. Za razdaljo 135 kilometrov vsekakor preveč! Za to pora-

bim od 100 do 150 dinarjev. Nad štopom nisem posebej navdušen, torej mi preostane osebni avto. 2 uri, bencin in cestnina okoli 130 din (tudi če naložim 3 sopotnike). Bolje kot 4 ure in pol, a vseseno preveč! Zgodi se, da vozim od »Babje riti« do vrha Trojan-skega klanca v prvi; kolono dela smrdljiv petdesetonski šleper, natovorjen s hitro pokvarljivo robo, ki je nikakor ni mogoče prevažati drugače kot po cesti: prevažajo betonsko opeko na relaciji recimo Ormož—Koper. Tu in tam

apaurinom, z apaurinom nafilan človek pa po vseh predpisih ne sme (in ne more) voziti.

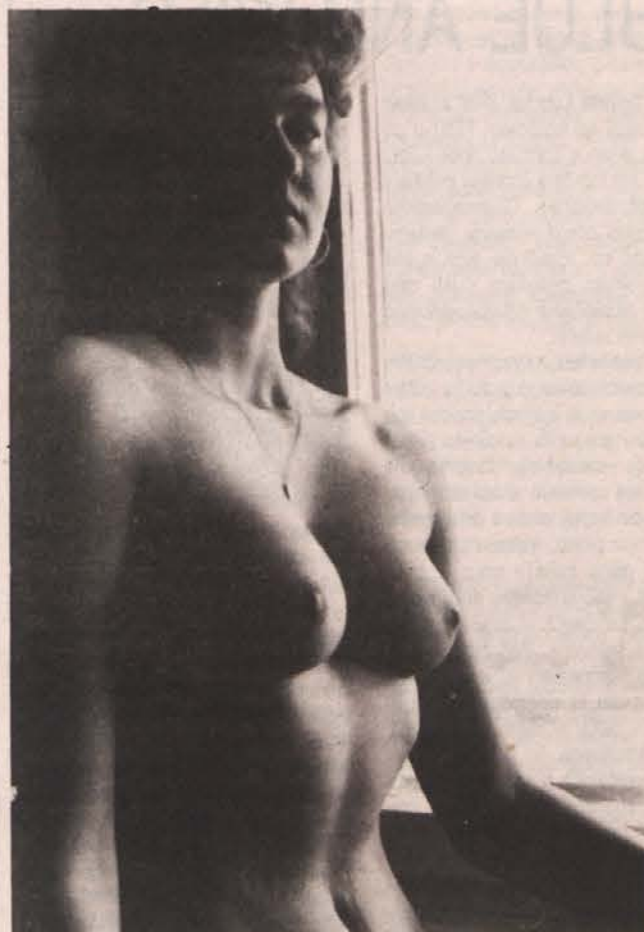
Kaj storiti? Avtoceste ali vsaj hitre ceste bi bile za voznike skoraj idealna rešitev, a žal bi požrle preveč denarja in zemlje (torej povzročile ekološko škodo). Cenejša bi bila ureditev sedanje ceste z odstranitvijo ozkih grl in pasovi za počasna vozila na klancih ter ureditev vzporednih poti za kmetijske stroje in lokalni promet. Kljub temu bi bilo nujno **prepovedati preva-**

Ekološka in ekonomska situacija vsem prizadevanjem navkljub stagnira ali se celo poslabšuje. Z rubriko EKO si nismo delali kakih posebnih upov, na božjo pomoč ne moremo računati — pomagajo nam lahko le še temne sile in magija, o kateri bo govora v naslednjih šestih številkah.

zavira promet kakšen traktor, ki po vseh predpisih na magistralni cesti sploh nima kaj iskati — a kaj naj naredi, če ni vzporednih poti za take name-ne? Tu pa so še ovire tipa luknje, delo na cesti, izredni prevozi itd. Pridemo do paradoksa: Voznik, ki hoče med tako vožnjo ohraniti kolikor-toliko mirne živce, se mora predhodno nafilati z

žanje težkih nepokvarljivih tovorov v medmestnem prometu in preusmeritev na železnico — vendar ne tako, kot je zdaj, in po čim nižjih cenah ob čim večji hitrosti in učinkovitosti, da bi se tak prevoz enostavno splačal. Zaenkrat bi veljalo poskusiti z javnim pritiskom!

jacks

VOJKO POTOČNIK: OD PASU NAVZGOR (z razstave v klubu Amadeus)

NAROB E OBRNJENA NAGRADNA KRIŽANKA

Rešujte jo kot prejšnjo križanko, vendar pišete besede nazaj. Vanjo vnesite 62 črnih polj.

Vodoravno: Mesto v Italiji. Igralka West. Bolgarski kralj. Kos govedine. Slov. pisateljica (Pavina). Tona. Slov. slikar (Lojze). Vrv. SHR kljubovanje. Menu. 21. črka. Jezero v Avstraliji. Slov. tekstilna tovarna. Vnetje sklepov. Lat. »k«. Flour. Jezero v SZ. TV zasloni. Slov. bukovnik (Andrej Šuster). Asociated Press. Ital. pisatelj (Dario). Italija. Amer. zvezna država. Zaničljiv izraz za človeka. Velika gramofonska plošča. Ohrvot (ljudsko). Problem. Domači učitelj. Okrasni kamen. Klic ali pozdrav. Umetnost. Čistoča. Predzad-

nja črka. Medmet poka. Avstrija. Pikantra salama. Slavična pesem. Ludolfovo število. Član slov. predsedstva (Ivan). Vzh. obale Sredozemlja. Kratica nekdanje oblastne partije. Gl. števn. Zdravilo. Polmer. Menično jamstvo. Afriška država. Naočarka. Aktualna oblika lastninjenja. Lat. kratica za prejšnji dan.

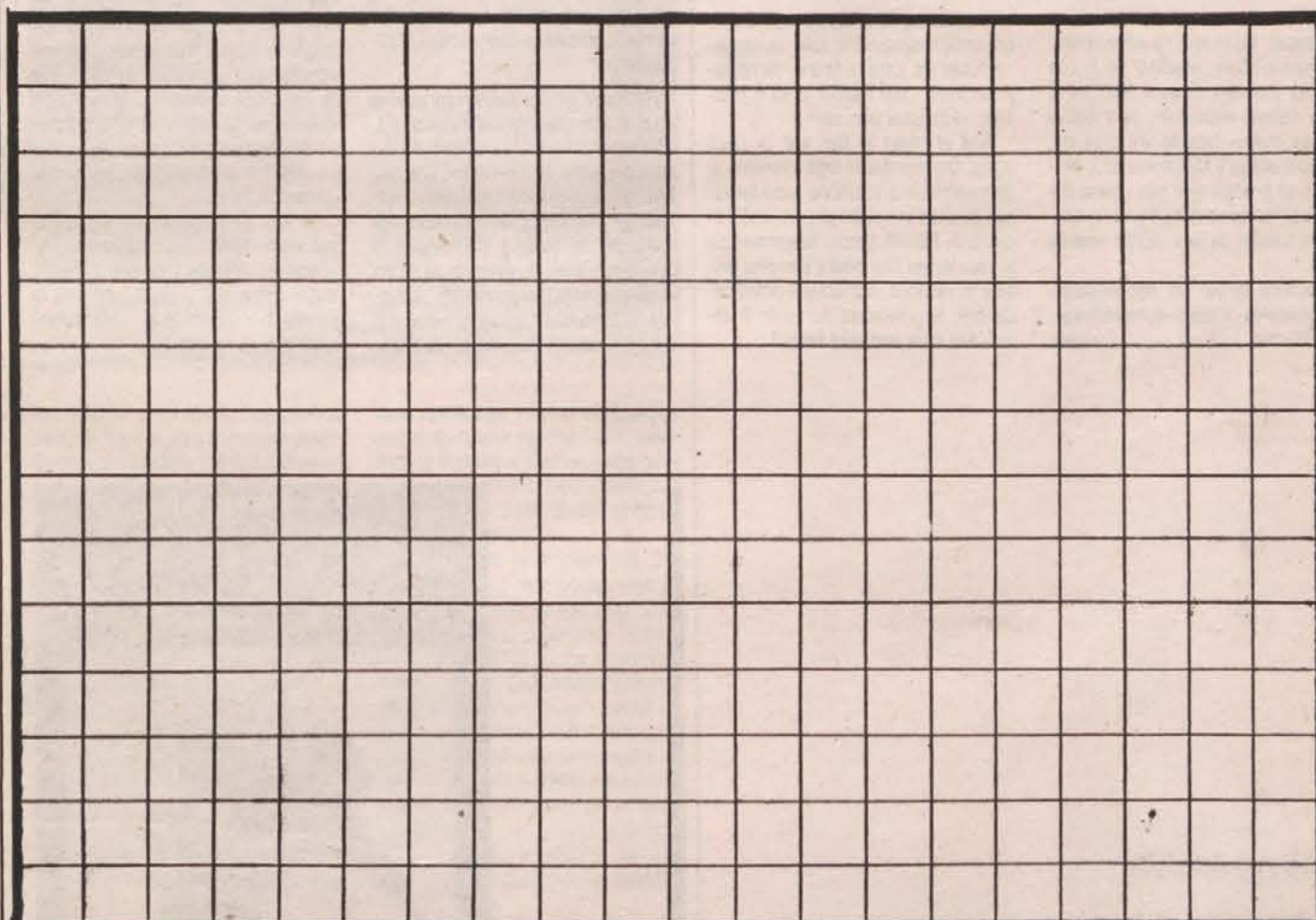
Navpično: Znanost oz. kompleks spoznanj. Gorovje v SZ. Slov. smučar (Robert). Verdijeva opera. Moško ime. Klic pri bikoborah. Arabski žrebec. Scottov lit. junak. Gr. črka. Japonski drobiž. Maharishijeva tehnika avtogena treninga. Rock glasbenik (Nick).

Žveplo. Črški filozof. Špan. spolnik. 1. črka. Razsodba v islamskem svetu. Kaveljček pri trnku. Kraj pri Trzinu v Italiji. Valovita tkanina ali papir. Zaporedni črki. Uporaba. Litij. Pogan. Sokolski pozdrav. 3. samoglasnik. Ozka odprtina v zidu. Ogulin. Pravilčno mesto. Trotil. Izraelski politik (Moše). Hrvatska naftna družba. Spolni skrunilec trupel. Amer. mera za mleko. Afriški veletok. Predlog. Nevernik. Vrsta klobase. Fosfor. Dušik. Kdor upočasnjuje. Grški mitološki sodnik. Valeriana. Grm s trdim lesom. Peč. Slov. revija. Osramotitev. Nacistični vojaški oddelki. Švedska. Fant. 1. solmizacijski

zlog. 6. ton C-dura. Cirkuski telovadec.

Reši, izreži, dopiši cenjeno svoje ime in naslov, pošlji na našega do 1. 5. in čakaj na nagrado!

Rešitev prejšnje križanke: Kill-kenny. psihiater/ oolit. kanu, ar. ikra. E/. NL. His ... kleparstvo/ ščit. N. različice ... os/pano ... La ... imami. iolt/ elekucija. ep. en. inka/ Loi. Ncsko. NS. Ntima. T/ avstralopitek ... Mana/. S. Aa. E ... H. Scorb. Gr/ oko ... L ... Waits. Neutra/ Milenij. ona ... Ewe/ l. anapest. Tuareg. Isa/ kov. Ca. Kakadu. Luksor/ at. Pena dni. Kamasutra

BARVNE - LASERSKE - COLOR - FOTOKOPIJE
FOTOKOPIJE VELIKIH FORMATOV ... A1 ... A2 ...
FOTOKOPIJE NA BARVNE PAPIRJE
POVEČAVE - ZOOM - POMANJŠAVE

BIROSTORITVE
tiskarna
založba
trgovina
kopirnica
pisarniško
reklamne
storitve
62001 MARIBOR
GLAVNA TRGA 4, PP 57
TELEFON (062) 36-363
TELEFAX (062) 29-474

EXPRESS TAJNICA

Sedma stvar

BLUE AND WILD

Film **David Lynch** *Wild at Heart* so prikazali na letošnjem FEST-u po tem, ko je lani v Cannesu dobil *«Zlato palmo»* kot film leta (pravkar prihaja v naše kinodvorane). TV-nadaljevanko *Twin Peaks* istega režiserja gledamo takorekoč vsi: vprašanje, kdo je ubil Lauro Palmer, zaposluje v isti meri otročad na pločnikih in upokojece na društvih večerih.

Pred petimi leti je Lynch posnel film *Blue Velvet* (vrteli smo ga tudi v »Katedrinskem kinu«), ki je kmalu pridobil kulturni status, gre pa za nekakšno psihopatologijo vsakdanjega življenja a la Lynch. Naj spomnim le na zadnji prizor, ko po happy endu v družinskem krogu nastopi rez, kamera pa nam v velikem planu približa ptico z živim hroščem v kljunu. Idilično družinskost naenkrat zamenja krut, gnusen prizor, ki deluje šokantno. Ptič (simbol harmonične, srečne narave) je nenadoma transformiran (s pomočjo kamere in glasbe) v nekaj skrajno neprijetnega, skoraj grozljivega. To je tipična, zmeraj sprevačajoča poteza, značilna za Lyncha, ki sredi najbolj čistega, srečnega in nedolžnega išče (ter najde) perverzno, grozljivo, zlo itd. To sprevačanje deluje kot temeljni vzorec večine njegovih del: gre za to, da v »čisto in nedolžno« *družinskost* (*das Heimische*) »zareže«, vdre, neka tujost, grozljivost (*das Unheimliche*), ki pa ne prihaja od zunaj, temveč je že od nekdaj tukaj, stalno prisotna, v nekem smislu *potlačeno* filmskega kraja. Povedano drugače: ravno sredi te domačnosti leži vzrok grozljivosti, ki se natančnejšemu pogledu razkrije kot tisto *«usodno manjkajoče»*. Gre seveda za fatalno odsotnost figure očeta, za odsotnost momenta zakona »ureditve«, »sprave« ipd. sveta.

Tako smo v *Blue Velvet* že na začetku pričre nesreči McLachlanovega očeta (doživi jo, jasno, doma, na vrtu!), ki se spet pojavi šele na koncu filma. V *Wild at Heart* figura očeta prav travmatično umanjka, to mesto pa skušata zasedeti ljubimca Luline mate-

glavnih junakinj njegovih filmov. V *Blue Velvet* igra skrivnostno (in mazo-histično) pevko Dorothy Isabella Rossellini (hčerka Ingrid Bergman, torej nekdo, čigar obraz naj bi kazal čistost in tragičnost). *Laura Dern*, ki je v *Blue Velvet* posebej bledela All American girl, igra v *Wild at Heart* Lulo, poželjivo, južnaško sex-bunny, ki ob prvi priložnosti zapade skušnjavi. *Sheryl Lee* pa v *Twin Peaks* itak ves čas kaže dvojno podobo: tiste nedolžne gimnazijke in ženske sprevrženih želja. Za nameček pa nam jo Lynch pokaže še kot čistost samo: v *Wild at Heart* kot dobra vila pridiga Sailorju o ljubezni...

Lynchevo razkrivanje »bistva« ženske je tako skrajno obsesivno in shizofreno. V svetu, kjer ni Očeta, in kjer se ženska izkaže vsaj za nekaj nezanesljivega, če že ne za vir zla, nas je upravičeno strah, da bo moški igral precej klavirno vlogo. In točno tako je! Moški je lahko razpet med dve ženski (*Blue Velvet*), lahko je kljub tough-imageu le navaden sucker, ki se izgubljen sprašuje, »kaj neki sploh delam tukaj?« (*Wild at Heart*), ali pa sublimirano kontemplira o Tibetu in Dalajlami (*Twin Peaks*). Lynchev svet je *pusti planet*, naseljen z ljudmi-slomi. Kljub temu (ali prav zato) pa so filmi tega režiserja zelo erotični; seveda ne v žanrskem smislu, pač pa po feelingu, ki jih preveva. »*Počasi naraščajoči ritem serije (?) Twin Peaks funkcioniira kot seks. Oboje potrebuje svoj čas*«, komentira Lynch. Dejansko deluje serija kot dolg pripravljalni forplay, kjer vsak poskus penetracije zaustavi nežna roka, ki umiri ritem in podaljša užitek. V tem smislu gre *Blue Velvet* »korak dalje«: že na začetku postreže s silno penetracijo (uho!), nato pa nas vodi v suverenem, koitirajočem ritmu od voverizma do raznih sado-mazo praks. Vrhunec je več, vendar so ti prejšnji kot moški. Do ejakulacije pride seveda nazadnje, v filmu *Wild at Heart*, ki je en sam orgazem, erupcija strasti in energije. To ponazarja izbruh požara na začetku, prižiganja ognja skozi ves

Od prvenca *Eraserhead* iz leta 1976 je Lynch posnel 5 filmov, kar ni prav veliko, kljub temu pa je izredno produktiven ustvarjalec. Zgolj v zadnjem obdobju je, poleg tega, da je posnel film *Wild at Heart* in nadaljevanko *Twin Peaks*, igral glavno vlogo v filmu *Zelly & Me* režiserke *Tine Rathborne*, posnel dokumentarno TV-serijo *American Chronicles*, skupaj z avtorjem njegove filmske glasbe *Angelom Badalamentijem* skomponiral *Industrial Symphony No. 1* (praznovedba lani novembra), oblikoval videoclipe, koproducirao ploščo in napisal večino besedil za *Chrisa Isaaka* in *Julee Cruise*, pri uglednem newyorškem galeristu *Leu Castelliju* razstavil serijo abstraktnih slik, pri založbi *Harper & Row* objavil knjigo reprodukcij; že sedmo leto pa redno objavlja v tedniku *L. A. Reader* strip *The angriest Dog on the World* (kjer sicer spreminja zgolj tekst v zmeraj enakih risbah).

re. V *Twin Peaks* smo na začetku v rahli zagati, saj imamo na videz opravi-ti z izgubo hčere, medtem ko je oče ves čas prisoten. Toda s tem, ko je Laura Palmer »odsotna«, je v bistvu ves čas »tukaj« (vse se vrti okoli nje, reinkarnirana je v Madeline itd.), nasprotno pa postaja njen oče Leland čedalje bolj fantazmatična figura, in končno se izkaže, da je v resnici »nekdo drug«.

Lyncheva strast po sprevačanju, po »umazanju« čistega in nedolžnega, je evidentna tudi na ravni zasedbe

film, nenazadnje aludirajo tudi Luline orgazmičnospozmične roke na ognjene zublje itd. Zato ni čudno, da najdejo ob mrtvi Lauri Palmer listek z napisom: »Fire walk with me«.

Wild at Heart je film krvi in zlasti ognja. Dominantnost tega elementa je še podčrtana s kolerično karakterizacijo junakov in poudarjanjem rdečih in oranžnih barvnih tonov. Nasprotno pa je *Blue Velvet* film modro žametne globine in valujoče, razburkane površine. Odenki, ki prevladajo, so modri in zeleni. *Are blue and wild twins?*

Knjiga o teatru

UMETNOST PRESEGANJA

Seveda tudi mi mislimo, da *nobena »kritiška ocena«* ne more veljati za objektivno merilo uspešnosti gledališke predstave, da je umetniška vrednost vedno subjektivna zaznava oziroma doživetje (Slovenci in gledališče). Pripravljeni smo celo priznati, da ne more biti kritiška ocena niti objektivno merilo uspešnosti zbirke esejev, *Ravnjakove Umetnosti igre* na primer.

V predgovoru h knjigi je *Jure Gantar* pripisal Ravnjakovi dramaturgiji atomski potencial in s tem misli naslednje: »Količina informacij v njej se bliža kritični masi, torej tisti točki, ko je ne bo mogoče več racionalno obvladovati in bo bodisi eksplodirala in tako ustvarila nove svetove, nove gledališke predstave; ali pa bo, po drugi strani, obliki sveta spremenila z miroljubnimi sredstvi, torej vplivala na vse, kar bo po njej o gledališču povedanega in zapisanega.«

Ne bomo se spuščali v razpravljanje o (ne)možni objektivnosti futurologije; Gantarjevi alternativni se zdita tudi brez tega pretežno nekoherentni. Potencialno ustvarjanje novih predstav, »eksplozija«, ne izključuje »miroljubnega vplivanja« na bodoče teatrologije ali dele le-teh. Omembe vredno pa se zdi vprašanje meja: kako obsežni so svetovi, ki bi jih lahko ustvarila eksplozija in kje se začneja in končuje (če se) ti-

sto vse, kar bo poslej o teatru rečeno-ga.

Če je človek *Bog*, ki sanja in se svojih sanj zaveda, če je ta bog *Otrok*, ki se igra (iluzionistično zrcalo); če vse kaže, da smo že vstopili ali pa da vstopamo v dobo, ki bo v znamenju *Vodnarja*, *uranovske kreativnosti* (ne vemo prav veliko o astrologiji, z gotovostjo pa je mogoče reči, da je Ravnjak permanentno kreativen), *novega duhovnega humanizma*, *svobodomi-selstva in optimizma* (Drama kot mandala); če se prihod *Vodnarjeve* dobe ali pa *new agea* manifestira tudi z *afirmacijo ezoterične tradicije*, tako *zahodnega okultizma kot vzhodnega mističizma* (mandala!); če so na tej stopnji Ravnjakovega talenta res odprte vse poti — je še vedno res, da se morata za uspešno delovanje v gledališču nujno pokriti *ustvarjalčev individualni talent in njemu naklonjene pozitivne zgodovinske okoliščine*. In če bi bile že vse ostale okoliščine srečne, ne bo v *new ageu* še vedno nič lažje *biti Slovenec*, oziroma bo še vedno težko *presegati determiniranost* (Slovenci in gledališče).

Pa kaj, ko je zgodovina gledališča pač vedno zgodovina *boja za individualnost, za prebitje v center*. Z močjo svoje osebnosti, kajpak, oziroma z *estetskim credom* (prav tam). Umetnosti igre ga ne manjka.

Podobotvorje

Z ROBA — DRUGIČ

Neglede na dejstvo, da je bila razstava *Z roba*; Območja slovenske umetnosti 1985—90 (oziroma Von Rande; Bereiche der slowenischen Kunst) pripravljena predvsem za predstavitev sodobne slovenske umetnosti v Zvezni republiki Nemčiji in njenih »novih deželah« ter zato naslov v »geografsko« orientirani konotaciji predvsem pove, da prihaja z roba evropskega prostora, bi morala imeti povsem enak naslov, tudi ko bi bila namenjena samo predstavitvi v Umetnostni galeriji Maribor. Pa ne zgolj zato, ker je Maribor (zmeraj bolj) robna pozicija znotraj Republike Slovenije, temveč predvsem zaradi tega, ker so v hermetični letargiji tega prostora prav indikativno marginalni tudi odzivi nanjo. Še enkrat več je namreč pokazala, da razen povsem ozkega kroga strokovnjakov pravzaprav kot takšna nima nobenega adresanta, nikogar ne tangira, niti lokalne umetniške srenje večinoma ne, kaj šele da bi obstajala kakršnakoli kritična javnost, ki bi se spoprijela s potencialnimi impulzi te razstave. Ob tem pa gre — kot pove že podnaslov — za razstavo, v zadnjih petih letih najbolj profiliranih avtorjev in pravzaprav za prvi pregled slovenske umetnosti pravkar minulega desetletja, ki bi lahko v nekoliko modificirani obliki (torej specifičnem upoštevanju tudi prve polovice desetletja) pomenil prvi nastavek za potegnitev črte pod slovensko umetnostjo osem-desetih let.

Jedro izbora temelji na koncentraciji slikarjev in kiparjev, ki so v zadnjih

letih temeljno sooblikovali slojevitost podobe slovenske umetnosti ter odkriva subjektiven vpogled v živo, nenehno spreminjajoče se tkivo sodobnosti. Glede na predstavitevno funkcijo, ki jo bo imela v ZRN, je tudi povsem razumljivo, da se odreka pretiranemu radikaliziranju konfliktosti, pri čemer pa s tekočo postavitevjo preokupacije in individualne solucije posameznih avtorjev nikakor niso minorizirane, temveč umešane v dovolj širok kontekst predispozicij, identitete in statusa tega, kar se trenutno kaže kot sodobna slovenska likovna umetnost. Prav zaradi tega je ni moč označiti kot panoptikum stvaritev zadnjih let in tudi ne kot zgolj še en poskus promoviranja poljubnega trenda, temveč je predvsem dovolj široka informacija o standardih in argumentih, s težiščem na posameznih aspektih, soodnosnicah pa tudi impulzih, ki jih sprejemajo in oddajajo dela trindvajsetih izbranih umetnikov in avtorskih skupin.

Na razstavi prevladujejo slikarska dela, saj se je kiparstvo odločneje uveljavilo šele v zadnjih treh letih, odkar se je dokončno končala velika evforija nove podobe, nakazana pa je tudi osnovna problematika slovenske arhitekturne videoprodukcije. Medtem ko je slikarstvo prav v tem obdobju razvilo pluralizem idiolektov, se je ta še zmeraj potegovala za priznanje avtonomnosti lastnega likovnega izraza v okolju, ki se še zmeraj ni prilagodilo življenju s pulzirajočimi, nenehno izmenljivimi vtisi elektronskega podobotvorja.

MITJA VISOČNIK

Katalog kultur

RITEM TAKTA

Edini tekst, pod katerega se je uredništvo *Takta* v svoji prvi oziroma ničti številki enoglasno podpisalo, še več, edini tekst, kjer smo, drage bralke in bralci, neposredno nagovorjeni, je tisti, ki uvaja rubriko intimnih kulturnih nasvetov z naslovom *Boli me kultura*.

Z rubriko bi radi uredniki opozorili na dejstvo, da je kultura kot nepogrešljiv del človekovega življenja, kot stvar človekovega intimnega prepričanja, nemalokrat tudi vir stisk, zadržev ali celo travm. In da revija, ki kulturo med ljudi prinaša, tega pač ne more kar tako prezreti. Kot eksplicirajo: »Čutimo se poklicane, da po svojih močeh pomagamo vsem, ki imajo težave s kulturo, naj so na videz še tako zanemarljive.«

Poklicanost oziroma kompetentnost, da pomagamo drugim, pa lahko tako vehementno oznamimo najbrž šele takrat, ko smo (ali pa — ko se tako predvideva) sami podobne težave že odpravili.

Po besedah urednikov in sodelavcev je bil najplodnejši trenutek tisti, ki je pripeljal do odločitve, da jih bo pritegnilo vse od mestne džungle do metod pogozdovanja, ko so se torej zaobljubili pristopiti h kulturi kot divjemu vrtu, v katerem ima vsaka rastlina svoje mesto in je njena prisotnost enako upravičena.

Če so se po vsem tem še obrnili na

Kulturno ministrstvo, njihove poteze pač ni mogoče razumeti drugače kot iskanje, potrjevanje ali preverjanje identitete. Zavrnitev finančnega žegna je bila ne le vnaprej pričakovana, ampak že kar vnaprej opravičena. Pa ne le zato, ker so se potem vsaj vzeli skup in začeli delovati kot zasebna firma. Do promoviranja kulture divjega vrta jih je pripeljalo spoznanje, da je kultura v tej deželi izenačena s kulturo tople grede.

Če bi vzelo ministrstvo Takt pod svoj patronat, bi postale vse *zamočane kulture* naenkrat manj zamočane — vrt bi izgubil svojo divjost in Takt svoj raison d'être.

Tako pa se mu ni potrebno predajati travmatični, stresni in frustrirajoči skušnjavi po izključevanju, vnaprejšnjemu vrednotenju in hibridnemu preseganju razlik, da bi vzgajili tistih nekaj flanc za toplo gredo.

(Odveč je poudarjati, da je stopnja berljivosti revija premo sorazmerna s stopnjo zdravja piščolih).

Prodajalke cvetja, rolikarji, Vlado Kreslin, Mitja Vrhovnik-Smrekar, Tomaž Brejc, David Lynch, Miša Molk (pa še kdo drug) ostajajo tam, kjer so in takšni kot so, čeprav na istem vrtu. Edina forma hibridizacije za vsako ceno pa ostaja, kot je pokazala rubrika *Boli me kultura*, parodija.

VIDA SKALÉ

Vili Ravnjak

UMETNOST IGRE

DEJAN SLUGA

MOJCA POLOVŠAK

MM1 90,4 in 93,1 MHz 5.40—19.00

MM2 102,8 MHz 0.00—24.00 Ilichova 33, 62000 Maribor

Ko sem se pred nekaj leti pogovarjal z nekim angleško govorečim ljubiteljem znanstvene fantastike, je skoraj padel s stola, ko sem mu omenil, da so bile prve slovenske knjige, ki bi jih lahko uvrstili v ta literarni žanr, napisane že pred dobrimi sto leti (H. G. (Andrej Volkar): *Dijak v Luni*, 1871; Josip Stritar: *Deveta dežela*, 1878; Ivan Tavčar: 4000, 1891; Janez Mencinger: *Abaddon*, 1893), kar je glede na znamenito slovensko zaplotniško naravo kar vzpodbudno dejstvo. (Anti)utopična klerikalna vs. liberalna literarna odbojka pa žal ni rezultirala v bogvekakšni konstantni vzpenjači se liniji avtentične slovenske fantastične literature — prej nasprotno: znanstvena fantastika se je izgubila na obrobju morja »trivialne« literature in je doživela renesanso šele v zadnjih dveh desetletjih, ko so drug za drugim vzburla in odmrila razna društva ljubiteljev te literature, pojavilo pa se je tudi nekaj talentiranih piscev (omenim naj predvsem Miho Remca).

Toda v zadnjem desetletju je delo ljubiteljev počasi povsem zamrlo (Občasnik Sekcije za spekulativno umetnost se je iztaknil iz časa, Nova se je očitno sesedla v belega pritlikavca, redki prevodi tujih del v slovenščino pa so izhajali povsem nekoordinirano), potem pa se je pojavil *Blodnjak*, fanzin, ki je začel dobesedno iz nič (mimogrede: fanzini so pogrnjavščina ljubiteljev znanstvene fantastike, ki so jo v glasbenih subkulturnih sferah hitro sprejeli za svojo) in kljub začetni okornosti postal upoštevanja vredno SF čtivo. Kako je kaj z vsemi temi rečmi (in s klasičnimi slovenskimi kregarijskimi težavami), smo povprašali Marjana Skvarčo, spiritusa agensa obnovljene slovenske SF fanzinske scene.

Rajko Muršič

Fanzinska scena se prebuja iz hibernacije

ZNANSTVENO FANTASTIČNI BLODNJAK

V Sloveniji se besedna zveza *znanstvena fantastika* pogosteje uporablja kot pridevnik v poljudno znanstvenih publikacijah in filmih, kakor oznaka literarne zvrsti. Bralcu bi naj ponazarjala nekaj nepredstavljivega, kar šele prihaja; pridevnik naj bi torej bralcu vzburkal domišljijo (čeprav obstaja množica drugih pridevnikov, ki so primernejši od omenjenega). Laser je na primer zelo *barvito* opisan kot, citiram, »mogočni, kot svinčnik tanek žarek svetlobe, za katerega se zdi, da prihaja iz sveta znanstvene fantastike« (knjiga avtorja Robina McKiea *Laserji*, zbirka *Sodobna tehnologija*, str. 6, Delavska enotnost).

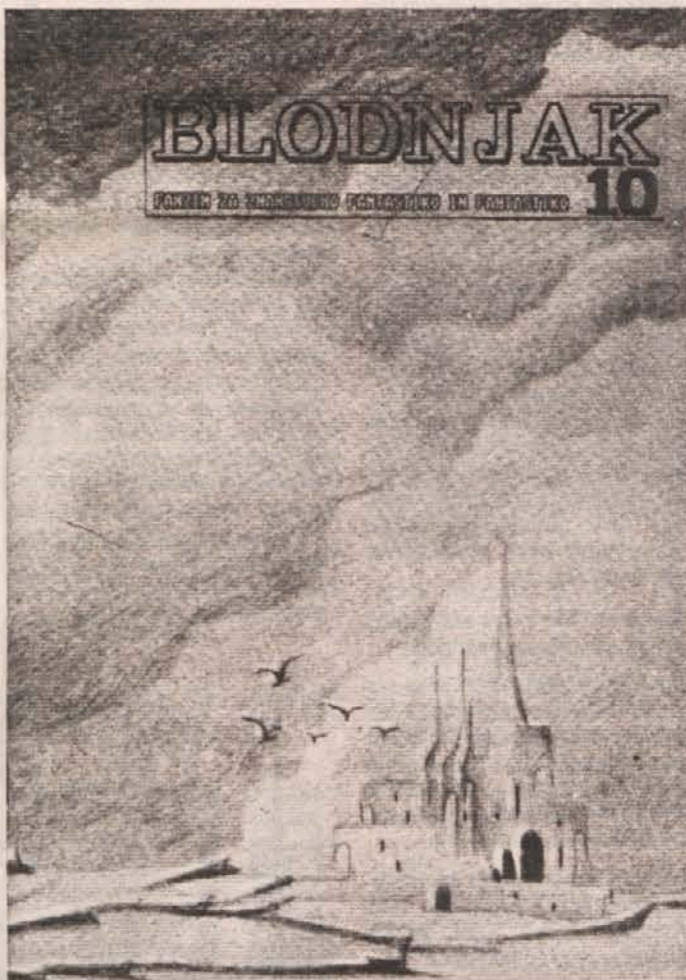
Naveden primer je najznačilnejši primer odnosa do tega literarnega žanra. Na splošno znanstveno fantastiko smatrajo za čisto poseben svet (geto), kjer veljajo drugačne naravne zakonitosti. Povprečen bralec si bo svet *znanstvene fantastike* predstavljal kot devianten svet, kjer se lahko zgodi marsikaj, osupljive tehnološke iznajdbe pa so le delček tega sveta.

Ljubiteljska društva so slovenski znanstveni fantastiki prinesla več škode kot koristi. Morda je za to obdobje še najznačilnejše prav izdajanje glasil, v kateri bi morali člani društva vložiti nekaj lastnega konkretnega dela. Ko je nastala potreba po takšnem delu, je marsikateri član društva začel razmišljati, ali bi nemara konkretno delo (tipkanje, lepljenje znamk) utegnilo škoditi njegovemu ugledu in zakaj bi ga pravzaprav moral opraviti prav on in ne nekdo drug (manj pomemben). Največ preprirov, ki so bili povod za razdružitve, je povzročila nečimrnost tistih posameznikov, ki so smatrali, da za normalno delovanje društva zadošča zgolj entuziasmično blebetanje o tistem, kar so prebrali. Največji intelektualni domet teh ljubiteljev je bil kratek prevod znanstveno fantastične zgodbe ob hkratnem zanemarjanju domače ustvarjalnosti — ta je veljala za nekaj drugotnega, nepomembnega. Zaplet, opis Marsovčeka in presenetljiv, celo šokirajoč razplet v kratkem prevodu (Marsovček se spotakne ob korenino drevesa in se razlije) je bil za ljubitelje pomembnejši od izvirnih domačih idej. Čez čas pa se je zgodilo tisto, kar je bilo za pričakovati: namen je polagoma postal sredstvo, sredstvo pa je postalo namen. Ljubitelji so se najprej zbirali, da bi se pogovarjali o znanstveni fantastiki, zdaj pa so pili pivo in se pogovarjali o znanstveni fantastiki. Nazadnje so se spili na užaljeno razlihi. Pivo, »sposobno, da nečimrnost in še kaj so opravili svoje. Potem je nastalo (društveno) zatišje. Nekaj ljubiteljev se je še vedno z

vsilo upiralo neustavljivim silam pozabe. O tem pričajo tako po obsegu kot po vsebini skromna glasila ter prevodi kratkih zgodbic, ki jih lahko preberemo v revijalnem tisku. Isti prevod si lahko preberemo v več revijah, lahko tudi po večkrat. V društva organizirani ljubitelji niso dojeli pomembnosti trenutka, v katerem so se dogajali; ugotoviti bi namreč morali najmanj to, da je najpomembnejša domača ustvarjalnost, če že niso bili strokovno usposobljeni vplivati na mlade pisce (ali za-prositi za pomoč prave strokovnjake). Njihovo petelinjenje (na nesrečo za ZF&F) ni dopuščalo, da bi se ukvarjali tudi s tem (Meteor iz Subotice se na primer ukvarja predvsem z mladimi pisci, ki jih novači na osnovnih šolah).

Ljubitelj iz osemdesetih je poznal Asimova, Clarka in podobne maherje, vedel je za vsako njihovo zgodbico. Nekaterim ljubiteljem se je zgodilo celo to, da jih je nečimrnost pahnila v klasično preganjavo in so svoje z angloameriški znanstveno fantastičnimi knjigami bogate knjižnice popolnoma blokirali pred javnostjo. S knjigami pa je zelo podobno kot z denarjem: z nenehnim obračanjem denar plemenitiš, tisti v »šumfu« nima nikakršne vrednosti. Tisoče knjig v neki knjižni omari, ki jih samovšečno prebira en sam človek, je brez vrednosti. Na umeten način si sicer lahko pridobi nadomestek ugleda, če na sceno spušča drobiž in ima hkrati s tem nekakšen monopol, scena pa je vendarle nepovratno obubožana. Motivi takega posameznika so neznanka, lahko pa predpostavimo, da najbrž ne zna ločiti dobre zgodbe od slabe, poleg tega pa ima premalo ustvarjalne energije, da bi bil sposoben prevesti daljšo prozo (da ne omenjam romana!). Nekaj krivde je tudi na strani literarnih strokovnjakov, ki so usodo žanra precej neodgovorno prepustili nesposobnim diletantom, saj bi relativno močna scena koristila ne nazadnje tudi založbam. Polna omara uvoženih knjig namreč še ni dovolj, da bi človeka smatrali za strokovnjaka — to store šele rezultati njegovega dela, ki pa so v našem primeru pičili.

V devetdesetih letih se je pojavila publikacija *Blodnjak*, namenjena bralcem, ki med drugimi literarnimi zvrstmi berejo tudi znanstveno fantastiko in fantastiko. Tu gre namreč za to, da ustvarjalci *Blodnjaka* beremo tudi še kakšno drugačno knjigo, kot je ZF&F. Priznavamo tudi druge literarne zvrsti, enakovredno drugim. Žal je slovenski kulturni prostor majhen, še manjši pa je prostorček, v katerem vegetira znanstvena fantastika. Tu se upravičeno pojavlja problem trga, ki je

zelo majhen in zaradi majhnega števila tiskanih izvodov so ti tudi nujno dražji. Beograjski založniki prodajo v Sloveniji skoraj tretjino svojih knjižnih izvodov (okrog 400–500), med temi bralci pa je zelo malo tistih, ki se odločijo za naročilo periodične publikacije (kakršna je *Blodnjak*) kljub temu, da je po dolgem času edina v slovenščini. V takem mikrosvetu je vsako nepremišljeno dejanje lahko usodno, zato lahko izrazit nesposobnež povzroči katastrofalno škodo, ki je še tako sposoben te- am ne more zlahka popraviti. V ta prostor še vedno kapljajo prevodi, katerih pomembnost je vprašljiva, po drugi strani pa neke čisto na robu kulture živaliari samostojna publikacija, s katero nastaja od takšnih destruktivistično paranoičnih posameznikov neod-

visna publikacija, v kateri se objavljajo izvirne slovenske zgodbe, katerih kvaliteta iz številke v številko raste, prav tako pa so opazno kvalitetnejši tudi drugi prispevki (eseji, študije, predstavitev knjig in filmov).

Za *Blodnjak* ve le malo ljudi, tisti pa, ki vedo zanj, nam očitajo prav to, da so nanj naleteli po naključju. Edini argument v našo obrambo je reklama v tisku ali na radiju (da ne rečem celo na TV), ki je za lastnožepno financiranje *Blodnjaka* (pri čemer njegova cena toliko da pokrije stroške tiskanja in poštnine) popolnoma nedosegljiva.

V lanskem letu je *Blodnjak* razpisal natečaj za najboljšo znanstveno fantastično zgodbo, na katerega se je odzvalo lepo število avtorjev; bil je objavljen v revijah *Življenje in tehnika*

ter *Alef*. Zgodbe je ocenjevala strokovna žirija, v kateri so sodelovali tudi prof. Drago Bajt, Andrej Blatnik in Matjaž Sinkovec. Najbolje ocenjeni sta bili zgodbi Zlatka Nagliča »Cenjeniči« in Roka Blenkuš »Jutri«, ki sta dosegli enako število točk, tretjevrščen pa je bila zgodba »Na večerjo k Miantu« Matije Vidmarja. Prvih devet najbolje uvrščenih zgodb nameravamo izdati v Zborniku slovenskih znanstveno fantastičnih zgodb v okviru naše publikacije. V teku so dogovori s sponzorjem — zbornik bo izšel, brž ko bo mogoče.

Manj uspešne zgodbe z natečaja so bile in še bodo objavljene v *Blodnjaku*, kar je znova novost, saj doslej nihče ni objavjal ostalih zgodb, katerih avtorji so bili prepuščeni na milost in nemilost pozabi. V primeru znanstveno fantastične scene se negativna stimulacija pač ni obnesla. Prva avtorjeva reakcija na zavrnitev zgodbe v največ primerih negativno vpliva na njegovo nadaljnje ustvarjanje; ali preneha pisati ali pa zapusti žanr. *Blodnjak* nudi možnost, da bralec med več zgodbami izbere tiste, ki se mu zdijo boljše; v začetku je bilo objavljenih manj zgodb, zdaj pa je izbira že večja, s tem pa tudi možnost, da se pojavijo boljše zgodbe od objavljenih.

Ljubiteljstvo v devetdesetih se torej bistveno razlikuje od ljubiteljstva v prejšnjem desetletju. Zaradi trendov v tujini, pa tudi na domačih scenah, kjer se vse bolj razvija tudi fantastika, *Blodnjak* vpeljuje poleg znanstvene fantastike celoten naziv *znanstvena fantastika in fantastika (ZF&F)*. Ne lastimo si nobene ekskluzivne pravice do znanstvene fantastike — celo nasprotno: iz prvih dveh števil *Blodnjaka*, ki jih je izdelal urednik sam samcat, se je polagoma razvila publikacija, v kateri sodelujejo vsi tisti, ki berejo in ki jih poleg ostalih literarnih zvrsti zanima tudi znanstvena fantastika in fantastika. Ne moremo več privoščiti, da bi jo še vedno tlačili v poseben predalček popolnoma neodvisno od druge literature, kajti zaradi takega pristopa je znanstvena fantastika že tako in tako omalovaževana in malo cenjena pri resnih bralcih in kritikih.

Več kakor očitno je, da *Blodnjak* predstavlja *drugi pol*, protiutež enostranskemu malikovanju vsega tujega; bleščeče tuje ime zaradi slepečega blišča pritegne še tako kritičnega bralca, čeprav bi si lahko naivneža nekoliko privoščili in navadnega Jurija Kosa spremenili v zveneče uglednega Georga Blackbirda. Pri tem seveda blišč tujega imena povsem oslepi bralca, ki ne zna več trezno presojati. Na to karto seveda igrajo maloštevilni žanrovski prevajalci, ki nenehno vzbujajo vtis, da so za prevajanje ZF potrebne posebne izkušnje, sami pa da so nezamenljivi (to pesmico lahko še naprej troben-tajo naivnežem...).

Za nas je izrednega pomena komunikacija z vsemi tistimi, ki jih zanima ta literarni žanr. Navezali smo osebne stike s sodelavci, katerih prispevki so objavljeni v *Blodnjaku*, pa tudi z nekaterimi udeleženci natečaja; naša dejavnost potemtakem na zunaj izgleda kot dejavnost društva, čeprav seveda ni tako. Takšen pristop se morda marsikomu zdi staromodni in neprimeren, vendar je edino primeren za ohranitev naše dejavnosti. Ohraniti moramo zaupanje v našo resnost in s kontinuiranim izdajanjem *Blodnjaka* ohraniti življenje temu literarnemu žanru.

Tisti, ki ustvarjamo *Blodnjak*, to še vedno počnemo iz entuziazma; tu ne gre za dobiček, kajti cena izvida komajda pokrije stroške razmnoževanja, kdor pa se zaveda, koliko je dandanes vredno besedilo, obdelano s pomočjo računalnika, bo znal oceniti dejansko vrednost vloženega dela.

Izdali smo deset števil *Blodnjaka*, v njih smo objavili preko dvajset izvirnih domačih ZF&F zgodb (med njimi tudi tri zgodbe Mihe Remca, po eno zgodbo Franeta Tomšiča in in Marjana Tomšiča ter zgodbe mlajših in doslej neznanih avtorjev), še naprej pa vabimo vse tiste, ki med drugim berejo tudi ZF&F, da se nam pridružijo s svojimi prispevki. Objavljamo vsako zdravo razmišljanje o ZF&F romanah, zbirkah in filmih, dobrodošli so tudi objektivni kritični prispevki, ki se tičejo samega *Blodnjaka* ali objavljenih prispevkov, prav tako pa bomo objavili prispevke iz literarne teorije iz ZF&F ali esaje. Skušamo se ukvarjati tudi z ustvarjalnostjo doslej neznanih piscev, zato z njimi ohranjamo kontakte, prirejamo natečaje, občasno pa prosimo za sodelovanje literarne strokovnjake (v deseti številki se je prošnji odzval prof. Drago Bajt). Razlika med samim razmišljanjem in med izdelanim prispevkom je namreč samo v pisalnem stroju.

Po obliki in vsebini je *Blodnjak* v primerjavi z drugimi jugoslovanskimi publikacijami, ki jih izdajajo privrženci v družtvih (*Meteor* iz Subotice, *Misija* iz Splita, *Parsek* iz Zagreba), mnogo kvalitetnejši, kakor piše tudi Politika International (v angleščini) v eni od lanskih avgustovskih števil, enako priznanje pa smo dobili tudi od predsednika splitskega društva Dr. Branko Belan.

Vse tiste, ki radi berejo in ki berejo tudi ZF&F, znova vabimo, da se nam pridružijo, kajti več ko nas bo, manj bomo odvisni od muhastih posameznikov in pestrejši bo *Blodnjak* (in z njim tudi ZF&F scena). Zadnja (deseta) številka ima 52 strani, trše platnice oblikovana je s pomočjo računalnika in tiskana z laserskim tiskalnikom. Naš naslov: **BLODNJAK, Linhartova 86, 61000 Ljubljana.**

MARJAN SKVARČA

BARVNE - LASERSKE - COLOR - FOTOKOPIJE
FOTOKOPIJE VELIKIH FORMATOV ... A1 ... A2 ...
FOTOKOPIJE NA BARVNE PAPIRJE
POVEČAVE - ZOOM - POMANJŠAVE

BIROSTORITVE
tiskarna
založba
trgovina
kopirnica
pisarniško
reklamne
storitve
EXPRESS TAJNICA

BORGHESIA

(Blind Dog Records)

- 4 x 12"

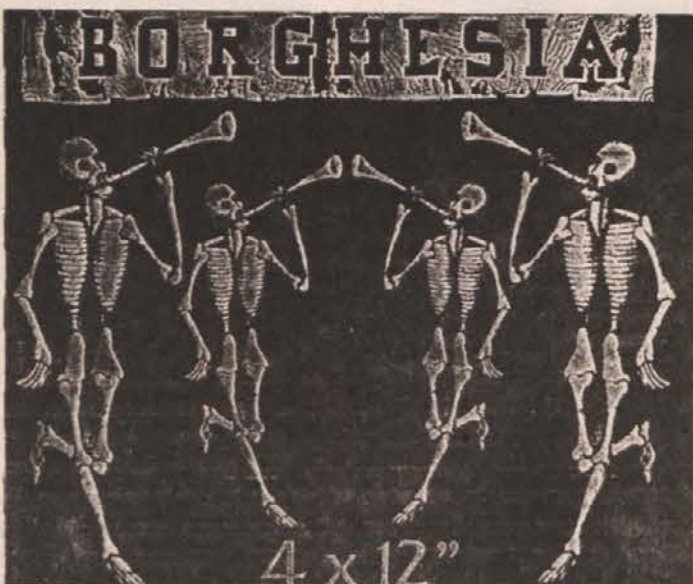
Številke v naslovu pomenijo, da so nam **Borghesia** pripravili dva krat po štiri komade z njihovih maxi-singlov, ki so v zadnjem obdobju delovanja te — prav gotovo ne avtorsko najbolj zrelih skupin v širšem okvirju EBM — zasedbe izšli pri belgijski založbi PI-AS, iz obdobja, ki smo ga lahko spremljali tudi na nekaterih vinilnih izdajah pri nas (**Ogolelo mesto, Resistance**), vendar v bistveno drugačem miksu.

Lp se začne s pretanjeno house verzijo **She Is Not Alone** predskupine **Neila Younga Sonic Youth**, sledi podobno diskoidni komad **Message**, prvo stran pa zaključijo **Govorice (Rumours)**, skladba s povsem drugačno (scensko) zvočno atmosfero (in odličnim jazzy solom **Lada Jakše**). Na drugi strani nas najprej čaka še posebej aktualna antimilitaristična **Tako mladi**, takoj za njo pa nov miks »slobodanske« **Discipline** ter še ena od

variant (boljša, predvsem bolj »nabit«) **She Is Not Alone**. Ploščo zaključuje ena neplesna, malce zasanjana zadeva, **Dreamless**.

Čeprav ne gre za nov zvočni material (nov bo tisti, ki bo luč sveta ugledal šele jeseni z glasbo za plesno predstavo **Emotional**), je treba povedati, da še zdaleč ni »mimo« in da **Borghesia** ostaja ob povsem izgubljenem **Laibachu** naša najpomembnejša zasedba, ki še zdaleč ni izčrpala svoje ustvarjalne moči, izhajajoče predvsem iz večno konfliktnega prostora neke na robu »normalne« družbe — da o državni »demo-kračni« repesiji sploh ne govorimo.

S to izdajo je zagrebška založba **Blind Dog Records** dokazala, da postaja najpomembnejša neodvisna založba pri nas s skromnim, a izjemno kvalitetnim »outputom«. Še naslov, kjer lahko naročite **4 x 12" Blind Dog Records**, p. p. 60, 41 020 Novi Zagreb.

REM — OUT OF TIME

(Warner Brothers)

Od zadnje plošče **REM** (**Green**, ki je izšla celo pri nas) sta minili dobri dve leti, vendar so bili **REM** v tem času kljub vsemu dovolj aktivni. Ne zgolj v zvezi z ekološkimi vprašanji, s katerimi so se (kot je že naslov plošče, **Green**: Zeleno, namigoval) ukvarjali tudi v okviru svoje zadnje turnee, temveč tudi čisto na glasbenem področju. Tri četrtine skupine (brez pevske **Michaela Stipea**) se je namreč pod imenom **Hindu Love Gods** zbratilo z **Warrenom Zevonom** in se spoprijelo z bluesom. Na svoj način, kajpak.

V redu, to je bil še le uvod oz. priprava. Pravkar je namreč izšla tudi sedma redna velika plošča »najboljše rock and roll skupine na svetu«, za kakršno jo proglajajo nekateri.

To je druga plošča za veliko založbo Warner Brothers. To omenjamo tudi zato, ker so **REM** nekje okoli plošče **Document**, nato pa dokončno s ploščo **Green**, dosegli zvezdniški status, ki seveda prinaša tudi določene obremenitve. Tako so 1990. leto preživeli na turneji, s katere je ostal video **Tour Film**, ob tem pa so seveda morali tudi razmisliti o svojem novem statusu.

Plošča **Out Of Time** je najbolj eklektičen izdelek zasedbe **REM**, kar pa ne pomeni, da je njihovo početje karkoli izgubilo na kohezivnosti oz. na celovitosti. Prvič so tudi povabili vrsto sodelavcev, med njimi omenimo vsaj **rapperja, imerjanega KRS-1**, ki je sodeloval v vodni pesmi **Radio Song**, ter **Katu Pierson**, ki je prav tako doma iz njihovega rodnega mesta **At-**

hens, sedaj pa je članica skupine **B 52's**. **Kate Pierson** (ki je med drugim sodelovala tudi z **Iggyjem Popom** na plošči **Brick By Brick**) je prispevala svoje vokalne sposobnosti v pesmici **Shiny Happy People** (ki je svojvrsten »removski« odmev na **Love Shack** skupine **B 52's**) ter v zaključni pesmi **Me In Honey**. Ob tem so člani skupine **REM** med seboj izdatno izmenjavali instrumente, pa tudi **Michael Stipe** je dvakrat prepusil mikrofonsko **Mikeu Millisu**. Na plošči je še vrsta sodelavcev, med njimi celo del simfoničnega orkestra iz njihovega mesta. **REM** so — skupaj s sodelavci — naredili še eno izredno subtilno ploščo, v kateri se čutijo odmevi (spet) skupine **The Byrds** (ne samo zaradi mandoline, s katero se poigrava **Peter Buck** skozi skoraj celotno ploščo), pa **Beach Boysov** (ki so jih, mimogrede, med snemanjem plošče izdatno poslušali). **Neila Younga** (navdušeni so nad njegovo ploščo **Freedom**, njihova pesem **Country Feedback** pa ima marsikaj skupnega z načinom njegovega ustvarjanja), ob vsem navedenem pa ostajajo **REM** izvirni in samosvoji ter seveda (ne zgolj zaradi Stipeovega značilnega glasu) takoj prepoznavni.

Plošča **Out Of Time** je izredno celovito delo, en najmočnejših prispevkov v rock and roll v zadnjem času. Kaj takega smo od skupine **REM** pravzaprav tudi lahko pričakovali.

MILKO POŠTRAK

Intervju z Dariom in Aldom, motorjema Borghesie

ČAS JE ZA POZITIVNO ENERGIJO

Ena redkih slovenskih, oziroma jugoslovanskih, ali če hočete v duhu zadnjih sprememb na politični sceni, slovensko-hrvaških skupin, ki je uspela tudi na svetovni glasbeni sceni in spada med najboljše t. i. electronic body (bla-bla-bla) skupine na kugli, je ljubljansko-puljski duet, oziroma v zadnjem času skupina, **Borghesia**. Kakorkoli obrnemo in čeprav zmerom ali cenimo tisto, kar je tuje, jim moramo priznati vsaj toliko kvalitet, da jih postavimo med, recimo, prvo svetovno peterico. Mariborčani se tega dejstva očitno ne zavedajo, čeprav je bil koncert **Borghesie** na ŠTUK-u med bolj obiskanimi v zadnjem času. Empirično gledano pomeni to zadovoljstvo, drugače pa postavlja še en vprašaj. Smrt mariborske rockovske kulture je prišla sama, hitro in očitno, ter je pokosila večino novih sil — »stare« pa tako ali tako ne zmorejo odtegniti pogleda od TV ekranov in vsakodnevnih manipulacij z vojno gor in vojno dol, predvsem pa ne vidijo duhovnega in ustvarjalnega propada sebe samih. Bljak!

Borghesia so na svojih koncertih zmanjšali multimedialno scenografijo na minimum in zadržali le še diase. Prepričani so, da so s svojo politično ikonografijo dosegli svojo vrhunko in se po civilno-družbenem angažmanu umikajo bolj v samo glasbo, ki jim ves čas pomeni glavno preokupacijo. Hecno, da je **Laibach** ravno na tem prehodu krknil, medtem ko sta **Aldo** in **Dario** kopala naprej in izdala novo ploščo z remiksi nekaterih starih komadov, ki sta ji dala naslov **4 x 12"**. Mariborski koncert s kitaristom **Bac-**kom in basistom **Nikolom Sekulovičem** (**Gastarbajtrs in Demolition Group**) je pomenil očitno glasbeni prevrat.

Katedra: Vašo glasbo karakterizirajo kot electronic body ali kako že. Kaj mislite o tem?

Dario: Midva delava glasbo in ne misli na to.

Aldo: Ne ukvarjava se z definicijo naše glasbe. Imava drugačen odnos do drugih in do našega benda. Nočeva se zapreti v kakšen stil. Presegamo marsikatero zadevo.

Dario: Lahko rečeš, da smo EBM skupina, vendar smo šli čez en. Nima mo interesa, da bi ostali na tej točki, saj lahko postali omejeni; mi delamo tudi filmsko glasbo, glasbo za balet preko Matjaža Fariča. Mi smo glasbeniki, odprti za glasbo.

Katedra: Zdite se mi ena najboljših skupin na tem področju.

Aldo: Drugi bendi so zelo »orto« v tej smeri, obvladajo sequencerje itd. **Dario:** Mogoče so edino **The Young Gods** bolj odprti in imajo svoj stil ter jih ne moreš primerjati s **Front 242** ali **Front Line Assembly**, oziroma **Nitzer Ebb**, kar je EBM.

Katedra: Na koncertih uporabljate računalnik in projekcijo računalniških diasov. Kako gledate na povezavo več medijev?

Aldo: To je zelo zanimivo področje. Če si bil na koncertu **Laurie Anderson**, si videl, kaj pomeni multimedialni nastop.

Dario: Sedaj se ne ukvarjamo toliko s tem, prej smo se več; šli smo bolj v samo glasbo. Celotno diase smo simplificirali in funkcionirajo kot atmosfera, light show, občutek in ne kot informacija, ki je pomembna kot glasba.

Aldo: Postal je bolj preprosto. Ves čas se spreminjamo, tudi v Mariboru je igrala ne-ve-m-katera zasedba skupine. Imeli smo različne faze: začeli smo kot gledališki bend, sledili so performanci in nato skupina, ki je bila bolj video, kakor rock.

Dario: To ne pomeni, da ne bomo ponovno začeli delati videa in filmov. Bodočnost je pred nami.

Katedra: Sta s tem, ko sta mi omenila glasbo za balet, film idr. bolj začela razdeljevati področja dejavnosti?

Aldo: Sploh ne. **Borghesia** je v bistvu ves čas en projekt. Misli, da se klasične strukture pop kompozicije včasih naveličaš in jo hočeš preseči. Tudi zaradi tega delava še na drugih področjih.

Dario: Na koncertih izvajamo komade iz nove plesne predstave, čeprav pre-aranžirana in z dodatkom tekstov. Iz tega materiala mislimo izdati ploščo.

Aldo: Metoda dela se mi zdi podobna tistemu, kar so počeli n. pr.

David Bowie, Brian Eno ali **Peter Gabriel** koncem sedemdesetih, oziroma v začetku osemdesetih let. Čutiš, da se z ustvarjalcem nekaj dogaja in stanca, ki bi jo dvajset let delal po istem kopitu, se hitro naveličaš.

Katedra: Ja, saj sta vidva od svojih začetkov šla od video glasbe, oziroma enostavne elektronike na prvi plošči »Ljubav je hladnija od smrti« do rock variant. Kako gledata na vajn razvoj?

Dario: To je izogibanje dolgčas. Tudi nova oprema, recimo samplerji, ki so se pojavili, dajejo nove možnosti in ti spremenijo način gledanja na glasbo. Uporabljamo dosti smplov, od katerih začnemo graditi naprej in v novem kontekstu dobijo nove pomene.

Aldo: Princip fotomontaže.

Katedra: Koliko vama pomeni tehnologija?

Dario: Veliko. Za naju je to orodje. Kot hitrejši avto.

Aldo: Tehnologija odpira nove možnosti. Ni nujno, da znaš igrati violino, ampak jo le pobereš s kakšne plošče.

Dario: Omogoča, da si kreativci in ne samo reprodutivci.

Aldo: Zelo blizu ideologiji punka. Zakaj bi moral obvladati kitaro, če hočeš muzicirati? **ELAP** so na primer obvladali instrumente, pa so delali slabo glasbo, medtem ko niso **Siouxsie and The Banshees** v zgodnjih časih ničesar obvladali in so bili, kreativno gledano, odlični. Pomemben je kreativni element: če imaš kaj povedati, boš povedal. Tehnologija omogoča lažji način dela, da izraziš samega sebe.

Tudi nova angleška plesna scena, acid, house, je narejena doma ali v improviziranih studijih in zelo dobro funkcionira. Pri nas ni te tradicije, ni elektronskih instrumentov. Mulcem so v glavnem dostopne le kakšne poceni kitare. Mislim, da se bo to kmalu spremenilo.

Katedra: Torej ni kakršnakoli ideologija?

Aldo: Ne v tem smislu koncepta kot recimo pri **Laibachu**, ki so najprej naredili koncept in šele nato glasbo. Nisva obremenjena s konceptom ali stilom.

Dario: Nisva sužnja lastne ideologije.

Aldo: Vsako sezono, ko sva šla na turnejo, je bilo nekaj novega. To je zelo vzpodbujajoče, da obstaja fluktuacija, kajti na ta način dobiš novih moči.

Katedra: Mislite sedanjo postavbo nekaj časa ohraniti?

Aldo: Nekaj časa še sigurno, saj so dobre vibracije, kar pomeni tudi dobre koncerte.

Katedra: Napravila sta več videov. Kakšna je njihova vloga v vajinem ustvarjanju?

Aldo: Izhajava iz tega, da rock skupina ni samo glasba, ampak tudi imidž; še sploh danes, v obdobju MTV-ja enostavno čutiš potrebo, da napraviš nekaj na tem področju. Najina zgodovina vleče iz tega področja, saj sta **Neven** in **Zemira** dosti prispevala k njemu.

Katedra: Ukvarjala sta se z mnogimi področji in projekti.

Dario: To nama daje moč, da imava široko obzorje.

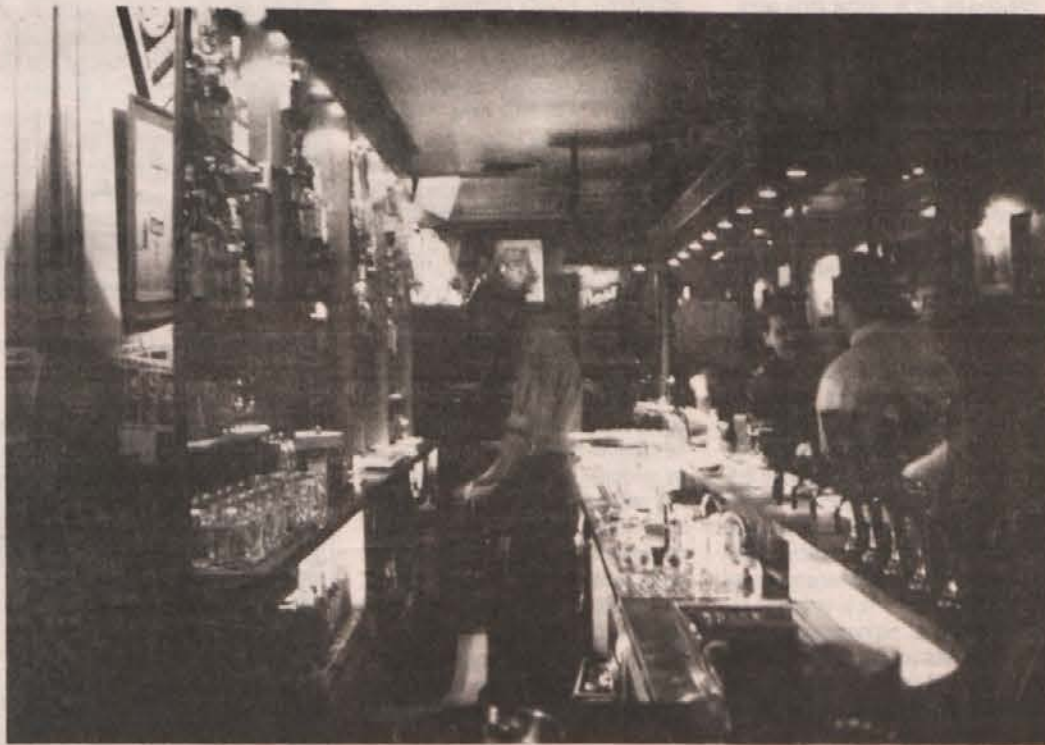
Katedra: Kakšni so vajini načrti v prihodnosti?

Aldo: Sedaj sva izdala kompilacijo **4 x 12"** za jugoslovanski trg. To so štiri maxi singli, ki so izšli zunaj in jih promoviramo. V maju snemamo novo ploščo, junija jo miksamo v Londonu in bo verjetno izšla septembra ali oktobra, ko bomo šli na evropsko turnejo.

Katedra: Kje sta bolj zadovoljna, ali pri nas ali v tujini?

Aldo: Ne delava razlik, vendar pa misli, da so zunaj bolj sproščeni, tukaj se čuti nevroza, ki je povsod prisotna. Tudi zato delava manj spolitizirane koncerte in v tem duhu bo nova plošča. Bo na en način bolj pozitivna, bolj svetla, mogoče celo bolj optimistična. Po »**Resistance**« nimaš več kaj povedati. Čas je za pozitivno energijo.

Peter Tomaž Dobrila

Radio Študent, revija Literatura in sponzorji: Državna Založba Slovenije, Nama ter Cankarjeva Založba razpisujejo

NATEČAJ ZA RADIJSKO IGRO

Pogoji natečaja:

1. Radijska igra mora biti doslej neobjavljeno avtorsko delo poljubne tematike in dolžine
2. Dva izvoda radijske igre, označena s šifro, pošljite na naslov: Radio Študent, c. 27. aprila 31, blok VIII, Ljubljana, najkasneje do 15. 5. 1991. Avtorstvo se dokazuje s tretjim izvidom.
3. Žirija v sestavi 2 sodelavcev RS, 2 sodelavcev revije Literatura, uveljavljenega dramatika in režiserja bo med največ tri nagrajence razdelila nagradni sklad 27.000,00 din.
4. Radio Študent in revija Literatura si pridržujeta ekskluzivno pravico do objave vseh primernih del. Rezultati natečaja bodo objavljeni v istih medijih v roku 14 dni po njegovem izteku.

Majhno je lepo

OCTAVO, NUSRAT FATEH ALI KHAN, URGE OVERKILL in ROVA SAXOPHONE QUARTET

Koncertno dogajanje tudi v pomladanskem času ne jenjuje — toliko zanimivih koncertnih dogodkov je, da predvsem tistim manjšim večina medijev ne posveča več aдекватne pozornosti, čeprav se največ vitalnega zvočnega brkljanja dogaja ravno na manjših scenah. To koncertno dogajanje je zaradi svoje pester nepredvidljivosti tisto, na katero kaže staviti tudi v prihodnje — sicer pa nas glede spoštovanja obrobja potrjujejo tudi osrednji pompozno najavljeni koncerti (kot sta v zadnjem obdobju pokazala povprečna nastopa novopečenih zvezd **Jane's Addiction** in jazz legende **Milesa Davisa**).

Najprej se bomo ustavili v majhnih prostorih galerije ŠKUC v Ljubljani, kjer sta 27. marca nastopila bobnar in saksofonist **Guigou Chenevier** (ex **Eltron Fou Leloublan**, **Les Batteries**, **Buga Up**, **Barbarie Legere**, **Encore Plus Grande**) ter kitarist **Guy Sapin** (ex **Johnny B. C.**, **Encore Plus Grande**, **Barbarie Legere**, **Two People By the Window**), ozi-

roma duet **Octavo**. To sta naša stara znanca, ki smo ju na naših koncertnih odrih v prejšnjem desetletju srečali že kar nekajkrat.

Te iztočnice so seveda napovedovale dovolj intriganen duet nekje med improviziranim in francosko duhovitim avant-rockom, kajti **Guigou** je bobnar, kakršnih je v tem poslu malo, ravno tako pa tudi plodna avtorska osebnost, ki se zmeraj vztraja na samem kreativnem vrhu avtentične evropske avant-rockovske scene. Bobnarsko kitaristi duet **Octavo** je svojevrsten izizv, ki zaradi možnosti, ki jih ponujata obe glasbili, še posebej če vemo, da kitara po ritmičnih možnostih prav nič ne zaostaja za bobni, pa tudi bobni — če pridejo pod roke mojstra — lahko prispevajo harmonično tremolsko podlago. **Guigou Chenevier** in **Guy Sapin** sta ta izizv vsaj v nekaterih trenutkih znala pošteno izrabiti, v nekaterih trenutkih pa sta žal podlegla pretiranemu muzikalnemu formalizmu in larpurlartističnim metričnim razkosavanjem zvočnega tkiva.

Edini koncert v prvem delu razdrobljenega ljubljanskega jazz festivala, ki je obetel razburljivo zvočno seanso, je bil nastop pakistanske zasedbe **Party** pod vodstvom človeškega kolosa **Nusrat Fateh Ali Khana**. Nobeno pretiravanje ne bo, če se mi zapiše, da je to bil eden najsutilnejših zvočnih izizvov, s katerimi je bila soočena naša publika (ki je uspela do polovice napolniti samo parter sterilne Gallusove dvorane Cankarjevega doma). **Qawwali** glasba je stara obredna pakistanska glasba (bolje rečeno: islamska zvočnost indijskega podkontinenta), ki ji je **Nusrat Fateh** v zadnjih dvajsetih letih sicer dodal nekaj zahodnjakega

priokusa, kljub temu pa izhaja iz osem skrbno skrite ezoterične sufijske obredne glasbe. Dolge hvalnice Edinemu sicer sledijo kanonski formi (uvodna invokacija s tekstom iz Korana v arabščini na začetku, potem sledi razvoj skladbe po kanonični rage in pe-tje v različnih pakistanskih dialektih, ki je večinoma povsem improvizirano, a tonalno strahotno zahtevno), toda zaradi repetitivnosti je osnovna zvočna struktura dovolj dostopna tudi zahodnjakom, posebej pa nas očara nenadkriljiva improvizacija. Čeprav je mrtvilo Cankarjevega doma v marsičem dotoklo vneto pevcev, je treba priznati, da je enemu tolkalcu (tabla), dvema izvajalcema na harmoniji in skupaj desetim pevcem uspelo zelo hrupno izraziti najgloblja verska čustva islamske kulture, ki so nam tako tuja, **Nusrat Fateh Ali Khan** pa je pevec, ki mu interpretacija in izvajanje bravuroznih vokalnih pasajev tudi v četrtinskih intervalih ne povzroča nobenih težav.

Omeniti velja še dva koncerta. Iz povsem druge scene prihajajo ameriški **Urge Overkill**, ki so v ljubljanskem KUD-u France Prešeren uprizorili prvoaprilsko predstavo ameriškega rocka s spogledovanjem z glasbo osrednjeameriških skupin iz preteklosti (predvsem kakršnih **Lynard Skynard**) in sedanosti, vendar s svojim jasnim pečatom. Njihova glasba sicer ne navduši, pa tudi odrsko neo-hipij-sko poziranje ne, toda stilsko pestra klubska koncertna predstava ameriškega rocka je še enkrat pokazala, da Američani — hvalabogu — niso obremenjeni s kakršnimkoli rockovskim predsodkarstvom.

Prav posebej pa velja pohvaliti predskupino **Overflow** iz Koprivnice, ki izvaja hardcore na način nekje med **Hüsker Dü** in **Social Unrest**, s svojim izvajalskim znanjem in mladostno energijo pa daje upanje, da se v Jugoslaviji ne bo vse vrtele le okoli **The Stooges**.

Za konec se ustavimo še na uvodnem nastopu zagrebškega Glasbene-ga bienala, kjer so nastopili **Rova Saxophone Quartet**, zasedba, ki bržkone ostaja nosilni steber sodobnih prijemov v jazzu. **Rova Saxophone Quartet** je nastopil ojačan z elektroni-ko in trakov, izvedel pa je najnovejši **Curranov** dobro uro trajajoč komad **Electric Rag II**. **Rova** — razen kar se tiče brezhibne intonacijske izvedbe večinoma notiranega komada — to-krat niso posebej navdušili. Zvočno zlitje elektrone in štirih saksofonov je zelo delikatno početje, ki mu tudi takšni perfekcionisti v nekaterih trenutkih niso bili kos. Predvsem v neka-terih tišjih in dinamično manj izrazitih partih sta elektronska podlaga ali sampling in igranje saksofonov šla da-leč vsakebi, včasih celo tako, da smo lahko poslušalci dobili občutek, da saksofonisti igrajo dobesedno zaviti v celofan ali polivinilsko vrečo. V bolj hrupnih pasajah pa je kvartet nekajkrat vendarle »ujel« elektrone in do-kazal, da ne velja zamenjati za najpo-membnejšo tovrstno zasedbo v so-dobni glasbeni sceni, ki je nikakor več ne moremo spremljati pot etiketo jazz.

Skratka, izjemno zahteven komad — tako za izvajalce kot za publiko — je kljub občasnim spodrslijajem zaradi tehnike pokazal, da zvočni — pred-vsem pa kompozicijski — vokabular sodobne glasbe še zdaleč ni izčrpan, toda ustvarjalna kriza sodobne zvočnosti še ni presežena.

Prihajajo

ASSASINS OF GOD IN BULIMIA BANQUET

Koncertna sezona se nadaljuje v nezmanjšenem tempu. Ob koncu aprila bosta v prijaznem klubu **KUD France Prešeren** v Ljubljani nastopili dve (post)hardkorovski skupini. V torek, 23. aprila bodo ropotali svoj raznolik glasbeni material (od hardkora preko metala do jazz in bluesa) kalifornijski **Assassins of**

God. »Sem prilično odštekan tip in se tako tudi počutim, tako da igram tudi odštekan glasbo!«, pravi njihov kitarist **Kenny Kearney**. Ta jazzcore zasedba je doslej posnela dva albuma (**The Jupiter Ox Revealed** in **Black Tongue Speaks Vol. 1**, ki bo izšel šele po tej turneji, imenovani **Džihad**) in je očitno še zmeraj v ustvarjalnem vzponu, kar obeta še en zvočno vzne-mirljiv koncert.

Le dva dni pozneje se bomo na istem mestu lahko srečali s še enimi kalifornijci, skupino **Bulimia Banquet**, ki ravno tako združuje vso pe-stro zgodovino ameriške rockovske izkušnje (saj vemo: od »west coast-a« do hardkora) in jo plemenitijo z jaz-zovskimi (in vokalnimi) nastavi na av-tentičen kalifornijski način. Če izdamo še, da za njimi stoji legendarni **Flipsi-de**, potem je jasno, da bo na koncertu skupine **Bulimia Banquet** v čet-tek, 25. aprila, zelo vroče.

Koncertni dogodek leta v Mariboru CARTER (THE UNSTOPPABLE SEX MACHINE) IN LAČNI FRANZ V ŽIVO

torek, 23. aprila 1991 ob 21. uri

V pravi poplavi novih angleških ban-dov, ki so v letu 1990 pokukali iz ano-nimnosti (**Ned's Atomic Dustbin**, **808 State**, **KLF**, **The Farm Ride**, **The Mock Turtles**, ...), je londonska skupina **Carter (The Unstoppable Sex Machine)** v letu 1991 priplavala na površje in osvojila najvišja mesta na lestvicah najuglednejših britanskih glasbenih časopisov in radijskih po-staj.

V Sloveniji bomo po novembrskem koncertu skupine **Ride** lahko znova videli na delu »svežo« skupino, ki je trenutno v Angliji izjemno popularna, povrh vsega pa se bo to zgodilo v Mariboru, kjer lahko koncert **CAR-TER(USM)** označimo kot rock & roll dogodek sezone 1990/91 (če bi se pisala še osemdeseta leta, bi to bil koncert desetletja, v devetdesetih pa ob zmerem optimizmu pričakujem končno tudi razcvet mariborskega koncertnega dogajanja).

CARTER(USM) sta londonska **JIM BOB** in **FRUITBAT**, kitarista in pevca, podprta z zvoki ritmične mašine ter posnetki s trakov. Skupina je na-stala leta 1987, po številnih klubskih koncertih in turneji s **SILOUSIE & BANSHESSES** pa se je v letu 1989 že povzpela na vrh lestvice neodvisnih v New Musical Expressu in Soudsu — singla **RUBBISH** in **SHERIFF FAT-MAN**, dokončen uspeh pa dočakala v letu 1990 ob izidu albuma **101 DAM-NATIONS** (pri založbi Big Cat Re-cords), ki se je povzpela pod sam vrh britanske nacionalne lestvice, kritiki pa so ga uvrstili med trideset najbolj-ših LP-jev v preteklem letu.

Melodični punk pop, trdi ritem in občasno uničujoči hrup, glasba na meji med **Happy Mondays** in **Pet Shop Boys**, z močnim vplivom rapa (**Public Enemy** navajata kot eno od skupin, ki je na začetku delovanja naj-bolj vplivala na njuno glasbeno ustvar-janje), kritična besedila in smisel za humor so karakteristike zvoka iz 101 DAMNATIONS.

V začetku letošnjega leta sta CAR-TER-ja izdala še drugi LP, z naslovom **30 SOMETHING** (napovedala sta ga s singlom **BLOODSPORTS FOR ALL**, ki je že čez dva tedna na vrhu indie le-stvic in je še sedaj največji hit te sku-pine), ki je tudi najbolj zadrt skeptike prepričala, da gre za odlično skupino, skupini pa odprla vrata tudi v bolj ko-mercialne medije (**CARTER** so redni

gostje programov MTV-ja in Super Chanela).

Tokrat je ploščo založil indie »gi-gant« **ROUGH TRADE**, glasba na 30 SOMETHING pa preseneča z raznoli-kostjo, ob **BLOODSPORTS FOR ALL** pa je na njej tudi drugi veliki hit **ANY-TIME ANYPLACE ANYWHERE** in še devet odličnih komadov (NME je plo-ščo ocenil s čisto desetico, **Sounds** pa s petimi zvezdicami, kar sta najvišji in zelo redki oceni drugače skopih kriti-kov), med katerimi še posebej izstopa sentiš **A PRINCE IN A PAUPER'S GRAVE**, ki se ga ne bi sramoval niti Ki-čo Slabinac.

Organizator koncerta je **Mladinski kulturni center Maribor**, pokrovite-lji **Večer**, **Radenska** in **Express** **tajnica**, kraj dogajanja pa **dvorana ŠTUK**.

NIKAKOR NE ZAMUDITE TEGA DOGODKA!

Mariborski koncert skupine CAR-TER (THE UNSTOPPABLE SEX MAC-HINE) bo edini v Sloveniji, kot pred-skupina pa bodo nastopili LAČNI FRANZ, ki jih gotovo ni več potrebno predstavljati.

Vstopnice so po (nižji) predprodajni ceni na voljo v klubu MKC in v TH MERKUR (oddelek s ploščami).

vasja košti

NOVA MOB — THE LAST DAYS OF POMPEII

Grant Hart in **Bob Mould** sta po razpadu skupine **Hüsker Dü** konec osemdesetih posnela vsak svojo plo-ščo, na kateri sta se ukvarjala z različ-čevanjem okoliščin razhoda dveh pri-jateljcev. Sedaj je videti, da sta se za si-lo znebila bremen spominov in zamer, saj sta medtem že izdala vsak svojo drugo samostojno ploščo, na katerih se ukvarjata z drugimi temami. Kljub vsemu še vedno mislita drug na dru-gega, o čemer pričajo posamezne iz-jave, ki jih dajeta ob raznih priložno-stih.

Pa to sedaj niti ni neposredno po-membno za naše namene. Govorimo namreč o drugi plošči **Granta Harta**, ki jo je tokrat posnel pod imenom svo-je nove skupine **Nova Mob**. Spomni-mo se, da je prvo ploščo, **Intolerance** iz 1989. leta, posnel in produciral v ce-loti sam, instrumente je nasnemaval. **Grant Hart** namreč obvlada več in-strumentov, predvsem kitaro in klavia-turo, zgolj po sili razmer je v skupini **Hüsker Dü** skoraj desetletje igral bobne. Verjetno je bil to zanj en od vi-rov frustracij v okviru zasedbe, kjer je bil **Bob Mould** — vsaj fizično — (pred mikrofonom in s kitaro v roki) v ospredju.

Če se spomnimo, da smo **Moulda** radi imenovali »racionalni pol«, **Harta** pa smo imeli za »intuitivnega, čustve-nega in impulzivnega«, kar sta na nek način potrdila s solo ploščami, nas pr-va stran plošče **The Last Days Of Pompeii** kar nekoliko preseneti. Zveni namreč kot konceptualni projekt. Če se spomnimo, da nas tovrstni projekti — vsaj v okviru rocka — večinoma ni-so preveč navdušili, potem lahko razu-memo svoje slabe občutke po prepo-slušanju uvodnih posnetkov. Slišati je namreč, kot da se je **Hart** preprosto lotil zgodovinske teme, ki jo poznamo še iz osnovne šole (propad Pompe-jev), in jo bolj ali manj primerno ugla-sbil. Prva pesem, **Introduction**, tudi de-luje zgolj kot uvod v zgodbo, približno tako pa delujejo tudi ostale pesmi s prve strani, ki se mogoče vse niti ne navezujejo neposredno na usodo Pompejev. Tudi zadnji posnetek, **Spa-ce Jazz**, ni nič posebnega, pravzaprav precej spregledljiv kvazi-eksperiment z že neizvirnim naslovom.

Nato pa sledi presenečenje. Druga stran plošče je nekaj popolnoma dru-gega, v ospredje spet udari vse tisto, kar dela **Granta Harta** enega najpo-

membnejših novorockovskih ustvarjal-cev osemdesetih: strast, s čustvi na-bit glasba in besedila, bogata z aso-ciacijami, **Hart** spet izkaže svoj smisel za melodijo, ob tem pa navdušuje s — sicer popolnoma preprostimi, pa zato nič manj učinkovitimi — kitariskimi pa-sajami. Tu recimo spomni na zvok skupine **The Byrds**, ki pa je tako ali tako odigrala pomemben vir navdiha tudi za skupino **Hüsker Dü** (ki je svoj čas preigrala njihovo pesem **Eight Miles High**). No, **Hüsker Dü** so v du-hu na tej drugi strani še posebej pri-sotni. Uvod v zaključno (naslovno) pe-sem pa je skoraj neposredna posveti-tev uvodu pesmi **I Feel A Whole Lot Better** skupine **The Byrds**.

SUBROCK

Vprašanje je, če je **Hart** namerno razslojil ploščo na dve nasprotni si strani. Mogoče je s tem hotel pokaza-ti, da je lahko tudi »racionalen« in ne zgolj »impulziven«. Kakorkoli, da ne gre zgolj za naključje oz. za slučajen razpored pesmi, priča tudi podatek, da sta na plošči dve inačici pesmi **Ad-miral Of The Sea**, vsaka na svoji strani plošče in vsaka odgovarja prevladujo-čemu vzdušju na tisti strani, kjer se nahaja. S tem pa je **Hart** menda do-volj razvidno potrdil naravo posame-zne strani plošče.

Kaj smo torej dobili? Najprej **Gran-ta Harta** z ritem sekcijo, ki učinkuje izredno dobro. Nato **Granta Harta**, ki nekoliko ponesrečeno poskuša obde-lati neko zgodovinsko temo. In na koncu še **Granta Harta** na svojem področju: kako z vsem žarom in nav-dušenjem prvi skozi svoje najnovejše pesmi. Če dodamo, da so nekatere od njih (predvsem na drugi strani plošče) pravi »biseri«, smo lahko zadovoljni, čeprav je izdal tako neizenačeno plo-ščo: **Grant Hart** še ni ostal brez tiste-ga, čemur smo včasih rekli »navdih«. Kako pa deluje (skupaj s skupino) v živo, smo se lahko prepričali prav v teh dneh, saj je šestnajstega aprila na-stopil v Zagrebu.

MILKO POŠTRAK

RecRec — plošča meseca BUTTHOLE SURFERS — PLOUHG (Rough Trade)

Po EP-ju **Hurdy Gurdy Man** so se z izidom LP plošče končno nehala vsa ugibanja: »kako akustični« bodo po novem **Butthole Surfers**.

Po skoraj desetih letih delovanja se surferji še vedno odločajo za glasbe-no perverzijo in izvensredičnost. Zadrja se skozi **Ploughd** zelo spre-mnja in prevečkrat postane sama sebi namen in plošča spet (podobno kot zadnja) izpade heterogeno in vsebin-sko raztrgano — kar **Butthole Sur-fers** nenazadnje verjetno tudi sami hočejo. V svoji šizofreni viziji sodobne zabavne glasbe se še vedno ne usta-vijo pred ničemer. Z vokalnim popače-njem predelajo **Donovana**, posvetijo piskanje in petje dobrega pop komada »vzornikom« **The Jesus And Mary Chain**, se odtrgavajo z zavijajočo ki-taro in hipnotičnimi ritmi. Pravzaprav ni to nič takega, kar pri bendu še ne bi poznali. Popačenja sodobne glasbe, ki jih skupina še naprej razvija, so z leti postala že nekako znana in vsebinsko predvidljiva; razslojena glasba pa je iz-

gubila na svoji originalni šokantnosti. Kljub tem manjkam pa je **Ploughd** plošča, ki **Butthole Surfers** ne pre-stavlja pod slabo luč. Le več teže do-da njihovi samoironiji in popačenju vsega in ponuja nekaj prav dobrih ko-madov.

VSAK DAN ZNOVA...
MURSKI VAL
UKV 87.6
MHz stereo
SV 648 kHz
VSAK DAN ZNOVA —

IN KAR NAPREJ...

KAJ BI MI BREZ VAS WEEKEND DEMOKRACIJA

Pisati o načinu bivanja jugoslovanskih demokracij pomeni pravzaprav pisati o tistem jugoslovanskem koncu tedna, ki je v osrednjih nacionalnih časopisih postal »tema dneva« samo zaradi tega, ker kateri od fanatičnih predsednikov ni oznanil enega od 365 možnih vojaških udarov ali ker vojaki niso streljali na nobenega od civilistov ali ker oboroženi civilisti niso napadli nobenega od drugače mislečih sosedov. Glede na to, da nove politične garniture na vse možne načine potrjujejo tezo, da je vojna samo nadaljevanje politike z drugimi sredstvi, je nekako logično, da so se v vlogi sredstva, ki vzbujajo pri miroljubno mislečih Evropejcih približno enako mero čudenja, pomilovanja in nerazumevanja, znašli Srbi, Hrvati in Slovenci, ki so jih po obsojeni Šešljevi doktrini troedinega naroda tisti, ki so obsojali, zadnja leta intenzivno producirali. Potem ko je skrepnelo doktrino »bratstva in enotnosti« zamenjala demonična doktrina »sovražstva in konfliktnosti«, se je ena sprevernica iztekla v drugo: bolj ko so se nove elite sklicevale na novi demokratski red, več je bilo cest, uničenih od tankov. Eno armado so ukinile tako, da so ji ob bok postavile dve novi; in najbrž ni nobeno naključje, da so po isti — vojaški — metodi odpravile tudi neznosnost starega socialnega sistema. Enostavno povedano: vsaj podvojile so jo. Zdaj se za svoje službe, ki v veliki večini primerov predstavljajo edini materialni temelj socialne varnosti, ne tresejo ob prehodu na roparski sistem gospodarjenja v resnici tehnološki ali ekonomski presežek. Tudi s to situacijo lahko delno pojasnimo — ne pa tudi opravičujemo — tiste intelektualce, ki so že začeli pisati in govoriti kot podoficirji v času, ko so oficirji stare šole o svobodi tiska in funkcijah javnosti začeli govoriti kot intelektualci. Klavna diktatura se je pač izrodila v klavno demokracijo.

Če nič drugega, je novim političnim elitam treba priznati vsaj to, da so v obdobju svoje kratke vladavine povzročile predvsem s svojim brutalnim simplicizmom, v katerem vse bolj vzhičeno odkrivajo svojo politično in zlasti osebno rešitev, veliko hudega. Edini program, ki so ga bile nove vlade sposobne razviti, je program ustrahovanja družbenih skupin, ki trpijo zaradi nesmiselnih odrekov in zaradi tega razvijajo zakrnelo

miselnost: ljubiti (svoj narod, republiko, državo) pomeni isto kot sovražiti (drug narod, republiko

državo). Vera v carje Lazarje in karantanske panterje je izbrisala zgodovino; in ko je bila ta izbrisa-

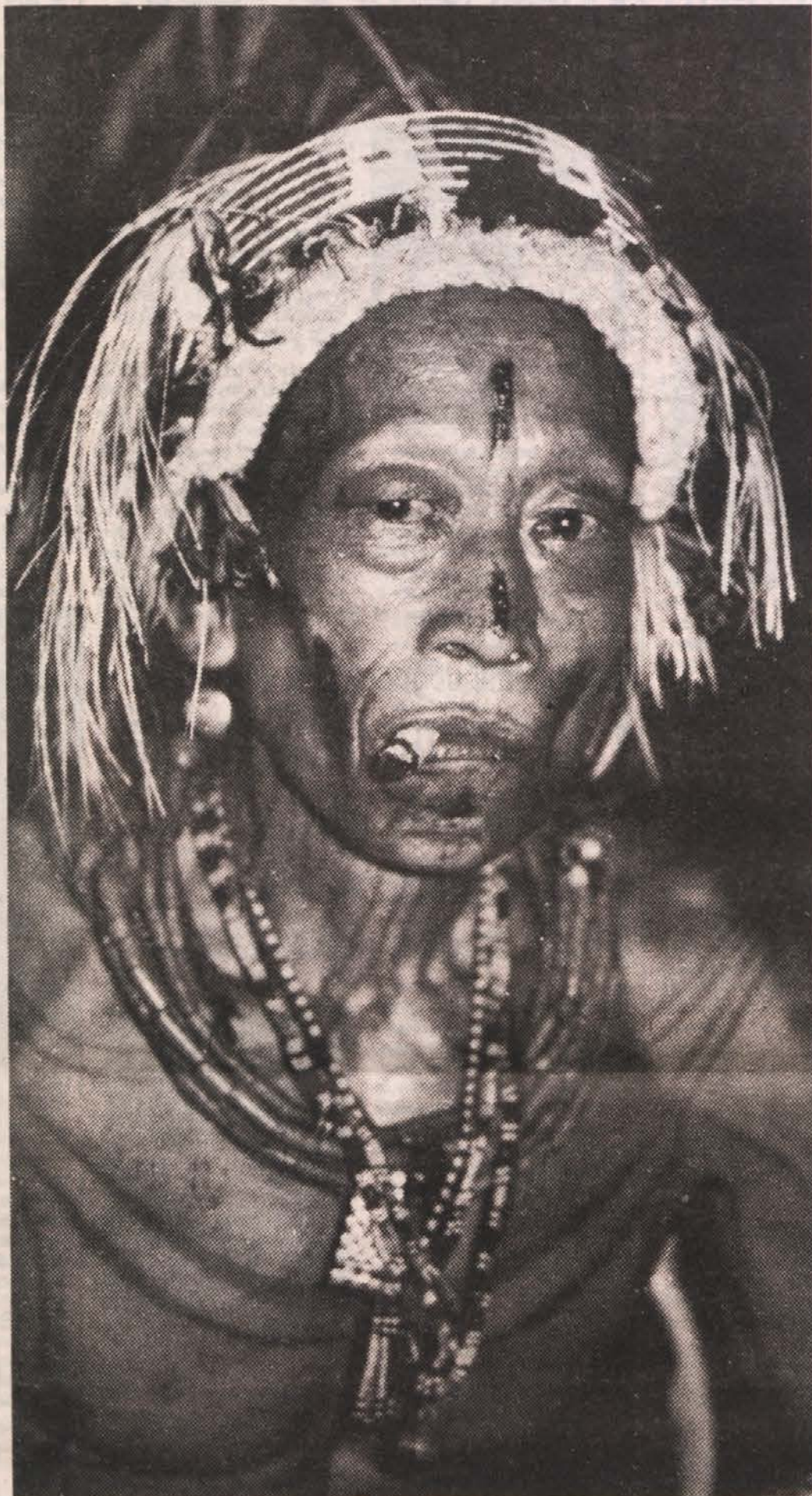
na, je bilo oškodovano še kaj več kot ideja zgodovine. Žrtev takšne ukinitve so lahko tudi človeški

ideali, ki vzpostavljajo pravila vedenja. Poglejmo samo predsednika slovenske skupščine dr. Fran-

ceta Bučarja, ki je javno, pri opravljanju svoje predsedniške dolžnosti, izsanjal, kaj bi Slovenija bila, če se ne bi pred 70. leti iztrgala iz avstrijskega kulturnega podnebja. Je še kaj čudnega, če so se slovenski demokrati takoj po volitvah na Koroškem opravičili za nasilje, ki so ga storili jugoslovanski partizani nad tamkajšnjimi fašisti? Čisto mogoče je, da bo kak priletan ali mladoleten doktor znanosti jutri sfabriciral tezo, da je bila vojna med slovenskimi partizani in Nemci pravzaprav bratovska vojna. In da bodo potem ti infantilni ljudje v kakem posebej grozljivem koncentracijskem taborišču na družbene stroške organizirali še pravno nemško-slovensko mašo, o kateri se bo poročalo po strogih navodilih kake Staničeve komisije. Konec koncev je bil tudi Hitler izvoljen na demokratičnih volitvah. Po najnovejšem slovenskem pojmovanju demokracije je bil torej demokrat. Ki ni počel nič drugega kot izvrševal voljo svojega naroda. Kasneje so nas sicer učili, da volja ne more biti temelj družbenega razvoja in da noben družbeni red, če naj bo po meri demokracije, ne more biti antiintelektualen in nima pravice vabiti ljudi v voluntarizem, pri katerem naj bi zgolj sprememba politične oblasti ali politična vsebina neke določene stranke ali pa ogromno zaupanje v moč določenega političnega sistema pomenila razvojni korak. Kajti če je volja temelj razvoja, potem se pogosto končuje s kaprico; kar pomeni, da pelje v slučajnost. Ne v Evropo. Ki ne razume slovenskih separatističnih teženj, nas prepričuje minister Rupel, ker ni pravilno obveščena. Čeprav je Rupel eden od njenih virov obveščanja.

Slovenci, kot kaže, to »zgodovinsko nujno«, ki se v evropskem zgodovinskem kontekstu prikazuje kot nekaj povsem nezgodovinskega, razumejo. To razumevanje je bržčas intuitivno; produkt nekakšnega notranjega civilizacijskega govora o tem, da je njihovo naravno mesto pod Avstrijo. Vse drugo poznamo: najprej so bili za njihovo ravnodušnost do (svobodnega) življenja krivi Avstrijci, potem komunizem, zdaj Jugoslavijska. Njihov začetek ali konec: zdaj že ista usoda. Aurelianova usoda pravzaprav.

Dragica Korade

Bralcu.

Nekateri med vami ste dobili izvod Katedre, ki ga držite v rokah, v domači nabiralnik, ne da bi vedeli. Poslali smo vam izvod, ker bi vas radi opozorili na naš časopis in vas povabili, da postanete naročnik. Katedra izhaja mesečno, pripravljamo pa se na štirinajstredni ritem izhajanja. S prejšnjo številko smo začeli objavljati prilogo, zaradi katere vas še posebej vabimo k druženju.

Vašo dopisnico pričakujemo na naslov:

Katedra
Tyrševa 23
62000 Maribor,
ali pa se nam oglasite
kadarkoli po telefonu
(062) 212-004.

KATEDRA KATEDRA

in
ALTERA PARS

predstavlja

kulturni sejem v Mariboru

— kolokvij o regionalizmu

— ponudba s stojnic

— koncert (Baby zdravo, Hats on Bone, Pridigarij, Pieroma, Železobeton, Alkohol Squad, Bombe, Mama Dolores, Free 48, Gotsche, Sarcasm, Sleazy Snails, Pec, Rajko, Inside, Razle Dazle, KUD Idijoti, Kreslin, Be Kids, Satirical Poem, Ker ni fer, Ghostriders, Polska malca, Its not for Sale, Demolition group, Lačni Franz in gostje z Dunaja Shaken not Stired).

V torek, 7. maja, od 10. ure naprej na ŠTUKu v Mariboru.

BIROSTROJ

PRECIZNA MEHANIKA

SERVIS BIROTEHNIKE,
Gregorčičeva 24, Maribor, tel. (062) 23-686

SALON BIROOPREME
Gregorčičeva 7, Maribor, tel. (062) 26-992

Poleg servisa in prodaje biroopreme in računalnikov vam nudimo ves pripadajoč potrošni material.

POSEBEJ OPOZARJAMO na pestro ponudbo registriranih **BLAGAJN** za trgovino in gostinstvo — izbirate lahko med tradicionalnimi in inteligentnimi blagajnam, ki sproti vodijo evidenco zalog, nabave, prodaje itd., vzdržujejo komunikacijo med različnimi prostori in sploh olajšujejo delo.

Pokličite ali obiščite nas! Radi vam bomo pomagali tudi z nasveti.